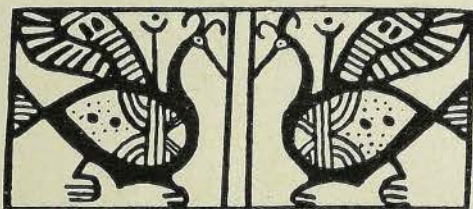

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Ο ΚΥΠΡΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΣ, Α. ΜΙΚΕΛΛΙΔΗΣ, ΜΙΧ. ΔΟΥΝΤΑΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝ-
ΘΗΣ, ΜΑΙΡΗ ΣΤΑΥΡΟΥ, Κ. ΓΙΩΡΓΑΛΛΙΔΗΣ, Κ. ΧΑΤΖΗΣΤΕΦΑΝΟΥ,
ΣΤΕΛΛΑ ΣΟΓΛΙΩΤΟΥ, ΠΑΤΡΟΚΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ, Π. ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ, Γ. ΠΡΟ-
ΔΡΟΜΟΥ, Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Π. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ, Α. ΣΙΤΑΡΟΣ,
ΔΩΡΟΣ ΘΕΟΔΟΥΛΟΥ.

189

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ἀνδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 65900

Ἐτησία συνδρομή	£1,500 μίλς
Ἐτησία συνδρομή διὰ βιβλιοθήκες, σχολεῖα, ὀργανισμοὺς	£2,000 μίλς
Ἐτησία συνδρομή ἐξωτερικοῦ	£2,500 μίλς
Τιμὴ Τεύχους	£0.250 μίλς

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.
Τὰ ἀνάτυπα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: Τέσσερα τραγούδια	273
ΜΑΙΡΗΣ Π. ΣΤΑΥΡΟΥ: "Persona non Grata"	275
Κ. ΓΙΩΡΓΑΛΛΙΔΗΣ: Τὰ δῆματα τοῦ ἀνθρώπου	278
Κ. Ε. ΧΑΤΖΗΣΤΕΦΑΝΟΥ: Ἡ ἀνασύνθεσις τῆς ἑλληνικῆς παράδοσις στὰ δύο ἐπικά ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ	279
ΣΤΕΛΛΑΣ ΣΟΥΛΙΩΤΟΥ: Ἐκδήλωσις γιὰ πρόσφυγες γυναῖκες	281
Π. ΣΤΑΥΡΟΥ: «Ἀποκάλυψις», μιὰ ποιητικὴ ἔκθεσις φωτογραφιῶν	283
Π. ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ: Κάγκελο	287
Γ. ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ: Ὁ σατιρικὸς Παλαμᾶς	288

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — ΕΟΡΤΑΣΜΟΙ — Ὁ Κύπρου Μακάριος: Χαιρετισμὸς ἐπὶ τῇ δεκαετηρίδῃ τῆς «Πνευματικῆς Στέγης». — Α. Μικελλίδης: Ὁμιλία στὰ δεκάχρονα τῆς «Πνευματικῆς Στέγης». — Μιχ. Δούντας: Χαιρετισμὸς. — Α. Χριστοφίδης: Χαιρετισμὸς. — Κ. Χρυσάνθη: Ἐδχαριστίες καὶ ἀνακήρυξις. — Π. Θεοφυλάκτου: Λίγα γιὰ τὴ ζωὴ τῆς «Πνευματικῆς Στέγης». — Α. Σίππερου: Λίγα γιὰ τὴ Χορωδία τῆς «Πνευματικῆς Στέγης». — ΕΚΘΕΣΕΙΣ — Δ. Θεοδούλου: Ἐκθεσις γιὰ τὴν προδημοτικὴν ἐκπαίδευσιν. — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Κ. Χρυσάνθη: Μιχ. Περάνθη «Ὁ Δάίμονας», Μπ. Χαραλάμπους «Ὁ Ἀτίλας κι' ἐγὼ». — ΓΕΝΙΚΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ.

ΒΙΒΛΙΑ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΛΥΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ (Κρατικὸ Βραβεῖο Ποιήσεως Ἑλλάδος)	σελ. 474	£ 3,000	
ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ I (τῆς γλυκειᾶς χώρας Κύπρου) (4 νουβέλλες)	σελ. 276	£ 2,500	
ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ II (ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιον ἑνὸς γιατροῦ) (μυθιστόρημα)	σελ. 112	£ 1,250	
ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ III (ἱστορίες ἀπὸ τὴν Κύπρον τὴν ἀγέρινην) (49 διηγήματα)	σελ. 224	£ 2,250	
ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ IV (ἕνα γαλάζιο κορίτσι ἀπὸ τὴν Κύπρον)	(4 νουβέλλες)	σελ. 200	£ 3,000
ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ (ἔντεκα δραματικὰ ἔργα)	σελ. 334	£ 3,000	
ΟΙ ΔΙΣΕΚΤΕΣ ΧΡΟΝΙΕΣ (ποιήματα)	σελ. 48	£ 0,500	

Πωλοῦνται στὰ Βιβλιοπωλεῖα καὶ στὴν «Πνευματικὴν Κύπρον»

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθης.

Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεῖα «ΘΕΟΠΡΕΣΣ» Λτδ., Τηλ. 44940 - 48883, Λευκωσία

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική Όμάδα: ΦΡΙΕΟΣ ΒΡΑΧΑΣ, Κ. ΜΟΝΤΗΣ, ΤΑΚΗΣ ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Υπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΣΤ'

ΙΟΥΝΗΣ 1976

Άρ. 189

ΤΕΣΣΕΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

”Αχ! χρόνια

ανάποδα κοιτούσε τή ζωή με την κοτσίδα της και τὸ σφιχτὸ στηθόδεσμό της —
μὰ πῶς νὰ συγκρατήση τὸ θεριὸ τῆς ἐφηβείας της π' ἀγκαμοχοῦσε στὴν ὁσμὴ ἀπ' ἀ-
γόρι — κι' ἔγραφε μὲ τὸ κεφάλι ἐξαισίους κύκλους μὲς τὸ γαλανὸ πουκάμισο τῶν
οὐρανῶν μας

ὡσπου μιὰ μέρα μπῆκε μὲς τῆ μηχανὴ τοῦ γάμου, ἡ γύρῃ φτάνει στίς ὠθηῆκες
— ποῦ οἱ κοτσίδες κι' οἱ στηθόδεσμοι τῶν ἄλλων ἡμερῶν! δὲν παίρνει πιά τηλεγρα-
φήματα ἀπ' τὸ μέλλον καὶ τ' ἀγόρια δὲ μιᾶνε στ' ἀπανώχειλό της, ἔσως ν' ἀρχισαν
νὰ κάθονται καὶ τ' ἄλατα στὰ κόκκαλα τῆς μέσης της — ἄχ χρόνια! ποῦ τῆ στριφο-
γύριζαν μὲς τὸ χορὸ καὶ στὰ κρεβάτια τὰ κλεφτάτα

καὶ τώρα λογαριάζει νὰ παντρέψη τῆ μικρῆ, ποῦ κάπως ζωηρούτσικη εἶναι, μὴν
τὴν πάρει τὸ κατήφορο, στραβὴ ζωή, ποῦ τρέχεις σὰν τὸ βλέμμα στὸ πηγάδι, χτύπα,
καὶ σπάσε τὰ ποδάρια σου, σταμάτα λίγο νὰ τὰ ποῦμε...

Μεσημεριάτικο ἀκρογιάλι

τὸ καλοκαίρι προχωροῦσε μ' ἕναν ὄγκο στῆ θαρειὰ του πλάτη ἰδρώτα καὶ μᾶς
ἔλεοῦσε μὲς τὸ οἰκτεῖο ἀπόγευμα μιὰ πρόχειρη πνοὴ καθὼς γλυστοῦσε ὁ ἥλιος ἰδρω-
μένος στῆ στερνὴ του στάση

δὲν εἶχε πεῦκα τ' ἀκρογιάλι μόνο λίγες καλαμιές ξεθυμασμένες καὶ περβόλια
δίχως ἀντοχὴ ποῦ παραδίνανε τὸ πνεῦμα τους γιὰ νὰ γινοῦν οἰκόπεδα καὶ τᾶτρωγε ἡ
ἀρμύρα κι' ἡ στιλπνὴ λαμπρότητα

λοιπὸν ἡ γύμνια τοῦτῃ ἀνάθει τὴν ἀγάπη μας, ἡ μοναξιά φοδᾶται τὸ ἄδειο καὶ
τὰ μάκρη δίχως διακοπὴ, κοντὰ μου συλλογίσου κάθε χάιδεμα τοῦ κλαδιοῦ, τ' ἀνέγ-
γιχτο τριαντάφυλλο τῶν δεκαπέντε μας χρονῶν, ἡ πράξη τοῦ ἔρωτα θὰ σπάση τῆ
μονοτονία τοῦ χρόνου, θὰ ξεσκίσουμε τὸν χάρτη, μὲ τὴν ἔρημο θὰ πλάσουμε τοπίο μὲ
χρώματα καὶ μάγουλα καὶ χρόνους μὲς τῆ χλόη

Ἄν αὔριο

Ἄν αὔριο μὲ πληγῶσει τὸ ρολοὶ ποῦ μοῦ μιᾶ γιὰ μετρημένα θήματα ἢ ἀπὸ ἀνάγκη ἢ ἀπὸ συνήθεια — ποιδς λογαριάζει τὰ αἷτια στὴν πείνα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ κορμιοῦ — ἄν αὔριο μὲ πληγῶση τὸ ρολοὶ

θ° ἀνοίξω τὸ παράθυρο νὰ ὑποδεχτῶ τὴν Κυριακὴ μὲ τὸ τριανταφυλλένιο τῆς φουστάνι, κείνο τὸ ἀβίαστο περίγραμμα τῆς μουσικῆς στὴν εὐκολη πλατεία μὲ τὰ γλαυκά τῆς μάτια ποῦ ἄνθισαν μὲς τὰ σονέττα καὶ τὴν πόλκα

θ° ἀνοίξω τὸ πουκάμισο σὰν τὸν ἀνέμελο Αὐγουστο τῶν δεκαπέντε μας χρονῶν, χωρὶς νὰ δῶ τὸ σχόλιο τῆς γεροντοκόρης γειτονιάς, θὰ προχωρήσω μὲσα στὴν παλάμη τῆς πρωιάς μὲ ἥλιο στὴ ματιά καὶ κύματα στὶς ἴνες μου

γιατὶ νὰ πνίγομαι μὲς τὸ πηγᾶδι τῶν κλεισμένων τοίχων, εὐπρεπῆς χωρὶς πρωτοτυπία, κομματιασμένος μὲς τίς συνταγές χωρὶς τὸν ἴλιγγο χωρὶς τὸν ἥλιο καὶ χωρὶς τὸν κόσμο μὲ τὰ ὠραία ὀνόματά του

κι' ἄς μὲ προστάζει τ' αὐστηρὸ ρολοὶ

Ἀποφάσεις

Ὅταν ἀνοίγω τὸ παράθυρο στὴν ἐτοιμόρροπη πρωία, ἥλιος θὰ βγῆ ἢ θὰ βρέξῃ ἢ θάχουμε τὸν ἐρμαφρόδιτο καιρὸ, τὰ σχέδια ἐτοιμάζω, σκέφτομαι τὰ «ναί» τῆς καλωσύνης καὶ τὰ σκυθρωπὰ «ἔχι», ὑπόγραφα καμμιά ὑποχώρηση

πορεύομαι στὴν ἀγορὰ μὲ ἀμείλικτο θηματισμό, δὲν ἔχω τὸ αἶσθημα τοῦ φύλλου μὲς τὸν ἄνεμο τοῦ Ὀκτώβρη, βγῆκε ὁ ἥλιος λεβεντιά, ζεστάθηκαν τὰ νεῦρα μας, τὸ βλέμμα μας χαρίζει εὐχάριστη ἐπαφή στὰ μάτια τοῦ ἄλλου

στὴν πρώτην ὅμως «καλημέρα» στὸ γραφεῖο ἀνοίγω τὸ φυγεῖο, τακτοποιῶ σειρὰ τίς ἀποφάσεις, ἄλλος κινᾷ τὰ σχέδια τοῦ ψυμιοῦ, οἱ ἐπιστολές καὶ τὰ τηλεγραφήματα σοῦ ἀλλάζουνε τὸ πρόσωπο, ἔχει χαλκὸ στὰ χέρια ἢ μέρα καὶ βουλιάξεις ὡς τὸ δειλινὸ χωρὶς δικό σου μέτρο.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

“PERSONA NON GRATA”

(Απόσπασμα από μυθιστόρημα)

Είδε τή μακριά απόσταση πού είχε διανύσει και κοντοστάθηκε. Σκοπός του δέν ήταν νά πάει τόσο μακριά. Χαμένος στις σκέψεις του είχε προχωρήσει παραπάνω απ' όσο υπολόγιζε κι ένωθε τήν κούραση νά τον καταβάλλει. Δίστασε αν έπρεπε νά γυρίσει ή νά προχωρήσει. Τούτη τή στιγμή όλα γίνηκαν δύσκολα κι αυτός ανίκανος ν' αποφασίσει. 'Ο ήλιος τραβούσε τόν δρόμο του κι έγερνε πρὸς τή δύση του. 'Ο δρόμος μπροστά του, ήλιος και σκιερὸς, τὸν προκαλοῦσε περισσότερο απ' τὸ δρόμο τῆς επιστροφῆς. Κάπου στὸ δάθος, πίσω απ' τὰ αἰωνόβια δέντρα, βρισκόταν ἕνα ὠραῖο ἡλιο-βασίλειμα. Ἄλλοτε, στοὺς καλοὺς καιρούς, τὸ θαύμαζε, μὰ τὸ ἡλιοβασίλειμα προμη-νοῦσε τὸ σκοτάδι και τὸ σκοτάδι γινόταν επικίνδυνο σὲ τούτους τοὺς καιρούς.

Ἀρνήθηκε νά ὑπακούσει στὴν ἀνάγκη και προχώρησε. Προσπέρασε τή γνωστή του δεντροστοιχία κι ἔφτασε στὴν ἄκρη τοῦ πάρκου. Ἦταν μόνος, αὐτὸς και οἱ ψι-θυροὶ τῶν δέντρων. Ἐψάξε γιὰ παγκάκι γιὰτι ένωθε τις δυνάμεις του νά τὸν ἐγκα-ταλείπουν, «λίγη ἀνάπαυλα κι ἐπιστροφή». Ἦταν μάταιο, εἶχε φτάσει στὴν ἄκρη τοῦ πάρκου, ἕνα συρματοπλεγμα καθόριζε τὰ ὅρια του. Ἐδῶ ἦταν ὁ γνωστὸς του κόσμος, ἀπὸ κεῖ και πέρα τὸ ἄγνωστο. 'Ο σκύλος του τραβούσε τὸ λουρί προειδοποιητικά, τώρα συνειδητοποίησε πὼς ἀπὸ ὦρα ένωθε αὐτὴ τὴν ἀντίδραση ἀπὸ μέρους τοῦ ζώου. Εἶχε ταραξίσει τὴν ἁρμονία τοῦ κόσμου τους και τὸ ἔνστικτο τοῦ ζώου δέν ὑπάκουε εὐκολα σ' αὐτὴ τὴν ἀλλαγὴ. Ἀποφάσισε νά γυρίσει, μὰ ἀπὸ πού; Τὸ ξέφωτο, πὸν βρέθηκε, ἦταν γεμάτο ἀκτινωτὰ μονοπάτια και αὐτὸς δέν ἤξερε ποῖ ἐπρεπε ν' ἀκο-λουθήσει. Προσπάθησε νά προσανατολιστεῖ, στάθηκε ἐκεῖ στὴ μέση ἀδοθήτητος και ἀ-πελισπόμενος και προσπάθησε νά βάλει σὲ τάξη τὸν ἀναστατωμένο του κόσμο. Δέν τοῦ ἔλειπε ὁ καλὸς προσανατολισμός, δέν τοῦ ἔλειπε τίποτα απ' ὅ,τι χρειαζόταν γιὰ νά βρεῖ τὸ δρόμο του. Τὸ δρόμο τὸν ἤξερε καλύτερα απ' τὸν καθένα. Τὸ πάρκο τὸ ἔχε ἐξερευνήσει στοὺς μακρινούς του περιπάτους σπιθαμὴ πρὸς σπιθαμὴ ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια, ἀλλὰ τὰ κενὰ τῆς μνήμης, πὸν μεσολάβησαν, τὸν ἔβγαλαν απ' τὴ ρουτίνα. Οἱ σκέψεις του τὸν παρασύρανε σ' ἕνα δρόμο δυσανάλογα μακρὺ, φορτισμένο μὲ τόνους δυναμίτη πὸν οἱ δυνάμεις του δέν κατάφερναν νά σηκώσουν. «Πᾶμε Λούντβιχ», εἶπε σὸ ζῶο πὸν τὸν ἀκολουθοῦσε χωρὶς κανένα ἐνθουσιασμό. Δέν ἦταν συνηθισμένο στὴν ἀδιαφορία και τώρα ἔπασχε, ζήτηγε ἐνδιαφέρον και στοργή, κι οἱ δυὸ τους ἔπασχαν γιὰ στοργή.

Ἐαφνικά ένωσε τὸ λουρί νά τεντώνεται επικίνδυνα, τὸ ζῶο στήλωσε τὰ πόδια και ἀρνιόταν νά προχωρήσει. Οὔτε αὐτὸς οὔτε τὸ ζῶο κἀνανε ἀνάιτια τοὺς ἐπαναστά-τες, κανεὶς ἀπὸ τοὺς δυὸ τους δέν εἶχανε τὸ συνηθειο ν' ἀντιστέκονται. Ἀνίκανος νὰ ἐπιβάλλει τὴ θέλησή του στις ἀντιδράσεις τῶν ἄλλων, στάθηκε.

«Πᾶμε, Λούντβιχ, γυρίζουμε τώρα πιά». Ἦταν βέβαιος ὅτι δέν ἦταν μόνος, εἶ-χε ὀσφρανθεῖ τὴν ξένη παρουσία, πὸν τὴν εἶχε ἀπορρίψει ὁ ἑαυτὸς του, ἀκουγε τὴν ἀνάσα τοῦ ἄλλου, τὸν ἔδλεπε, μὰ ἔμενε ἀνέπαφος, ὅ,τι γινόταν στὸν κόσμο ἦταν ἔξω απ' αὐτόν.

—Ἐέρω πὼς παρανόμησα, εἶπε ἀπολογητικά.

Τὰ μάτια τὸν κοίταξαν μὲ ἐπιτίμηση, ἔδλεπε και μιὰ φανερὴ ἐχθρότητα, μὰ ἔστρεψε τὸ βλέμμα και ἀντίκρουσε τὸ ἄπειρο. Και τότε ἐπαναστάτησε, ἦταν ἔτοιμος νά

ἐκραγεῖ, μ' αὐτὸς μισοῦσε τὴ βία, γλύκανε τὸν πόνο τῆς φωνῆς του κι ἐπνιξε τὴν ἐπαναστατικὴ του διάθεση.

—Νόμισα πὼς μποροῦσα.

Σιώπησε, δὲν λεγόταν αὐτό, ἡ δικαιολογία δὲν ἔστεκε.

—Συγγνώμη, ξεχάστηκα, δὲν εἶχα σκοπὸ.

Ὁ ἄλλος ἔμεινε ἀνέκφραστος, τὸ βλέμμα του ἀπὸ ἐχθρικό ἔγινε ἀδιάφορο. Ἦταν φανερό πὼς δὲν ἔκρυβε καμιὰ ἀδυναμία, καμιὰ ἀνθρωπιὰ.

—Θὰ σὰς συνοδεύσω γιὰ νὰ βγεῖτε ἀπὸ δῶ, ὁ στρατὸς ἔχει διαταγὴ νὰ πυροβολῆσει κάθε παραβάτη.

Ἔσκυψε σὰν ἐνοχος καὶ ἀκολούθησε τὸν ὁδηγὸ καὶ ἐπιτιμητὴ του. Προσπάθησε γὰ νὰ πιάσει κουβέντα ὅσο διαρκοῦσε ὁ ἀναγκαστικός τους περίπατος. Τοῦ μίλησε γιὰ τὸν καιρὸ, γιὰ τὴ φύση, θέματα ἀνώδυνα ποὺ δὲ θὰ τάραζαν τὰ αἰσθήματά του.

Ἦταν μάταιο καὶ κοπιαστικό, ὁ ἄλλος σιωποῦσε ἐχθρικά. Ἡ σκέψη του μοιράστηκε στὰ δύο. Τοῦ τὴν πῆρε τὸ παρελθόν, μὰ ταυτόχρονα ζοῦσε καὶ τὸ παρόν. Τὸ ἓνα τὸ ἀντιμετώπιζε νοσταλγικά, τὸ ἄλλο ἀδέξια. Κυκλόφερνε γύρω ἀπ' τὴν ἀνάμνηση, ἦταν μισοσδησμένη, μὰ ἀπ' τὸ δάθος τῆς σκέψης ξεπηδοῦσε τὸ πρόσωπο τούτου τοῦ ἀνθρώπου ποὺ βρισκόταν ἀπέναντί του. Τὸν ἤξερε ἀπὸ χρόνια, ἀπὸ τότε ποὺ πάτησε τὸ πόδι του σ' αὐτὸ τὸν τόπο. Ἦταν ὑποχρεωτικός καὶ ἐξυπηρετικώτατος ἄλλοτε, τώρα ἄλλαξε, ἔβλεπε τὴν ἀρνητικὴ του ὄψη.

Ὅταν βγῆκαν ἀπὸ τὸ ἐθνικὸ πάρκο, τὸν ἄφησε. Πῆρε τὸν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς φουρμισμένος καὶ ταπεινωμένος. Οἱ δρόμοι ἄδειοι ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη παρουσία φάνταζαν στὸ νοῦ του σὰ νεκροταφεῖο ψυχῶν. Πίσω ἀπ' τὰ παράθυρα στέκαν τρομοκρατημένες ψυχὲς κι ἀνήσυχα μάτια ψαχούλευαν τ' ἀδιαπέραστα σκοτάδια. Στὴν πολιτεία βασίλευε ὁ τρόμος. Αὐτός, ἀτάραχος καὶ ταραγμένος, προκλητικός καὶ δυστυχορμῆς, περπατοῦσε σὰ νὰ μὴ συνέβαινε τίποτα. Μέσα του ἡ ψυχὴ του ἀδημονοῦσε, τὸ κορμὶ του δλιγωροῦσε καὶ τὸ βῆμα του δὲν ἄλλαζε, παρέτεινε ἄσκοπα καὶ ἀναίτια αὐτὴ τὴν περιπλάνηση. Μέσα σὲ λίγη ὥρα εἶχε περιπέσει σ' ἓνα σωρὸ ψυχικὲς ἀντιθέσεις, ἄλλοτε σὲ ἔξαρση, ἄλλοτε σὲ ὕφεση, ἄλλοτε δεχόταν τὴ μοῖρα του κι ἄλλοτε ἐπαναστατοῦσε. Ξαφνικά ἐνῶσε νὰ διαίξεται, τράδηξε μὲ δύναμη τὸ λουρί. «Βιάσου, Λούντβιχ, δὲ μὰς σηκώνει πιὰ τὸ κλῆμα, πᾶμε νὰ χωθοῦμε κάπου». Ὅλα εἶχαν ἀλλάξει σὲ λίγες ὥρες, γι' αὐτὸ καὶ δυσκολευόταν νὰ προσαρμοσθεῖ. Λίγες ὥρες ἢ μέρες ἢ ἴσως ἓνα αἰῶνα πρὶν, ὅλα ἦταν ἀλλιῶτικα, ἀδιατάρακτα κι ἡ φύση στὴ θέση της. Δὲν χρειάστηκε πολὺ γιὰ νὰ μορφάσει ὁ κόσμος γύρω του κι ἡ ψυχὴ του δὲν πρόλαβε νὰ δεχθεῖ τὴν ἀλλαγὴ. Οὐμῆθηκε μιὰ ἄλλη φορὰ, χρόνια πρὶν, στὸ Βερολίνο μ' ἓνα ἄλλο Λούντβιχ, τὸν προκατόχο τούτου, νὰ βολτάρουν στὴν ὁδὸ τῶν Φιλυρῶν. Ἀποροφημένος στίς σκέψεις του, ποῦ τότε δὲν τοῦ λείπαν, βρέθηκε μπροστὰ στὸ διαχωριστικὸ τοιεὶα τῆς πόλης. Χαμένος στίς νοσταλγίες καὶ στὸ παρελθόν βρέθηκε μπροστὰ στὸ τεῖχος. Δὲν ἔβαζε πολλὴ σκέψη στὴν παρόρμηση αὐτὸς ὁ λογοκρατικός, ὁ συγκρατημένος ἄνθρωπος, ἀφέθηκε νὰ γίνῃ ἐνστικτώδης, συνέχισε νὰ περπατᾷ. Γύρω του οἱ σειρῆνες ἐξακολουθητικὰ τὸν καλοῦσαν πίσω, οἱ ἄνθρωποι κι ἀπ' τίς δύο μεριὲς πῆραν θέση βολῆς κι αὐτὸς περπατοῦσε. Οἱ ἄλλοι, ἀνίκανοι ν' ἀντιληφθοῦν τί συνέβαινε, ἄρχισαν νὰ πυροβολοῦν στὸν ἀέρα. Ἴσως καὶ πάνω του, αὐτὸ δὲν τὸ ξεκαθάρισε ποτέ. Δὲν τὸν ἔπιασε καμιὰ σφαῖρα, ἡ ἀντίδραση τὸν εἶχε κάνει ἄτρωτο.

Ὅταν τὸν κάλεσαν ν' ἀπολογηθεῖ, βρισκόταν ἀκόμη σὲ κατάσταση ὑπνοβασίας. Εἶπε ὅ,τι ἔπρεπε νὰ πεῖ, δὲν θυμᾶται τί, οὔτε ποτὲ θυμῆθηκε τί εἶπε, ἓνα ἦταν βέβαιο, πὼς ποτὲ δὲν κατάλαβε γιὰτί τὸν σταμάτησαν. Ἴσως καὶ νὰ μὴ τὸν σταμάτησαν ποτέ, γιὰτί ἀπὸ τότε περνοῦσε καὶ ξαναπερνοῦσε τὸ ἀπαγορευμένο χώρισμα ξανὰ καὶ ξανὰ μὲ μεγαλύτερη κάθε φορὰ διάθεση καὶ μὲ πιὸ πολὺ πείσμα.

Ἐφτάσε στὸ δρόμο τῶν πρεσβειῶν, εἶδε τὰ τάνγες καὶ τὰ τεθωρακισμένα καὶ δυσφόρησε. Ἦξερε τί θὰ δεῖ κι εἶχε προετοιμάσει τὸν ἑαυτὸ του νὰ τ' ἀγνοῆσει. Ἦ-

θελε ν' αδιαφορεῖ γιὰ τὰ παιγνίδια αὐτὰ τοῦ πολέμου. «Ἀπαίσιο ντεκόρ γιὰ ἕνα τόσο μικρὸ δρόμο, κακὸς ὁ σκηνοθέτης». Ἦτανε τόσο ξένος σ' ἕνα κράτος βίας κι ἤθελε τόσο νὰ φέρεי τὴν εἰρήνην, ποῦ θέλησε νὰ τοὺς παίξει ἕνα ἀκόμη παιγνίδι. Θυσίαζε τὸ γόητρό του, τί τὸν ἔνοιαζε γιὰ μιὰ λέξη ποῦ πάνω σ' αὐτὸν ἔχανε κάθε της ἀξία; Λίγο τὸν ἔνοιαζε ἢ ἐντύπωση ποῦ θὰ ἔδινε, αὐτουνοῦ ἢ ζωὴ ἄλλαξε σὲ λίγα εἰκοσιτετράωρα χωρὶς τὴν συγκατάθεσὴ του. Ἐπρεπε νὰ πληρώσουν καὶ οἱ δυὸ μεριές κι αὐτὸς καὶ κεῖνοι. Βράδυνε τὸ δῆμα του τόσο ποῦ νὰ φαίνεται πῶς δὲν κινεῖται. Τὸ ζῶο εὐθυγράμμισε τὸ δῆμα του μὲ τὸν ἀργὸ ρυθμὸ τοῦ ἀφεντικοῦ του κι ἤταν ἀνθρωπος καὶ ζῶο μαζί μιὰ ἐνότητα, μιὰ κωμικὴ νότα σ' αὐτὴ τὴ σοβαρὴ παράσταση ποῦ παίρναν μέρος ὅσοι παίρναν τὴ ζωὴ στὰ σοβαρά. Οἱ ἀνθρωποὶ ἐκείνοι, ντυμένοι στὰ στρατιωτικὰ τους, σαρκφαλωμένοι πάνω στὰ τάνγκς κι ἄλλοι μὲ τὰ αὐτόματα, κινιόντουσαν μὲ σιγουριά. Περνώντας ἀνάμεσά τους ἔβγαλε τὸ καπέλο του καὶ τοὺς χαιρετοῦσε, ἔναν-ἔναν. Στὸν ἀρχηγὸ τῆς περιπόλου ἔκανε καὶ μιὰ θαθιὰ ὑπόκλιση. «Κύριοί μου εἴσαστε γελοῖοι, τραγικὰ γελοῖοι». Προχωροῦσε ἀργὰ κι ὄλο καὶ βράδυνε τὸ ρυθμὸ του, ὥσπου θαρῆθηκε νὰ παίξει ἕνα ἀνούσιο παιγνίδι ποῦ δὲν ἔβγαζε πουθενά. Οἱ ἀνθρωποὶ αὐτοὶ πιστεύανε σ' αὐτὸ ποῦ κάνανε, αὐτὸς δὲν ἦταν σίγουρος ἀν πίστευε σ' αὐτὸ ποῦ ἔκανε. Ἐπιασε τὰ μάτια τους, ἀμέτοχοι στὸ θέαμα ποῦ παρουσίαζε, οὔτε κἂν τὴ γελοία πλευρὰ δὲν ἔδλεπαν. Στὰ μάτια αὐτὰ πλανιόταν τὸ μῖσος κι ὁ φανατισμὸς, ἴσως καὶ κάποιοι φόβος. Οἱ ἀνθρωποὶ αὐτοὶ ἦσαν ἀνίκανοι νὰ συμμετάσχουν στὸ παιγνίδι του. Ἐμεινε μόνος νὰ χειρονομεῖ κωμικὰ κι ἔνωσε ἀνεύθυνος. Στὸ στρατοκρατούμενο δρόμο αὐτὸς ἦταν ἢ παραφωνία, αὐτὸς κι ὁ σκύλος του. Στὴ γενικὴ συμφωνία τοῦ μῖσους καὶ τῆς βίας ἦταν ἀδύνατο νὰ φέρει αὐτὸς τὴ γαλήνη μὲ τὸ νυχτερινὸ του δῆμα σούρνωντας ἕνα σκύλο τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου. Ἦταν μιὰ τεχνητὴ γαλήνη ποῦ δὲν διάλυε τὰ σκοτάδια.

Μπήκε στὴν πρεσβεία μὲ ἀνακούφιση. Κάποτε ἦταν τὸ σπίτι του, τώρα τὸ κατὰ φύγιό του. Ὅταν πρῶτ' ὀρε σ' αὐτὸ τὸν τόπο, τρόμαξε σὰν εἶδε ποῦ ἦταν χωμένο τὸ κτίριο τῆς πρεσβείας, ἀντέδρασε. Ὁ προκάτοχός του πήγαινε γιὰ καρριέρα, ἦταν φανερό, τὸ κτίριο, ἕνα ἀπ' τὰ μεγαλοπρεπέστερα τοῦ δρόμου, ἦταν ἀνάμεσα στίς μεγάλες πρεσβεῖες.

—Κανένα σπιτάκι λίγο πιὸ ἔξω, μακριὰ ἀπὸ δῶ...

Γύρευε ἀπομόνωση. Ὁ σύμβουλος, πολὺ ἐπίσημος γιὰ τὰ γούστα του, τὸν πληροφόρησε.

—Εἶναι προτιμότερο ἐδῶ γιὰ δυὸ λόγους. Ὁ ἕνας εἶναι γιὰ τὴν ἀσφάλειά μας, ὁ ἄλλος γιὰ τὸ prestige. Ἐδῶ ἔχουμε μιὰ ἀνθοῦσα παροικία, ὑπάρχουν ἀνθρωποὶ μὲ τεράστιες περιουσίες, προύχοντες τοῦ τόπου, δὲν μποροῦμε ἐμεῖς, ποῦ ἀντιπροσωπεύουμε ἐπίσημα τὸ κράτος, νὰ ὑστεροῦμε. Τὰ σπίτια πολλῶν ὁμογενῶν μας εἶναι πραγματικὰ παλάτια. Ὁ ἄλλος λόγος εἶναι ἢ ἀσφάλειά μας. Οἱ μαῦροι ἐξεγείρονται συχνά. Ὅταν εἴμαστε συγκεντρωμένοι, προφυλαγόμαστε καλύτερα.

Κουνοῦσε τὸ κεφάλι συμφωνώντας, δὲν μποροῦσε νὰ φέρει καμιά ἀντίρρηση στὴν στεγνὴ λογικὴ τοῦ ἄλλου. Κάπως ἔτσι ἦταν ὄλα, ὅπως τὰ ἔλεγε αὐτὸς ἐδῶ ὁ κύριος. Ἐπρεπε νὰ χωθεῖ ἀνάμεσα στὰ πυρὰ τῶν ἄλλων πρεσβειῶν γιὰ νὰ ἀποφύγει τὰ πυρὰ τῶν μαῦρων. Ἦταν καὶ τὸ prestige, δὲν ἔπρεπε οἱ ὁμογενεῖς νὰ ντρέπονται γιὰ τὸ κτίριο τῆς πρεσβείας τους. Ἀποκαλύφθηκε, ἴσως νὰ ἔβγαζε καὶ τὸ καπέλο του ἀνφροῦσε. Πάντως εἶναι βέβαιο ὅτι βολεύτηκε ἀνετα σ' αὐτὸ τὸ σπίτι, γιὰτὶ εἶχαν φροντίσει οἱ προκάτοχοί του νὰ τὸ κάνουν ὅσο γινόταν καλύτερο καὶ ἀντάξιο τῆς ἀποστολῆς τους.

Ἐνα αὐτόματο, ποῦ ἀκούστηκε, τοῦ μετατόπισε τὴ σκέψη στὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας.

—Νά ἔξερεις, φίλε μου, τί βάρος κρύβει ἢ ἐξουσία! Οἱ ἀνθρωποὶ μὲ θεοποίησαν, δύσκολο νὰ πέσω ἀπὸ ψηλὰ καὶ ἀκόμα πιὸ δύσκολο νὰ κρατηθῶ.

Κοίταζε τὸ φίλο μὲ ἐκπληξη.

—Ἐσὺ τὰ λὲς αὐτά; Μὲ φοβίζεις. Ἐσὺ κρατᾷς τὴ σημαία σου σὰ λάβαρο κι ἐγὼ σὰν κουρέλι, δὲν μοιάζουμε λοιπόν, δὲν μοιάζουμε.

Ἦ ἄλλος τὸ παραδέχτηκε.

—Ὅχι δὲν μοιάζουμε. Ταιριάξαμε ἀπλῶς καὶ ἀγαπιόμαστε, τίποτα ἄλλο. Ἐγὼ δὲν εἶμαι μυστικιστής, δὲν χάνομαι σὲ ἀγνωστα μονοπάτια, ἀγαπῶ τὴν ἐξουσία καὶ θὰ τὴν κρατήσω ὅσο παίρνει.

Ἐννέα πῆχες ὕψασμα εἶχε παραγγείλει γιὰ νὰ καλυφθεῖ τὸ νεκρὸ σῶμα. Θὰ ἤθελε νὰ τὸ κρατήσῃ νὰ καλύψῃ τὸν ἑαυτὸ του, πενθοῦσε βαριά, γιὰτὶ ἔνιωθε πῶς εἶχε χάσει. Εἶχε παίξει γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ του κι εἶχε χάσει. Τὸ ἴστειλε στὸ φίλο, ἦταν τὸ ἔθιμο, οἱ φίλοι κι οἱ συγγενεῖς νὰ στείλουν τὸ ροῦχο πού θὰ καλυφθεῖ ὁ νεκρός. Δὲν ἤξερε ἂν τὸ χρησιμοποιοῦσαν, δὲν ἦταν παρὰ ἕνας βρώμικος λευκός, ἕνα μισητὸ πρόσωπο, ἴσως καὶ πουλημένος.

Θυμῆθηκε τὸ νεκρὸ μαῦρο σῶμα, ὀλόγυμνο καὶ χωρὶς πνοή. Προσπαθοῦσε ν' ἀνα- παραστήσῃ τὴ σκηνή, ἦταν ἀδύνατο. Ἦταν νωρὶς ἀκόμη γιὰ νὰ ἀναβιώσῃ τὸ παρελ- θόν, ἔπαιρνε καιρὸ ἢ δουλειά τούτη.

ΜΑΙΡΗ Π. ΣΤΑΥΡΟΥ

ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Στὰ θολωμένα θαλτονέρια
φυτρῶνουν μὲς τὸ ρύζι ἀνεμῶνες
ζευγαρωμένες μὲ τὸ θάνατο
κι' ὄλο τρομάζει ἡ ζούγκλα
κάθε πού ἀφουγκράζεται
τὰ δῆματα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀλαφιασμένα τρέχουν τὰ θεριά
νὰ θροῦν στὸ θάλλτο
μιὰ γωνιὰ γαληνεμένη
πέρα ἀπὸ τὸν τρόμο
τῶν ἀνθρώπων.

Στενάζει μέσα στὰ σοκάκια
καὶ θρηγεῖ
μιὰ μάνα
καὶ μάταια ἐπιχειρεῖ
νὰ βάλῃ πίσω στὴν κοιλιὰ
τὸ μόλις γεννημένο τῆς παιδί.

Ἔνα παιδάκι ξεδιψᾷ
ρουφώντας τὶς ἀχτίδες
τοῦ ματωμένου ἡλίου
καὶ τὴν πείνα του χορταίνει
μ' ἕνα κομμάτι μισοφαγωμένου
σάντουιτς πού ἐπίμονα
δαγκώνει
μὲς ἀπὸ τὰ σαγόνια
τοῦ σκοτωμένου του πατέρα.

Σφικτοδεμένη μὲ τὶς χειροπέδες
ἢ εἰρήνη, στὴ δρυχομένη
μπούκα ἐνὸς κανονιοῦ,
καὶ ἢ ἀγάπη
ἰσοπεδωμένη μὲ τὶς
ἀλυσίδες ἐνὸς τάνκ,
χαζεύουν πικραμένα
ἕνα σταυρὸ
πού μάταια πασιάζει
νὰ κρατήσῃ
στὰ καρφιὰ
τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια
τοῦ Χριστοῦ
ἀπ' τὶς ἀπανωτὲς
σταυρώσεις καὶ
ξανασταυρώσεις.

Ἔνοι καὶ ντόπιοι
στρατιῶτες,
ἄγνωστοι ὄλο μεταξὺ τους
κι' ὅμως πιστοὶ σὲ ὄρκους
πού δὲν ἔφταξαν οἱ ἴδιοι,
ἄδικα προσπαθοῦνε
νὰ κουράσουνε
τὸ θάνατο.

ΚΩΣΤΑΣ ΓΙΩΡΓΑΛΛΙΔΗΣ

“Η ΑΝΑΣΥΝΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΣΤΑ ΔΥΟ ΕΠΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ”

‘Ο Παλαμᾶς στὰ δυὸ μεγαλόπνοα ἐπικά του ἔργα, τὸ Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου καὶ τῆ Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ, ἀποπειρᾶται — μεταξὺ ἄλλων — μιὰ ἐπανεκτίμησι τῆς ἐθνικῆς μας παράδοσης καὶ κληρονομιάς ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὡς τὴν ἐποχὴ του. Ἐπιλεγεὶ σὰν σταθμοὺς δασικά τὴν πτώση τῆς Πόλης πρῶτα, κι’ ὕστερα, στὴν «Φλογέρα», τοὺς χρόνους τοῦ Βουλγαροκτόνου, τὸν ἀπασχολεῖ ὅμως σὰν πρόβλημα ἢ ταπεινώσι τοῦ Ἔθνους κι’ ἢ ἀναζήτησι τρόπων γι’ ἀποκατάστασι τοῦ παλαιοῦ γοήτρου καὶ τῆς χαμένης δόξας. Παρ’ ὅλο πὺ ἀξονᾶς του κεντρικὸς εἶναι τὸ Βυζάντιο, παρεισάγει πτυχῆς ἀπ’ ὅλες σχεδὸν τὶς περιόδους τοῦ ἱστορικοῦ μας βίου καὶ τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς καὶ δημιουργίας, σὲ τρόπο πὺ νὰ παρουσιάζεται συνθετικὰ ὀλάκερη ἢ Ἑλληνικὴ παράδοσι στὸ χῶρο καὶ στὸ χρόνο. Σὲ τελευταία ἀνάλυσι, ἢ παράδοσι αὐτὴ κρίνεται κι’ ἀξιολογεῖται μὲ γνῶμονα τὰ περιστατικὰ πὺ ἔχω μόλις ἀναφέρει καὶ ιδιαίτερα τὴν ἄλωσι τῆς Πόλης, τῆς «Πανώριας Βοσπορίτισσας». Τὶ εἶχαμε σὰν ἔθνος, τί χάσαμε, γιὰ τί χάσαμε, πῶς θὰ τὸ ξανακερδίσομε καὶ πῶς θὰ προκόψομε στὸ μέλλον. Ἡ περηφάνεια γιὰ τὸ παρελθὸν εἶναι καὶ πόνος μαζί γιὰ τὸ δόχομε τώρα χάσει. Κι’ ὁ ὕμνος τοῦ Παλαμᾶ γιὰ τὰ παλιὰ ἐπιτεύγματα τῆς φυλῆς συνοδεύεται ἀπὸ ἐγερτήριο σάλπισμα γιὰ μιὰ νέα ἀνάστασι γιὰ τὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὴν Ἑλλάδα ὅμως τοῦ καιροῦ του πὺ τὴ βλέπει πολὺ ταπεινωμένη καὶ πολὺ διχασμένη στοὺς προσανατολισμοὺς καὶ τὶς ἐπιδιώξεις τῆς στοὺς τομεῖς τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἱστορικῶν τῆς πεπωμένων. Ἐχομε σὰν Νεοέλληνας διαγράφει ἀπὸ τὶς διεκδικήσεις μας τὴν Πόλι κι’ οὔτε στὴν καρδιᾶ μας ὑπάρχουν περιθῶρια νὰ τὴ θρονιάσομε ὄχι μόνο σὰν καημὸ ἀλλὰ σὰν μιὰ Ἰδέα Μεγάλη; Ὁ Παλαμᾶς, ἀξιολογώντας τὴν παράδοσι, ἀναζητᾶ ἐρείσματα γι’ ἀγάπη μεταξὺ ὄλων τῶν Ἑλλήνων, γιὰ ὁμόνοια κι’ ἐνότητι, παραμερίζει ὄλες τὶς διαφορῆς, τὴ μισαλλοδοξία καὶ τὸ μῖσος, ἐπισημαίνει τὸν κοινὸ ἐχθρὸ καὶ καλεῖ σι’ ἄρματα τοὺς Ἑλληνας γιὰ τὴ διεκδίκησι τῶν δικαίων καὶ διασφάλισι τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, χωρὶς νὰ δίνει ἄκαιρα προτεραιότητι σὲ ὁποιοσδήποτε ἀντιθέσεις ἢ διχογνωμῆς ἀνάμεσά μας. Καὶ ἢ κλήρη του ἔρχεται σὰν ἐπιταγὴ ἱστορικὴ:

Πάντα ὄχτηρὸς κι’ ἀπὸ αἰῶνες
ὁ πιστὸς τοῦ Μωχαμέτη,
τοῦ Κυρίου θυμὸς, ἢ μοῖτρα
καὶ ἢ κατάρρα τῶν Ἑλλήνων.
Σι’ ἄρματα! Σι’ ἄρματα! Ὁ Τοῦρκος!

Τὸ γεγονὸς ὄτι ὁ Παλαμᾶς συχνὰ νιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ τονίσῃ τὸ χρέος γι’ ἀγάπη μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, γιὰ εἰρηνικὴ συμβίωσι καὶ ἀνοχή, τὸ γεγονὸς ὄτι ἐπανειλημμένα ἀναφέρεται στὸν κοινὸ ἐχθρὸ ὄλων τῶν Ἑλλήνων, εἶναι ἀρκετὴ μαρτυρία ὄτι οὔτε ἀγάπη μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρχε στὸν ἀναμενόμενο βαθμὸ οὔτε εἶχε γίνεσι συνείδησι σὲ ὄλους ἀπὸ ποιά κατεύθυνσι ἐρχόταν ὁ κίνδυνος γιὰ τὸ ἔθνος. Ὁ Παλαμᾶς γνωρίζει πολὺ καλὰ καὶ ἐξυμνεῖ ἐπάξια τὴν κάθε θετικὴ πτυχὴ τῆς Ἑλληνικῆς παράδοσης. Δὲν εἶναι ὄμως ὄπαδὸς τῆς φθνήης συνθηματολογίας καὶ τῶν συνθηματικῶν ἀξιῶν. Ἀνατέμνει τὴν παράδοσι σὲ βάθος καὶ σὲ πλάτος κι’ εἶναι πεπεισμένος πὺ τὴν ἀξιοποιήρη τῆς καὶ τὴν κατάρτησι τοῦ μέλλοντος χρειάζεταιται ἐπίμονη προσπάθεια, ἀπαιτοῦνται ἔργα καὶ ἀγῶνας ἀδιάλλακτος. Στροφὴ πρῶτα στὸν ἑαυτὸ μας μέσα, νὰ γνωρίσομε ἀπὸ κοντὰ καὶ μὲ αὐτογνωσία τὸ ἐθνικὸ μας ἐγῶ. Ἐπερνίκησι ὕστερα τῶν ἐγωκεντρικῶν μας τάσεων, αὐτοσυγκράτησι κι’ αὐτοκυριαρχία, ἢ πρῶτη νίκη ὄποταγὴ τοῦ ἐγῶ στὸ σύνολο γιὰ συλλογικὴ δουλειᾶ, γιὰ τὴ χαρὰ τῆς δημιουργίας γιὰ τὸ κοινὸ καλὸ, γιὰ ἔργα εἰρηνικά, ἔργα ἀγάπης. Ἀκόμα, ψυχικὴ καλλιέργεια, δημιουργία ἀνώτερου ἦθους πὺ δὲν ἐπιτρέπει τοὺς ἀφορισμοὺς, δὲν ἐνστερνίζεται τὰ μῖση, μὰ οὔτε καὶ περιφρονεῖ τὸ πιστεύω τοῦ συνανθρώπου του, ἔτσι κι’ ἄν δὲν τὸ δέχεται σὰν γνῶμονα τῆς δικῆς του ζωῆς καὶ δράσης. Κι’ ὄλα αὐτὰ, μαζί μὲ ἄλλες ἀρετῆς, γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς νέας Ἑλληνικῆς Πατρίδας, στεριωμέ-

νης στην ιδέα του πλατωνικού αγαθού, της υπερσούσιας Ἀγάπης, κι' ἐμποτισμένης μὲ τὰ διδάγματα τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, τὰ ζωντανὰ παραδείγματα τῆς Πανάγνης Παρθένου Παναγίας καὶ τοῦ Ἀυτρωτῆ Χριστοῦ. Τί γίνεται ὅμως ὅταν τὸ ἔθνος ἔχει ν' ἀντιμετωπίσῃ ἐχθροὺς τῆς Πίστειος καὶ τῆς Πατρίδος, κι' ἀντί γι' Ἀγάπη γίνεται στόχος μίσους καὶ φθόνου ἀπὸ ἄλλους λαοὺς βάρβαρους, ἄδικους καὶ πλεονέκτες. Ὅπως οἱ φύλακες τῆς Πλατωνικῆς Πολιτείας εἶναι ἡμεροὶ καὶ ἄγριοι μαζί, ἡμεροὶ γιὰ τοὺς δικούς κι' ἐπιθετικοὶ γιὰ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ξένους, ἔτσι καὶ τοῦ Ἑλληνα οἱ ἀρετὲς ὅπως μᾶς τις κληροδότησε ἢ παράδοση, εἶναι φαινομενικὰ ἀσυμβίβαστες, μὰ συνυπάρχουν: τὰ ὄπλα τοῦ ἀναμενόμενου Ἀναμορφωτῆ τοῦ Γένους στὴ «Φλογέρα» εἶναι ἡ βουλή καὶ τὸ σπαθί: «Καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ βουλή καὶ τὸ σπαθί. Καὶ θὰ εἶναι / μὲ κόψη πάντα καὶ ἡ βουλή καὶ τὸ σπαθί μὲ γνώμη». — Ἔχει ὅμως ὁ ποιητὴς καὶ ὁ Ἠγέτης νὰ συμβιβαστῶν τ' ἀσυμβίβαστα, νὰ συνδιαλλάξῃ τ' ἀσυνδιάλλακτα. Μίσση κι' ἐχθρητες χωρίζουν τὸ λαὸ του. — οἱ πολῦθεοι κι' οἱ Χριστιανοί, ἡ σοφιστικὴ ἀντιλογία καὶ ἡ τυφλὴ ἀφοσίωση τοῦ Χριστιανοῦ, ἡ ἄσοφη σοφία τοῦ διαβασμένου καὶ ἡ πειθαρχημένη ζωὴ τῆς δράσης καὶ τῆς πράξης, οἱ Πράσινοι καὶ οἱ Βένετοι, οἱ Ἀκρίτες καὶ οἱ Ἀπελάτες, οἱ δημοτικιστὲς καὶ οἱ ἀρχαιοπρεποὶ γλωσσισμύνητες, λογῆς - λογῆς ἀντιθέσεις καὶ συγκρούσεις. Ἡ τομὴ ποὺ κάμνει ὁ Ποιητὴς στὴν Ἑλληνικὴ παράδοση εἶναι μιὰ τολμηρὴ τομὴ ποὺ παραμέριζε ὅτι εἶναι πιὰ ἐκτὸς χρόνου καὶ τόπου καὶ ἀφίνει τὰ ζωτικὰ στοιχεῖα ποὺ μποροῦν νὰ καρπίσουν στοὺς χρόνους τοὺς δικούς του. Τὸ μαγικὸ διολί συνθέτει ἦχος ἀπ' ὅλες τις ἐποχὲς κι' ὅλους τοὺς Ἑλληνικοὺς χώρους, μὰ ὁ Βουλγαροκτόνος προσκυνᾷ τὸ εἰκόνημα τῆς Παναγίας ἀπάνω στὴν Ἀκρόπολη. «Ἄλλος ἀέρας τώρα κι' ἄλλος ἥλιος». Ὁ Ἀδάκρυτος τοῦ παραμυθιοῦ δὲν ἀπεμπολεῖ, μὰ μετουσιώνει συμβολικὰ τὴν πατρικὴ καὶ μητρικὴ κληρονομία καὶ σκληρὸς στὸν πόνο του κι' ἀποφασισμένος μ' αὐτοθυσία στὴν ἱερὴ ἀποστολὴ του προσφέρει συνταυριαστὸς μὲ τὴν Ἀγέλαστη τὴ μαχητικὴ γέννα τῶν καινοῦργων στρατιωτῶν τοῦ ἔθνους. Καὶ γίνεται τώρα εἶτε σὰν Ἀδάκρυτος εἶτε σὰν Βουλγαροκτόνος ὁ δυναμικὸς Ἠγέτης, ὁ μοχλὸς γιὰ τὴν κίνηση τῆς Ἱστορίας πρὸς τὰ μπρός.

πάντα ὁ μεγάλος, πάντα κ' ἡ ἱστορία
πλάϊ του μὲ δῆμα ταιριαστό καὶ δὲν καταλαβαίνεις,
ἐκεῖ ποὺ περπατᾷ καὶ οἱ δυὸ, σφιχτοπεριπλεγμένοι,
ποῖος εἶναι τ' ἄλλου ὀδηγητῆς, ποῖος εἶναι ἡ ἄρση τ' ἄλλου.

Βρῶση τοῦ Ἠγέτη ἢ Ἱστορία κι' ἢ Παράδοση. Καταξίωση τῆς Παράδοσης καὶ τῆς Ἱστορίας, ὁ δυναμικὸς Ἠγέτης. Τὰ δυὸ ἀξεχώριστα. Μὰ ἡ Ἑλληνικὴ παράδοση δὲν εἶναι γιὰ νὰ φωτίξῃ τοὺς ξένους, μὲ τοὺς Ἑλληνας στὶς ξένες ἀλλές, μὲ τοὺς Ἑλληνας νὰ δασκαλεύουν τὸν Τοῦρκο πῶς νὰ κυβερνήσουν, καὶ νὰ τῶχουμε — φεῦ! καμάρι! Ὁ Παλαμᾶς δὲν ξενοπερπάτησε.. Κι' ἀγωνίζεται νὰ φέρῃ πίσω στὸν Ἑλληνικὸ χῶρο τῆς «Ρωμισσύνης τὰ σπαθιά, τὰ μουσικὰ τῆς νίκης», τὰ «Γράμματα καὶ τ' ἄρματα», γιὰ τὴ δικὴ μας ἀναμόρφωση. Γιατί μόνο μ' αὐτὴν σὰν προϋπόθεση, μὲ τὴ δικὴ μας ἐθνικὴ φυσιογνωμία θὰ μπορέσουμε νὰ γίνουμε μέσα ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ χῶρο δάσκαλος τῶν ἐθνῶν στὴν ὑπηρεσία τοῦ Ἀνθρώπου. Ἡ ἐποχὴ μας καὶ ὁ ἐδῶ Ἑλληνικὸς μας τόπος εἶναι τόσο ἐπίκαιρη γιὰ τὸν Παλαμᾶ, γιὰ ἓνα σύγχρονο Παλαμᾶ, ποὺ ἔχει ξεκαθαρίσει τοὺς ἐχθροὺς μας, ποὺ ἔχει διαγράψει τις προϋποθέσεις γιὰ τὴ Νίκη τοῦ Ἠγέτη, ποὺ ὑπάρχει γιὰ μᾶς2 μαζί μὲ τὴν Ἱστορία καὶ τὴν Παράδοση ποὺ ἀκολουθεῖ, γιὰ νὰ τὴν καταξίωσῃ μὲ τὸ λαὸ του ἐπάξια κι' ἀκέρια.

1,2 Οἱ ἀναφορὲς εἶναι στὴν Κυπριακὴ πραγματικότητα πρὶν τὸ πραξικόπημα ἢ εἰσήγηση ἔγινε σὲ καιροὺς ποὺ γινόταν συστηματικὴ καὶ ὀργανωμένη προσπάθεια διχασμοῦ τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ καὶ ὑπονόμησης τοῦ ἐκλελεγμένου Ἠγέτου του, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου, ἀπὸ τοὺς ἐδῶ σταλμένους ἐκπροσώπους τῆς προδοτικῆς Χούντας.

* Δόθηκε στὴν «Γιορτὴ Παλαμᾶ», στὴν «Πνευματικὴ Στέγη» Λευκωσίας, τὸν Φλεβάρη, 1974, καὶ λίγο ἀργότερα στὸ Δημοτικὸ Μέγαρο Λεμεσοῦ μαζί μὲ τρεῖς ἄλλες εἰσηγήσεις (ἀπὸ τὸν Κύπριο Χρυσάνθη, τὸν Πάτροκλο Σταύρου καὶ τὸν Γιώργο Προδρόμου).

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΓΙΑ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Με μεγάλη χαρά έρχομαι σήμερα να σάς μιλήσω για τὸ "Έτος Γυναίκας και ἔτσι νὰ μοῦ δοθῆ και ἡ εὐκαιρία νὰ σάς γνωρίσω.

"Ὅπως ξέρετε, τὰ "Ἡνωμένα "Έθνη κηρύσσουν κάθε χρόνο σὰν "Έτος γιὰ ἕναν ὀρισμένο σκοπὸ: ἔτος ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ἔτος προστασίας τοῦ περιβάλλοντος, ἔτος παιδιοῦ. Σκοπὸς εἶναι νὰ στραφῆ ἡ προσοχή τοῦ κόσμου στὸ σχετικὸ θέμα, και νὰ γίνῃ διεθνῆς προσπάθεια γιὰ πρόοδο στὸν τομέα ἐκεῖνο.

Οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους τὸ 1975 κηρύχθηκε σὰν "Έτος Γυναίκας ἦταν γιὰ νὰ τονισθοῦν μερικὲς διακρίσεις ποὺ ὑπάρχουν ἀκόμα εἰς θάρους τῆς γυναίκας, μὲ σκοπὸ τὴν ἐξάλειψή τους. "Άλλος στόχος τοῦ "Έτους ἦταν νὰ ἐνθαρρυνθοῦν οἱ γυναῖκες νὰ λάβουν πιὸ ἐνεργὸ μέρος στὴν πολιτικὴ και οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας και στὶς προσπάθειες γιὰ τὴν παγκόσμια εἰρήνη.

Στὴν Κύπρο, ἡ νομικὴ θέση τῆς γυναίκας, γενικὰ, εἶναι καλὴ — και μάλιστα πολὺ καλύτερη και ἀπὸ μερικὲς ἀνεπτυγμένους χώρες. Ἡ γυναίκα τῆς Κύπρου ἔχει ἴσα δικαιώματα μὲ τὸν ἄνδρα νὰ ψηφίξῃ, νὰ ἐκλέγῃ και νὰ ἐκλέγεται, νὰ διαχειρίζεται μόνῃ τῆς τὴν περιουσίαν τῆς, και κανένα ἐπάγγελμα δὲν εἶναι κλειστὸ γιὰ τίς γυναῖκες.

Στὴ πραγματικότητα ὅμως, ὑπάρχουν και στὴν Κύπρο μερικὲς διακρίσεις — παραδείγματος χάριν, ἡ γυναίκα δὲν πληρώνεται πάντοτε τὸ ἴδιο μὲ τὸν ἄνδρα γιὰ ἴση προσφορά. Οἱ μεγαλύτερες ὅμως διακρίσεις εἶναι ἴσως ἐκεῖνες ποὺ παρουσιάζονται στὴ μεταχείριση τῆς γυναίκας μέσα στὴν ἴδια τὴν οἰκογένεια. Γι' αὐτὸ, στὶς συζητήσεις ποὺ ἔγιναν στὶς διάφορες διασκέψεις γιὰ τὸ "Έτος Γυναίκας ἀναφέρθηκε μὲ ἔμφαση ἡ ἀνάγκη ν' ἀλλάξῃ ἡ νοοτροπία ποὺ ἐπικρατεῖ σχετικὰ μὲ τοὺς ρόλους ἀνδρῶν και γυναικῶν μέσα στὴν οἰκογένεια. Μεταξὺ τῶν ἀποφάσεων ποὺ υἱοθετήθηκαν εἶναι και ἡ ἀπόφαση ὅτι οἱ ἄνδρες πρέπει νὰ μοιράζονται μὲ τίς γυναῖκες τὰ θάρη τῆς ἐργασίας τοῦ σπιτιοῦ και τοῦ μεγαλώματος τῶν παιδιοῦν, ἔτσι ποὺ νὰ μὴν πέφτουν ὅλες οἱ εὐθῦνες στοὺς ὄμους τῆς γυναίκας, ἐφ' ὅσον και ἐκεῖνη ἐργάζεται και συμμερίζεται τὰ θάρη τῆς συντηρήσεως τῆς οἰκογένειας. Στὶς γυναῖκες ποὺ δὲν ἐργάζονται ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, πρέπει νὰ δίδεται ἀναγνώριση γιὰ τὴ δουλειά τους μέσα στὸ σπίτι, ἐργασία ποὺ θεωρεῖται ἐξ ἴσου σημαντικὴ.

"Έγινε ἐπίσης ἡ διαπίστωση πὼς πολλὲς φορές ἐμεῖς οἱ ἴδιες οἱ γυναῖκες δὲν διεκδικοῦμε τὰ δικαιώματά μας και δὲν ἐπωφελοῦμεθα τῶν εὐκαιριῶν ποὺ μᾶς δίδονται. Αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, και ἡ Κύπρος εἶναι ἀπλὸ παράδειγμα: ἐνῶ οἱ γυναῖκες ἔχουν, ὅπως ἀνέφερα, ἴσα δικαιώματα ἐκλογῆς στὰ διάφορα ἀξιώματα, δὲν ὑπάρχουν γυναῖκες βουλευτὲς, οὔτε γυναῖκες δικαστὲς, οὔτε γυναῖκες στὶς ἀνώτατες κυβερνητικὲς θέσεις. Βεβαίως, τοῦτο ὀφείλεται σὲ μεγάλο βαθμὸ στὸ γεγονός ὅτι δὲν ἔχει πολλὰ χρόνια ποὺ οἱ γυναῖκες ἄρχισαν νὰ μπαίνουν στὰ διάφορα ἐπαγγέλματα. Προηγούμενες, οἱ γυναῖκες, ἀν ἀκολουθοῦσαν ἀνώτερες σπουδές, γίνονταν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καθηγήτριες και κάποτε ἰατροὶ ἢ ὀδοντίατροι. Εἶναι μόνον στὰ τελευταῖα 15 χρόνια ποὺ οἱ γυναῖκες ἄρχισαν νὰ γίνονται δικηγόροι, ἀρχιτέκτονες, μηχανικοὶ, γεωπόνοι, οἰκονομολόγοι και νὰ ἐξασκοῦν τὰ ἐπαγγέλματα αὐτὰ ἢ νὰ διορίζονται στὶς κρατικὲς ὑπηρεσίες σὲ θέσεις διοικητικὲς και τεχνικὲς.

Τώρα ποὺ οἱ γυναῖκες ἔχουν τὰ δικαιώματα και εἶναι και σὲ θέση, ἀπὸ ἀπόφραξης καταρτίσεως και μορφώσεως, νὰ τὰ ἐξασκήσουν, πρέπει και στὴν πράξη νὰ τὸ κάμουν, γιὰ ν' ἀποκτήσουν οὐσιαστικὴ ἐπιρροή στὴν πολιτικὴ, κοινωνικὴ και οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ τόπου. Πρέπει ἐπίσης νὰ ἐνδιαφεροῦμε ἐμεῖς οἱ ἴδιες ἐνεργὰ γιὰ

νά εκλείψουν μερικές προκαταλήψεις που υπάρχουν ακόμα. Για ν' αλλαγή η στάση των ανδρών και της κοινωνίας γενικά απέναντί μας, πρέπει ν' αλλαγή πρώτα η νοοτροπία ἐμᾶς των ἰδίων των γυναικῶν απέναντι των ἑαυτῶν μας. Δὲν πιστεύω ὅμως πὼς πρέπει νὰ ἐπιβληθοῦμε κάνοντας ἀγῶνες σὰν αὐτοὺς που ἔκαναν ἄλλοτε οἱ «σουφραζέτες». Ἔχω τὴν ἐντύπωση πὼς αὐτὸ μᾶλλον δημιουργεῖ ἀντιδράσεις ἐκ μέρους των ανδρῶν καὶ μᾶς βλάπτει. Ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ ἐπιτύχωμε πραγματικὴ ἰσότητα εἶναι ἡ σκληρὴ καὶ εὐσυνείδητη δουλειὰ καὶ ἡ ἱκανὴ προσφορά, γιὰτὶ μόνο μ' αὐτὰ ἀποκοτῶμε τὴν πείρα καὶ τὴν αὐτοπεποίθηση που μᾶς χρειάζονται.

Τὸ Ἔτος Γυναίκας σημειώθηκε σ' ὅλες τὶς χώρες τοῦ κόσμου μὲ πολλές ἐκδηλώσεις: ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σεμινάρια, ψηφίσματα καὶ νομοθεσία που νὰ ἄρη μερικές ἀπὸ τὶς διακρίσεις εἰς θᾶρος των γυναικῶν.

Ἔγινε καὶ ἓνα μεγάλο παγκόσμιο συνέδριο — ἡ Διεθνῆς Διάσκεψη γιὰ τὰ Ἔτος Γυναίκας, στὸ Μεξικὸ — στὸ ὁποῖο ἔλαβαν μέρος ἐκπρόσωποι, γυναῖκες καὶ ἄνδρες, ἀπ' ὅλες τὶς χώρες τοῦ κόσμου. Ἡ Διάσκεψη εἶχε τρία σκέλη — ἰσότης, ἀνάπτυξη καὶ εἰρήνη. Τὸ Συνέδριο υἱοθέτησε ἓνα Σχέδιο Δράσεως θάσει τοῦ ὁποῖου νὰ ἐνεργήσουν οἱ διάφορες χώρες στὰ ἐπόμενα δέκα χρόνια. Τὸ Σχέδιο, σὲ γενικὲς γραμμὲς, προνοεῖ τὴν ψήφιση νομοθεσίας καὶ τὴν λήψη μέτρων γιὰ νὰ δοθοῦν ἴσα δικαιώματα στὶς γυναῖκες, ὅπως εἶναι τὸ δικαίωμα ψήφου καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγονται, στὶς χώρες ὅπου δὲν τὰ ἔχουν ἀκόμη, ἴσες εὐκαιρίες μορφώσεως καὶ ἐργασίας, καὶ γιὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ μεγαλύτερος βαθμὸς συμμετοχῆς των γυναικῶν σὲ θέσεις σημαντικῆς. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο οἱ γυναῖκες θὰμποροῦν νὰ λαμβάνουν ἐνεργὸ μέρος στὴ λήψη οὐσιωδῶν ἀποφάσεων τόσο στὴ χώρα τους ὅσο καὶ στοὺς διεθνεῖς ὀργανισμούς, ὅπως εἶναι τὰ Ἠνωμένα Ἔθνη, καὶ θὰμποροῦν ἔτσι νὰ συμβάλουν οὐσιαστικὰ στὴν παγκόσμια εἰρήνη.

Ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Κύπρου, ἀναφέρθηκα στὴ συμφορὰ που ἐπληξε τὶς γυναῖκες τῆς Κύπρου, στὸ θάρρος, στὴν ἀξιοπρέπεια καὶ στὴν καρτερία μὲ τὴν ὁποία τὴν ἀντιμετώπισαν, καὶ στὴν Εἰρηνικὴ Πορεία των Γυναικῶν τὸν Ἀπρίλη, που χαρακτηρίσθηκε σὰν ἡ πιὸ συγκινητικὴ ἐκδήλωση τοῦ Ἔτους Γυναίκας. Στὴν πορεία αὐτῇ, οἱ γυναῖκες τῆς Κύπρου, μὲ τὴν συμπαράσταση γυναικῶν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ἔδωσαν ἓνα ἀξιοθαύμαστο παράδειγμα ψυχικῆς ἀνωτερότητας καὶ ἀποφασιστικότητας νὰ ἐργασθοῦν ἐνεργὰ γιὰ τὴν εἰρήνη.

Οἱ γυναῖκες, που ἀποτελοῦν πέραν τοῦ 50% τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ κόσμου, εἶναι μεγάλη δύναμη. Ἄς ἐκφράσωμε τὴν ἐλπίδα πὼς ἡ ὄθηση που δόθηκε μὲ τὸ Διεθνὲς Ἔτος Γυναίκας θὰ δώση στὶς γυναῖκες τὶς εὐκαιρίες που χρειάζονται γιὰ νὰ συνεργασθοῦν ἰσότημα μὲ τοὺς ἄνδρες γιὰ ἓνα καλύτερο μέλλον.

ΣΤΕΛΛΑ ΣΟΥΛΙΩΤΟΥ

Πνευματικὴ Στέγη, Λευκωσία, 21.12.1975.

“ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ”

ΜΙΑ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ *

Ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια, ἀφ’ ὅτου ἀπέκτησε τὴν ἱστορική του συνείδηση, τὸ Ἔθνος τῶν Ἑλλήνων ἐκφράζει μὲ τὸ τραγούδι καὶ τὸ ποίημα τὶς μεγάλες ἐμπειρίες του, τὰ γεγονότα ποὺ θεμελιακὰ ἐπηρεάζουν τὴ ζωὴ του. Στὸν στίχο θὰ ἀποτυπώση ὁ λαὸς μας τὸν πόνο καὶ τὴ χαρὰ του, τὶς συγκινήσεις καὶ τὶς λαχτάρες του, τὴ δοκιμασία καὶ τὶς ἐλπίδες του, τὰ διώματα καὶ τὰ ἰδανικά του. Τὰ συμβάντα καὶ οἱ προσδοκίες του, τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα θὰ γίνουν ποίημα καὶ τραγούδι.

Τὰ ποιήματα τραγουδιόντουσαν παλαιὰ κι ἦσαν ἓνα μέσο ἐκφράσεως, ἀλλὰ καὶ ἐπικοινωνίας. Ἦσαν, ἀκόμη, ἓνα μέσο συντηρήσεως τῆς μνήμης τῶν γεγονότων, διασώσεώς τους στὴν παράδοση, τὴ γραπτὴ ἢ τὴν προφορική, τοῦ λαοῦ μας.

Ἡ αὐγὴ τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τὸ ξεκίνημα τῆς ἐθνικῆς πορείας του, σηματοδεύεται μὲ τραγούδια. Εἶναι κυρίως τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ἢ «Ἰλιάδα» καὶ ἢ «Ὀδύσεια». Εἰδικώτερα, στὴν Κύπρο ἔχουμε τὰ παραπλήσια «Κύπρια Ἐπη», τοῦ δικοῦ μας ποιητῆ Στασίνου. Ἀνελευκτικὰ στὴ διάρκεια τῆς Ἱστορίας μας τὰ διάφορα μεγάλα ἐθνικά γεγονότα εἴτε θὰ γίνουν τραγούδι εἴτε θὰ ἐξαρθοῦν στὸ τραγούδι καὶ στὸ ποίημα, στὸν ἔμμετρο λόγο. Στὰ κλασσικὰ χρόνια παρατηρεῖται ἕξαρση τοῦ φαινομένου τούτου. Ἀλλὰ καὶ στὰ βυζαντινὰ χρόνια ἀποκορυφώνεται τὸ γεγονὸς αὐτὸ καὶ προσλαμβάνει εὐρείες καὶ θαθεῖες προεκτάσεις μὲ τὸν ἀκριτικὸ ποιητικὸ κύκλο. Στὰ μεταγενέστερα χρόνια τὸ Ἔθνος θὰ ἀποτυπώση πάλι σὲ μακρὰ ἐπικά ἀφηγηματικὰ τραγούδια τὶς ἐθνικὲς ἀτυχίες καὶ περιπέτειές του. Ἡ πτώση τῆς Κωνσταντινουπόλεως θὰ τραγουδηθῇ μὲ τὸν μακρὸ «Θρήνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως» καὶ μὲ ἄλλα τραγούδια ὑπὸ τὸν ἴδιο τίτλο ἢ μὲ τὸν τίτλο «Θρήνος καὶ κλαυθμὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως» ἢ «Ἀνακάλημα τῆς Κωνσταντινουπόλεως». Ἡ καταστροφή τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοὺς Τούρκους θὰ τραγουδηθῇ στὸ ποίημα «Θρήνος τῶν Ἀθηνῶν». Ἡ κατάληψη τῆς Κύπρου ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ 1571 ἱστορήθηκε στὸν «Θρήνον τῆς Κύπρου», ἓνα ποίημα ἀπὸ 777 στίχους, ἀγνώστου ποιητοῦ:

Ποῦ θὲν νὰ δῆ νὰ λυπηθῇ νὰ κλαύση ἢ καρδιά του,
 Ἄς πάγη νὰ περιδιαθῇ στοῦ Τούρκου τὸ φουσάτον,
 Κοντὰ εἰς τὴν Ἀμμόχουστον ἐκείνην ποὺ λαλοῦσιν,
 Νὰ δῆς τοὺς Χριστιανούλλικους, ἴντα τοὺς πολεμοῦσιν.
 Δὲν τοὺς δίδουν ψουμῖν νὰ φᾶν, οὔτε νερὸν νὰ πιοῦσιν,
 οὔτε κρεβάτια ἔχουσιν ἐκεῖ ν’ ἀναπαυθοῦσιν.
 Στὰ κάτεργα τοὺς θάλλουσιν ἐκεῖ νὰ τιμωροῦνται

.....
 Ὅπου ἔλοι ἀλύπητοι, μαῦροι ἀραχνιασμένοι.
 Οὐαὶ εἰς τὸν πτωχὸν λαὸν καὶ τὸν ξενιτεμένον
 Τὸν πεινασμένον περισσὰ καὶ τὸν μαρτυρημένον.

.....
 Στὴν λύπην πάντα βρίσκονται κι ἔχουν καρδίαν καμμένη.
 Ἐχάσαν τὰ σπιτάκιά τους, ἔγιναν τέλεια ξένοι
 Μακρὰ ποὺ τὴν πατρίδαν τους βρίσκονται ξωρισμένοι.

* Ὁμιλία στὰ ἐγκαίνια τῆς Ἐκθεσῆς αὐτῆς στὸ ξενοδοχεῖο Χίλιτον στὴ Λευκωσία (19.5.1976)

Ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται σήμερα μὲ 200,000 Κυπρίους ξωρισμένους μέσα στὴν ἴδια τους τὴν πατρίδα, μὲ χαλάσματα καὶ καταστροφές, μὲ νεκροὺς ποὺ ξεψυχοῦν σὲ φεράγγια, πεδιάδες καὶ ἀκρογιαλιές, μὲ παντοῦ ἀναζητημένους ἀγνοουμένους, μὲ ἓνα δλόκληρο λαὸ σταυρωμένο στὶς κορυφές τοῦ Πενταδάκτυλου. Τότε αὐτὰ τὰ τραγουδοῦσαν οἱ πρόγονοί μας μόνον μὲ τὸ ποίημα καὶ τὸ τραγούδι, σήμερα ὑπάρχει, ἐπιπρόσθετα, ἡ εἰκόνα, ἡ φωτογραφία, ποὺ συλλαμβάνει καὶ ἀποτυπώνει τὸν ἴδιο πόνο, ποὺ ἀναδίνει τὸν καημὸ καὶ ξεσηκώνει τὸ θρήνο. Καὶ μόνον ἡ φωτογραφία συμπυκνώνει τίς μεγάλες ὥρες καὶ μαρτυρεῖ τὴν τραγικότητα τῶν γεγονότων. Καὶ τὸ μαλακὸ χαρτὶ γίνεται λεπίδι ποὺ κόβει τὴν καρδιά, τὸ βουβὸ χαρτὶ γίνεται «πηγὴ λαλέουσα» ποὺ μεταδίδει στὶς ψυχές ὅσα εἶδε τὸ μάτι τοῦ φωτογράφου, ὅσα στιγμιαία αἰχμαλώτισε γιὰ τὴν αἰωνιότητα ἡ φωτογραφικὴ μηχανή. Ὅταν ἡ φωτογραφία συνδυάζεται μὲ τὸν στίχο τοῦ ποιητοῦ, προσλαμβάνει τίς δραματικὲς διαστάσεις τοῦ εἰκονιζομένου γεγονότος. Πλαισιωμένη ἔτσι μὲ τὴν ἐκφρασμένη στὸν στίχο δόνηση τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ, ἀποβαίνει δραματικὴ ἀφήγηση πράξεων ἱστορικῶν καὶ πόνου ἀνθρώπων ψυχῶν. Συγκλονίζει τότε καὶ συνταράσσει. Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, μὲ τὸ συνδυασμὸ εἰκόνας καὶ ποιήματος, μᾶς δίδει—μὲ τὴν σημερινὴ "Ἐκθεσὴ του ὁ Ζιὰκ Ἰακωβίδης. Τὴν πολυκύμαντὴ καὶ πολύβουη καὶ ἀτέρμονα ὀδυνηρὴ τραγωδία τῆς Κύπρου, μὲ μέσα ἀπλᾶ, μὲ μιὰ ἔγχρωμη φωτογραφία μαζί μὲ μιὰ στιχουργικὴ λεζάντα. Μὲ σταθερὸ χέρι ἐκεῖνος ἀποθανάτισε καὶ ἀκίνητοποίησε φευγαλέες ἱστορικὲς στιγμὲς τοῦ ἀγῶνα τῆς λευτεριάς καὶ τοῦ θανάτου τοῦ λαοῦ μας. Μὲ ψυχὴν πονοῦσαν, πενθοῦσαν, φιλοσοφοῦσαν καὶ καρτερικὴν οἱ ποιητὲς μας μετέπλασαν στὸν στίχο γεγονότα, συγκινήσεις, ὁράματά τους, βασανιστικὰ ἐρωτήματα καὶ καημοὺς. Ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο τούτων μέσων τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ἐκφράσεως μᾶς χάρισε τὴν ἐγκαινιαζόμενη σήμερα "Ἐκθεση.

Ποιήματα τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, τοῦ Μιχάλη Πασιαρδῆ, τοῦ Κώστα Μόντη, τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη, τοῦ Ἄνθου Λυκαύγη καὶ τοῦ Γιάννη Ρίτσου πλαισιώνουν τίς φωτογραφίες τοῦ Ζιὰκ Ἰακωβίδη.

Τὸν σπαραγμὸ τῆς Κύπρου δλόκληρης καθὼς καὶ τὴν καρτερία της μὲ μιὰ φωτογραφία καὶ μὲ μιὰ ποιητικὴ λεζάντα τοῦ Ρίτσου θὰ μᾶς δώση ὁ Ἰακωβίδης:

Κουράγιο, μικροκόρη μας, ποὺ μᾶς ἐγίνεις μάνα,
ὕμνος καὶ θρήνος τῆς ζωῆς κι ἀνάστασης καμπάνα!

Ἀντέξαμε στὶς συμφορὲς αἰῶνες καὶ αἰῶνες, στὸ ὠραῖο πολύπαθο κορμὶ τῆς Κύπρου πάντα ἡ μοῖρα τῆς ὀργῆς ξεσπάει καὶ καταλεῖ, κατὰ τὸν Παλαμᾶ. Μὰ τώρα εἶναι διαφορετικὰ τὰ πράγματα. Ἦταν τότε ξένη ὀργή, μὰ εἶναι τώρα καὶ δική μας, ἐτούτη ἐδῶ ἡ δική μας ἔφερε τὴν ἄλλη, τὴ θάρβαρα ὀργή:

Χρόνια ποὺ γύρισαν καὶ μᾶς ἐβρῆκαν ἀδειανούς·
χωρὶς φτερά καὶ ὄνειρα.
Καιροὺς π' ἀντέξαμε σὲ τοῦτο τὸ γησί
καὶ τώρα μᾶς χαλοῦν δικοὶ καὶ ξένοι!

θὰ πῆ ὁ εὐαίσθητος καὶ ἀνεπιτήδευτος Μιχάλης Πασιαρδῆς.

Ὁ πόνος τῶν παιδιῶν εἶναι κατ' ἐξοχὴν ὁ πόνος τῆς Κύπρου. Πάντα στὴν ποιητικὴ φαντασία τοῦ λαοῦ μας, στὴν ψυχὴ τοῦ Πανελληνίου, ἡ Κύπρος εἶναι μιὰ κόρη, μιὰ κόρη τῆς Μεσόγειος, ποὺ γέννησε τὴν Ἀφροδίτη, ἓνα θηλυκὸ γησί κατὰ τὸν Καζαντζάκη. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ σπασμένα παραθυρόφυλλα ἑνὸς χαλασμένου σπιτιοῦ εἰκονίζεται μιὰ κούκλα μὲ κομμένο χέρι. Ὁ Κώστας Μόντης θὰ διαλογοισθῆ:

Αὐτὴ ἢ κούκλα μὲ τὸ κομμένο χέρι,
 ποὺ κρεμάστηκε στὸ παράθυρο τοῦ γκρεμισμένου σπιτιοῦ,
 ποιοὺ παιδάκι ἤθελε ν' ἀποχαιρετίσει,
 σὲ ποιοὺ παιδάκι σύρθηκε ὡς τὸ παράθυρο
 ν' ἀνεμίση τὸ χέρι καὶ τῆς τὸκοψαν;

Κι' ἦταν καὶ τὰ παιδιὰ, μητέρα
 ἦταν πρὸ παντὸς τὰ παιδιὰ,

θὰ γράψῃ ἀκόμα ὁ Μόντης. Καὶ ὁ Ἰακωβίδης θὰ φωτογραφίση τὸν τρόπο καὶ τὸν
 διαλογισμό στὰ μάτια τῶν μικρῶν μωρῶν.

Μὲ τὴ διολέττα τῶν ματιῶν
 ταχυδρομοῦν τὸ φόβο,
 Διαβάτη, συλλογίσου
 τὸν οὐρανὸ ποὺ καταρρέει

θὰ πῆ ὁ Κύπρος Χρυσάνθης, ἀπλώνοντας στὸ σύμπαν τὸν φόβο δυὸ μωρῶν.

Μὰ εἶναι καὶ τὰ μεγάλα παιδιὰ, εἶναι αὐτοὶ ποὺ διαφέντεψαν μὲ τὴ ζωὴ τους
 τὴν λευτεριά καὶ τὴν τιμὴ τῆς πατρίδας στὶς πλαγιές τοῦ Πενταδάκτυλου κι' ἔπου
 ἄλλοῦ. Μιὰ τέτοια παρόμοια δραματικὴ σκηνὴ συνέλαβεν ὁ φακὸς τοῦ Ἰακωβίδη κι'
 ἐμπότισε μὲ τὸ μυρολόι τῆς ποιητικῆς ψυχῆς του ὁ Μιχάλης Πασιαρδῆς.

Ἐσὺ δὲ λὲς τίποτα·
 μὰ ἐγὼ θὰ σοῦ πῶ γιὰ τὰ παιδιὰ
 ποὺ σκύψανε ἄξαφνα μὲ τὸ χέρι στὸ στῆθος
 ἐκεῖ στὶς πλαγιές τοῦ βουνοῦ Πενταδάκτυλος καὶ φώναζαν
 τὴ μάνα τους ὥσπου ξεψύχησαν.

Κι' ὁ Λυκαύγης θὰ συμπληρώσῃ γιὰ μιὰ φωτογραφία νεκροταφείου μὲ στρα-
 τιῶτες στὸ βάθος:

Κυράδες κλαῖνε πίσω τους, μαυροντυμένες μάνες
 στοῦ Μόρφου καὶ στὴν Τηλλυριά·
 θρηνοῦν γιὰ τὴν παλληκαριά
 καὶ στὸ Καρπάσι ἀχολογοῦν λυπητερές καμπάνες.

Καὶ θὰ προστεθοῦν οἱ στίχοι τοῦ Ρίτσου· σὲ ἀνάλογη φωτογραφία:

Πόσοι νεκροί, πόσοι γυμνοί, θλιμμένοι, ἀποδιωγμένοι,
 ἀντάμα — ἀντάμα πορπατᾶν τὶς νύχτες ἀγριεμένοι.

Ἀσήκωτη καὶ πρωτοφανέρωτη, ἰδιαίτερα γιὰ τὶς ἱστορικὲς προεκτάσεις της, ἡ
 συμφορά. Θὰ τὴν ἐκφράσῃ ποιητικὰ ὁ Μόντης:

Ἐμεῖς μιὰ φορὰ ἀραδιάσαμε τοὺς τάφους μας
 καὶ μὲ τὸ παραπάνω,
 ἐμεῖς μιὰ φορὰ ντυθήκαμε στὰ μαῦρα
 καὶ μὲ τὸ παραπάνω.

Ἄν μᾶς ἔβλεπες, μητέρα, ὅταν ἦρθε τὸ κακό,
 ἂν μᾶς ἔβλεπες πῶς περιμέναμε τὴν Ἑλλάδα!...
 Τὴν περιμέναμε μέσ' ἀπ' τοὺς καπνοὺς
 καὶ τίς φλόγες τῆς Κοιλιάδας τῶν Κέδρων,
 τὸ Τρόδος στάθηκε στὶς μύτες τῶν ποδιῶν νὰ τῆ δῆ στὸν ὀρίζοντα...

Κι' ἔκτοτε περιμένουμε, καὶ ὀρθὰ κάνουμε. Περιμένουμε τὰ βλέμματα ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα νὰ δοῦν τί ἐκτυλίσσεται στὸ νησί τῆς Κύπρου. Ἡ ἐπιδρομὴ κατὰ τῆς Κύπρου ἀποτελεῖ διασμὸ καὶ ἀσέλγεια τῆς Τουρκίας πάνω στὰ ἱερά καὶ στὰ ὅσια δλακαιρῆς τῆς ἀνθρωπότητος. Στὸ ματωμένο πρόσωπο τῆς Κύπρου ἢ καταπατούμενη δικαιοσύνη ὑψώνει τὴ φωνή της σ' ὄλους τοὺς δρόμους τῆς γῆς καὶ σ' ὅλες τίς χώρες τοῦ κόσμου.

Μένουμε μ' ἀνοιχτές τίς πληγές στὸ σταυρὸ τοῦ ὀρίζοντα
 Δεσπόζει τὸ αἷμα. Ἡ Κύπρος καλεῖ.
 Στοὺς δρόμους τοῦ κόσμου ἀντηχεῖ ἡ φωνή μας.
 Ἄς μὴν ἀναπαύονται οἱ ἀνθρωποί.

θὰ παικισιὴ ὁ ποιητῆς Πασιαρδῆς· μὲ τοὺς στίχους τοῦ αὐτοῦς ἓνα γραμμικὸ οὐράνιο τόξο τοῦ φωτογράφου Ἰακωβίδη.

Ἄλλ' ἄς μὴ μᾶς ἐγκαταλείψουν οἱ λαοί, ὅπως ἔκαναν οἱ γερανοί, κατὰ τὸν Μόντη:

Φαίνεται πῶς πληροφορήθηκαν
 γιὰτὶ διέγραψαν ἐφέτος τὴν Κύπρο ἀπ' τὰ δρομολογία τους,
 γιὰτὶ δὲν πέρασαν ἐφέτος ἀπάνω ἀπ' τὸν Πενταδάχτυλο.

Μὰ αὐτὴ τὴν συμφορὰ ποὺ μᾶς βρῆκε, τὴν χαρακτηρίζει ἡ ἀδικία, ἡ ἀχαριστία. Εἶναι πρῶτα ἡ ἀχαριστία πρὸς τὸν Μακάριο, τὸν πνευματικὸ, τὸν θρησκευτικὸ, τὸν ἐθνικὸ ἀρχηγὸ αὐτοῦ τοῦ τόπου, ποὺ ὑπέστηκε ἄστοχα, ἄλογα καὶ χωρὶς λόγο τὸ ἐγκληματικὸ πραξικόπημα. Θὰ τὴν διατυπώσῃ ποιητικὰ ὁ Ρίτσος:

Κι' ἐκείνη ἡ ἄμωμη μορφή, ποὺ ἐφαλμωδοῦσε τ' ἅγια
 χιλιάδες βόλια δέχτηκεν ἀντὶς δάφνες καὶ βᾶγια.

Ἡ ἴδια ἀδικία γιὰ τὸ νησί μας ὀλόκληρο, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐπιδρομεῖς τώρα, ὅπως θὰ τὴν ἱστορήσῃ ποιητικὰ ὁ Ἄνθος Λυκαύγης:

Ἐκεῖνοι μὲ τὸ σίδερο, μὲ τὴν φωτιά, τὴν λάθα,
 ἔτσι μὲ δίχως ἀφορμὴ,
 πληγώνουν τ' ἄχραντο κορμί,
 κατακτημένη ἀπάτητη, ἀδούλωτη μὰ σκιάδα.

Κι' ὁ λαὸς δραματίζεται καὶ προσδοκεῖ, βλέπει τὴν Παναγιά ἀντάμα του, συμπορεύτρα τῆς πατρίδας, ὅπως τὴν θέλει ὁ Πασιαρδῆς:

Μὲ ζῦπνησες μεσάνυχτα, πατρίδα
 Κι' εἶδα τὴν Παναγιά νὰ παίρνει σὰ μάνα τὰ βουνὰ καὶ νὰ διαβαίνει.
 Κι' εἶδα τὸν κουρνιαχτὸ ἀπ' τὴ μάχη νὰ ὀρδινιάζει,
 ψηλά, μὲ χίλια, τόσα, ἀστροπελέκια!

Ὁ Χρυσάνθης θὰ τῆς ἀφιερῶσιν ποιητικὴ προσευχή, ἀρμοσμένη σὲ φωτογραφία τοῦ Ἰακωβίδου.

Τὸ γλυκασιμὸ τοῦ ἐλέους σου, Χρυσολαλοῦσα Παναγιά,
μὴ μᾶς στερήσης.
Μὲ μητρικὴ γλυκολαλιὰ κλάδον ἐλιᾶς καὶ λευτεριά
νὰ μᾶς δωρίσης.

Ἡ ἐλπίδα πάντα ἀπομένει «ἐσθλὴ θεός» κατὰ τοὺς ἀρχαίους. Μέσα στὰ χάσματα θὰ φωτογραφίσῃ λουλούδια ὁ Ἰακωβίδης, γιὰ νὰ πραγματώσῃ τὸν στίχο τοῦ Διογυσιῦ Σολωμοῦ:

Τὸ χάσμα π' ἀνοιξε ὁ σεισμός, εὐθύς ἐγέμισ' ἄνθη.

Ἄς γεμίση μ' ἄνθη καὶ τὸ χάσμα τοῦ σειμοῦ τοῦ Ἀττίλα στὸ πολύπαθο μαρτυρικὸ νησί μας.

Αὐτὴ εἶναι παρουσιασμένη μὲ λίγα λόγια ἢ ποιητικὴ Ἐκθεση φωτογραφίας τοῦ Ζιὰκ Ἰακωβίδου. Δίνει μορφές στὴν τραγωδία τῆς Κύπρου. Πρωτομάρτυρες αὐτῆς τῆς τραγωδίας ἐμεῖς, ὁ Κυπριακὸς Ἑλληνισμὸς, ποὺ ἀλύγιστος καὶ ἀνυποχώρητος καρτερικᾶ ἀντέχει καὶ θὰ ἀντέξῃ, σύμφωνα μὲ τίς ἐπιταγές τῆς παραδόσεως καὶ τῆς Ἱστορίας του, σύμφωνα μὲ τίς ὑποθήκες τῶν προγόνων του, σύμφωνα μὲ τὴν αἱμάτινη αἰώνια γραμμὴ τῆς Ἑλληνικῆς ἀρετῆς.

Συγχαίρω τὴν ὀργάνωση «Δίκαιον τῆς Κύπρου» ποὺ παρουσίασε στὰ πλαίσια τοῦ Φεστιβάλ Λευκωσίας τὴν Ἐκθεση αὐτῆ.

ΠΑΤΡΟΚΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ

Κ Α Γ Κ Ε Λ Ο

Αὐτοὶ ποὺ ξόδεψαν τίς λιγοστὲς τους ὧρες
γιὰ νὰ φτιάξουν ἀγαλμα τὸν πόνο,
αὐτοὶ ποὺ λούφαζαν κάτου ἀπ' τὴ μοῖρα τους
ποὺ καθόταν σταυροπόδι πλάϊ στὸ κυπαρίσσι,
αὐτοὶ ποὺ τρέξανε στοὺς λασπωμένους αιτοβολῶνες
τ' ἀπόβραδο
καὶ χώσανε θαθεῖα τὰ χέρια στὸ ἰδρωμένο χῶμα,
αὐτοὶ ποὺ κοιμηθῆκαν τὸν ὕπνο τῆς ὑπομονῆς
ἀκουμπισμένοι στὸν κόρφο τῆς θάλασσας,
αὐτοὶ ποὺ ρούφηξαν τὸ φαρμάκι τοῦ δαιμονισμένου
ἥλιου μὲ τίς ματωμένες ἀμασχάλες,
ὄλοι αὐτοὶ καθίσανε στὸν πάγκο τῆς ἀπογραφῆς
μὲ τὸ χέρι ἀπλωμένο, στὴ χάρη τῆς Πλάσης
μὲ τὸ κεφάλι γερμένο στὸ μονοπάτι τῶν ἀλύτρωτων.

ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΙ

Ο ΣΑΤΙΡΙΚΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ὁ Κωστής Παλαμᾶς ἀγκάλιασε μὲ τὴν ποίηση καὶ τὸ ἄλλο ἔργο του ὡς τις ἐποχὲς τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας κι' ὅλες τις ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς, ἔκαμε στὴ λογοτεχνία ἐκεῖνο ποὺ ἔκαμε ὁ Παπαρρηγόπουλος μὲ τὴν ἱστορία, ὁ Πολίτης μὲ τὴ λαογραφία κι' ὁ Χατζηδάκης μὲ τὴ γλῶσσα, ἔδειξε τὴν ἐνότητα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ τὴ συνέχεια τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς. Τῶκαμε αὐτὸ ὑμνώντας καὶ τραγουδώντας καὶ χαϊρόμενος, ἀλλὰ καὶ φέγοντας καὶ θρηνώντας καὶ θλιβόμενος καὶ τῶκαμε μὲ ὅλα τὰ εἶδη τοῦ ἔντεχνου λόγου. Καὶ τῶκαμε πάντα μὲ πίστη καὶ σθένος καὶ πνοή, μὲ ἀγωνιστικότητα καὶ μὲ γνώμονα τὸ καλὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ στόχο τὴν ἐθνικὴ ἀναγέννηση.

Ἐνα ἀπὸ τὰ κύρια, τὸ κύριο ἴσως γνώρισμα τοῦ Παλαμᾶ, μετὰ τὴν ιδιότητα ἐθνικός, εἶναι ἡ ἀγωνιστικότητα. Ἀγωνιστὴς γιὰ τὴ δημοτικὴ γλῶσσα, ἀγωνιστὴς στὸν κοινωνικὸ τομέα, ἀγωνιστὴς τῆς ἐθνικῆς πολιτιστικῆς καὶ πολιτικῆς ἀναγέννησης. Ἀγωνιστὴς ἀνυποχώρητος καὶ ὀραματιστὴς καὶ ἀνακαινιστὴς. Ἐρεῖ τὸ ἀρχαῖο μεγαλεῖο, τὸν συγκινεῖ τὸ Βυζάντιο κι' ἡ ἀτυχη μοῖρα του, ριγεῖ ἀπὸ τὸν ἐθνικὸ παλμὸ τοῦ 1821, ζῆ καὶ διαισθάνεται ἔντονα τὶς ἀνάγκες καὶ τὶς νέες προοπτικὲς ἀπὸ τὴ μεγάλη πρόοδος, ζῆ ὅμως καθημερινὰ καὶ τὸν ξεπεσοῦ καὶ τὴν παρακμὴ καὶ τὴν ἐκμετάλλευση στὴν Ἑλλάδα τοῦ τέλους τοῦ 19ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰ. καὶ ὀραματίζεται μιὰ Ἑλλάδα μὲ βιγὴ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ, μὲ πρόοδο στὴν ἐπιστήμη, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὸν ἀγὸν ρομαντισμὸ καὶ τὸ φιλολογικὸ πατριωτισμὸ, μιὰ Ἑλλάδα ὀδηγήτρα, ὅχι περιγέλο τοῦ κόσμου.

Πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση ἐπιδικάζει μεγάλη εὐθύνη καὶ δικαίωμα στὸν ἑαυτὸ του. Ὁ Παλαμᾶς εἶναι ὀπαδὸς τῆς θεωρίας ὅτι τὴν ἱστορία δὲν τὴ γράφει τὸ πλῆθος, οἱ πολλοί, ἀλλὰ οἱ ξεχωριστὲς προσωπικότητες, οἱ λίγοι διαλεκτοί. Καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸ του, τοῦλάχιστον μετὰ ἀπὸ μιὰ ὀραμένη περίοδο, ὡς ἕνα ἀπὸ τοὺς ξεχωριστούς· εἶναι «μὲς τοὺς ξεχωριστοὺς ξεχωριστός», «ἕνας ἐγὼ καὶ ζῶ γιὰ χίλιους», διακηρύσσει γιὰ τὸ Γύφτο του. Γενικὰ πιστεύει ὅτι ὁ ποιητὴς ἔχει μιὰ ἰδιαίτερη ἀποστολή, ὅτι εἶναι μαχητὴς, ὅτι τίποτε δὲν τοῦ εἶναι ξένο, στὸν ἑαυτὸ του δὲ ποὺ τὸν θεωροῦσε μεγάλο ποιητὴ ἔταξε ἕνα ἀκόμη μεγαλύτερο ρόλο. Ὁ ποιητὴς δὲν μπορεῖ νὰ μὲν ἀπραγός, «δὲν καταδικάστηκε νὰ ζῆ μόνος», πρέπει νὰ ὑπηρετῇ τὴν πατρίδα του, τοὺς συνανθρώπους του, ν' ἀγωνίζεται, «ὁ πόλεμος εἶναι τὸ στοιχεῖο του»: Ἔχει νὰ ἐκτελέσῃ καὶ κοινωνικὴν ἀποστολήν. «Ὁ ποιητὴς δὲν ἀκολουθεῖ, προηγεῖται».

Σὲ πολλὰ ποιήματά του ἔχει ὁ ποιητὴς τὴ συνείδηση ἐνὸς ξεχωρισμάτος του ἀπὸ τὸ πλῆθος, τὴν ἀίσθηση μιᾶς ὑπεροχῆς ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ μιᾶς μεσσιανικῆς ἀποστολῆς. Τοῦτο φανερώνεται στὶς Ἄλυσίδες, στὸ Δωδεκάλογο, στὶς Ἑκατὸν φωνές. Πιστεύει πὼς κατέχει μιὰ γνώση καὶ μιὰ ἰκανότητα καὶ μιὰ δύναμη ποὺ δὲν τὴν ἔχουν ἄλλοι, «ἐγὼ εἶμαι πὺρ κοντὰ στὸ φῶς καὶ στὴν ἀλήθεια». Τοῦτο τὸν ἐμβάλλει σὲ μιὰ σοβαρὴ εὐθύνη: νὰ κηρύξῃ, ν' ἀποκαλύψῃ, νὰ καυτηριάσῃ, νὰ βελτιώσῃ. Γίνεται κριτὴς καὶ τιμητὴς τῆς ἐποχῆς του. Δέχεται καὶ ἀναλαμβάνει τὴ γνώμη τοῦ Ἴψεν ὅτι: «Κάθε ἄνθρωπος καὶ κάθε ποιητὴς εἶναι ἀτομικὰ ὑπεύθυνος γιὰ τὸ ξεπεσοῦ τῆς κοινωνίας τῆς ἐποχῆς του». Τοῦτο τοῦ δίνει τὴν ἀγωνιστικὴ ἐκφραση καὶ τὴν ἐπαναστατικὴν τῶν κηρυγμάτων του. Βλέπει παντοῦ ἕνα «Θεὸ ἀλύγιστο» τὸ χρέος ποὺ τοῦ ἐπιβάλλει ἡ ἀγάπη του πρὸς τὸν ἄνθρωπο.

Στὴ συνείδηση τοῦ ποιητῆ ὑπάρχει ἀπόλυτα ἡ ἐνότητα τῆς φυλῆς. Αὐτὴ ἡ ἐνότητα προβάλλεται μέσα ἀπὸ πολλὰ ἔργα του. Ὅσο κι' ἂν ἀλλάζουν οἱ ἐποχές, ὅσο κι' ἂν φαίνονται ἄλλες οἱ ἐπιδιώξεις, ἡ Ἑλλάδα — καὶ μὲ ἄλλο, ἔστω, κάθε φορὰ περιεχόμενό — εἶναι μιὰ, ἐνωμένη καὶ ἀδιαίρετη, γιὰτὶ κινεῖται ὅλο καὶ πάντα ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς ἐλευθερίας. Ἡ Ἑλλάδα ἡ ἐλεύθερη κι' ἡ δουλωμένη, ἡ σοφὴ κι' ἡ ἥρωική, ἡ Ἑλλάδα ποὺ λατρεύει τὴν Ἀθηνᾶ ἢ τὴν Παναγία, τὴ σοφία ἢ τὴν ἀγάπη, ὕμνεῖ καὶ τοὺς ἥρωες καὶ τοῦ λόγου τοὺς τεχνίτες, ὅλους ὅμως ἐλεύθερους ἢ γιὰ νὰ γίνουν ἐλεύθεροι. Ὅλα τὰ ξένα, ὅταν τὴν ἀγγίζουν, τὰ κάνει δικά της, ὡς ἂν

σπλάχνα από το δικό της αίμα, από τὰ διαβατάριχα πλάθει τὰ αιώνια, από τὸν ξεπεσμό, ξεκινᾷ γιὰ τὴν ἀνάσταση, εἶναι πάντα νέα, ἀπειράκτη ἀπ' τὰ χρόνια, ἀπὸ τοῦ χρόνου τὰ σαμπανεβάζματα. Παρὰ τίς διαφορὲς καὶ τίς ἀλλαγές εἶναι τοπικὰ καὶ χρονικὰ, πνευματικὰ ἢ ἴδια: ἡ Ἐλλάδα ποῦ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν καταξίωση τοῦ ἀνθρώπου. Γιαυτὸ κι' ὁ ποιητὴς μπορεῖ νά'ναι ἐθνικὸς ἀσχολούμενος μὲ ὅποιο θέμα της, κάθε στιγμή της ἔχει τὴν ἀξία της. Ὑμνώντας τὰ περασμένα θεμελιώνει τὸ παρὸν της ὅπου αὐτὰ εἶναι κληρονομημένα καὶ ὑμνώντας τὰ σημερινὰ κατεξιώνει ἐκεῖνα ποῦ τὰ στήριξαν ἄλλοτε.

Ἀπὸ αὐτὴ τὴ συνείδηση τῆς ἐνότητος, τῆς συνέχειας καὶ τῆς ἀξίας ἀναλαμβάνει τὴ μεγάλη εὐθύνη νὰ διατηρήσῃ αὐτὴ τὴν παράδοση, περήφανος γιὰ τίς ἀρετὲς κι' ἔνοχος γιὰ τίς ἀμαρτίες, πότε ὑμνώντας, πότε καταρώνοντας καὶ πότε σατιρίζοντας. Ἡ ἀναγέννηση, τὸ ξανακτίσιμο ἐξυπακούει τὸ χαλασμό, ἔτσι πρέπει νὰ καταλάβουμε, τὴν ἄρνηση, τὴν καταδίκη, τὴ σάτιρα. Ἴσως μάλιστα ἡ σάτιρα νά'ναι γι' αὐτὴ τὴν περίπτωσι πολλὴ πιὸ πρόσφορη κι' ἀποτελεσματικὴ ἀπὸ τὸν ὕμνο. Δὲν εἶναι κατώτερο εἶδος, οὔτε λιγώτερο ἀξία τοῦ μεγάλου ποιητῆ, εἶναι τέχνη ὕψη. Ταιριάζει ἴσως ἡ σάτιρα περισσότερο μὲ τὴ φύση τοῦ Ἑλλήνα, γι' αὐτὸ καὶ τὴν καλλιέργησε ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐποχὴ.

Ἡ σάτιρα εἶναι ποιητικὸ εἶδος πολλὴ παλαιὴ μὲ πατέρα τὸν Ἀρχίλογο. Τόσο δηκτικὴ μάλιστα ἦταν ἡ σάτιρά του ποῦ ὁ πεθερὸς του Λυκάμθης καὶ ἡ κόρη του ἀναγκάστηκαν ν' αὐτοκτονήσουν γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπ' αὐτήν. Ἡ σάτιρα εἶναι μαχητικὸν εἶδος, γι' αὐτὸ καὶ ταιριάζει στὸν Παλαμᾶ, εἶναι ἐλευρόστομη γι' αὐτὸ θέλει νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἀσχήμια ἔντονα, πρότυπα πρὸς ἀποφυγὴν καὶ νὰ προκλήσῃ τὴν καταδίκη τους. Ἐχει σκοπὸ διδακτικὸ, διορθωτικὸ, γι' αὐτὸ μοιάζει μὲ τὴν ἔντονη καὶ ἀρνητικὴ κριτικὴ. Προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀποστροφή καὶ τὸ μῖσος τοῦ κακοῦ, ἐνῶ ἡ ἄλλη ποίηση ἀγαπᾷ τὸ καλὸ. Ἐπειδὴ ἀγαπᾷ τοὺς ἀνθρώπους καὶ αὐτὸ ποῦ δὲν εἶναι, ἐπειδὴ θέλει τὸ καλὸ, γι' αὐτὸ κατηγορεῖ τὸ κακὸ, αὐτὸ ποῦ εἶναι, ἀλλὰ ποῦ εἶναι ξεπεσμένο. Εἶναι ἐπίκριση, ἀλλὰ μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο, τὴ σκληρότητα, τὴ γλοιοποίηση, τὸν τονισμὸ τῆς ἀδυναμίας, προκαλεῖ εὐκολώτερα τὴν προσοχὴ.

Γιὰ νὰ μὴ ὑποχωρήσῃ ὁ ἀνθρώπος, νὰ μὴ ὑποκύψῃ καὶ θρηνησῇ, προβαίνει ὁ ποιητὴς στὴν καυτηρίαση τῆς ἀμαρτίας, τοῦ κακοῦ, τῆς ἄρνησης. Ἡ συναίσθηση τῆς εὐθύνης, ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα γεννᾷ τὸ ξέσπασμα ἐναντίον τῶν κακῶν. Σκοπὸς δὲν εἶναι ἡ γλοιοποίηση, ἀλλὰ ἡ διόρθωση, αὐτὴ εἶναι ἀπλῶς μέσον. Τὸ γέλιο στὴ σάτιρα εἶναι τρόπον τινα συγκρατημὸς τοῦ θρήνου. Μάλιστα περισσότερο σατιρίζεται ὄχι τὸ ἀσήμαντο, ἀλλὰ τὸ σοβαρὸ, τὸ πολὺ σημαντικὸ ποῦ ξέπεσε καὶ γίνηκε ἀσχημο. Γι' αὐτὸ μὲ τὴν ὕψηλῆς ποιότητος σάτιρα δημιουργεῖται τὸ αἶσθημα τοῦ τραγικοῦ, γι' αὐτὸ ἔχουμε ἕνα ξεπεσμό τοῦ μεγαλειώδους κι' ἕνα ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀνόρθωσή του.

Ὁ ποιητὴς ἔχει κάποιον πρότυπο, κάποια ἰδέα, βλέπει ἐπίσης τὴν πραγματικότητα, καὶ διαπιστώνει τὸ μεγάλο κενὸ μεταξὺ τους ἢ καὶ τὴ σύγκρουσή τους. Συνήθως δὲν καταδικάζονται, δὲν σατιρίζονται πρόσωπα, ἀλλὰ καταστάσεις καὶ ὁμάδες ἢ τὰ πρόσωπα ποῦ τίς ἐκπροσωποῦν δασκάλοι, παπᾶδες, πολιτικοὶ κ.ἄ. Ἡ σάτιρα, ἡ πολεμικὴ, τὸ καυτηρίασμα, τὸ συνεχὲς κατηγορῶ δὲν φέρνουν τὴ χαρὰ τῆς καταστροφῆς οὔτε τὴν ἡδονὴ τῆς νίκης, τῆς ἐξουθένωσης τοῦ ἀντιπάλου, ἀλλὰ τὴν πικρία ἀπὸ τὸ ἀπαράδεκτο, τὸν πόνο ἀπὸ τὸ ξεπεσμό καὶ τὴ θέληση γιὰ ξαναγεννημὸ καὶ τὴν ἐλπίδα γιὰ ἕνα κόσμον ἀξιοκρατίας.

Τέτοια ψηλῆς ποιότητος ἦταν ἡ σάτιρα τοῦ Παλαμᾶ, γι' αὐτὸ ὅλη ἡ ὀργὴ του προέρχεται ἀπὸ ἀγανάκτηση γιὰ τὸ ξεπεσμό τῆς πατρίδας. Τὴν πατρίδα του θέλει κι' ἐδῶ νὰ βοηθήσῃ, ἐθνικὸς ποιητὴς εἶναι καὶ στὶς σάτιρές του. Ὁ Παλαμᾶς ζῆ καὶ δημιουργεῖ σὲ μιὰ ἰδιότυπη ἐποχὴ. Τὰ σατιρικὰ καὶ τὰ ἔντονα κριτικὰ του ἔργα γράφονται στὸ τέλος τοῦ 19ου καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 20ου αἰ. Ὁ ποιητὴς στέκεται μεταξὺ δύο αἰῶνων κι' ἐνῶ ἀνήκει πολιτιστικὰ σ' ἐκεῖνον ποῦ περνᾷ, στρέφεται περισσότερο σ' ἐκεῖνον ποῦ ἔρχεται. Στὸν περασμένον ὑπῆρχε παρακμὴ, συγκρούσεις στὸν πολιτικὸ καὶ πνευματικὸ στίβο — γλώσσα, πατρίδα, θρησκεία — ἐθνικὴ ταπείνωση — 1897 — ἐκμετάλλευση τῆς πατρίδας, τῆς μεγάλης ἰδέας, ἀγνοη προγονολατρεία, στασιμότητα καὶ οἰκονομικὸς μαρasmus. Γι' αὐτὸ ἔχει τόσα νὰ φέξῃ, νὰ ζητήσῃ τόσες ἀλλαγές, νὰ προφητέψῃ, νὰ πολεμήσῃ.

Ὅλη ἡ σάτιρα, ἡ ἀγωνιστικὴ καὶ ἡ ριζοσπαστικὴ ξεκινᾷ ἀπ' αὐτὴ τὴν αἰσθηση

τῆς παρακμῆς καὶ τὴν ἀνάγκη γιὰ χάραξη νέων, κοινωνικῶν, πολιτικῶν, πνευματικῶν προανατολισμῶν. Ἡ συναίσθηση μιᾶς ὑπεροχῆς καὶ μιᾶς μεσοιανικῆς ἀποστολῆς θέτουν τὸν ποιητὴ πάντοτε ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, τὸν κάμνουν χαλαστὴ μέχρι παρεξηγήσεως, ἀλλὰ καὶ πλάστην, δημιουργὸν τῆς νέας γενιᾶς τῶν ἀφεγάδιαστων παιδιῶν, τοῦ ἀρχοντάνθρωπου.

Ἡ σάτιρα τοῦ Παλαμᾶ εἶναι σκληρὴ, σαρκαστικὴ, πληγῶνει, κτυπᾶ, εἰρωνεύεται, εἶναι ὀργισμένη, δὲν εἶναι παιχνίδι, ἀλλὰ συνειδητὴ ἐνέργεια. Σκοπεύει ψηλά. Δὲν θέλει ἀπλῶς νὰ διορθώσῃ καταστάσεις, ἀλλὰ νὰ ξαναφτιάξῃ, νὰ καθαρίσῃ τοὺς σταύλους τοῦ Ἀδγείου. Καὶ ἡ ἀλλαγὴ θὰ γίνῃ βασικὰ μὲ τὸ δάσκαλο.

«Πολεμᾶς νὰ στηλώσης, Κυβερνήτη
μὲ τὰ καρᾶδια καὶ μὲ τὰ φουῶατα
τῆς Πολιτείας τὸ σαλεμένο σπίτι
Τοῦ κάκου ἰδρώνεις· ἔμπα σ' ἄλλη στράτα,
Δάσκαλος γίνε, ἀλήθεια, ἂν ἦρωας εἶσαι».

Ἴσως ἡ ἐποχὴ τῆς παρακμῆς καὶ τῶν συγκρούσεων καὶ τῆς ἀλλαγῆς εὐνοεῖ περισσότερο ἀπὸ τὰ ἄλλα εἶδη τῆ σάτιρα. Μὲ τὴ σάτιρα τοῦ Παλαμᾶ δὲν γελοῦμε, ἀλλὰ τρομάζουμε γιὰτὶ καίει, στιλιγεύει, φοβερίζει, ρίχνει κεραυνούς, μᾶς σπρώχνει νὰ συνειδητοποιήσουμε τὴν εὐθύνῃ μας γιὰ τὴν παρακμὴ, ὁ καθένας μας, ἔστω κι' ἂν ἄλλοι εἶναι αὐτοὶ ποὺ σατιρίζονται.

Τὸ κυρίως σατιρικὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ εἶναι τὰ Σατιρικὰ Γυμνάσματα, δύο σειρὲς ποιημάτων ἀπὸ 20 ἢ πρώτη ποὺ γράφτηκαν τὸ 1907 καὶ δημοσιεύτηκαν τὶς 6 Ἰανουαρίου 1908 στὸ Νουμᾶ καὶ 24 ἢ δευτέρη ποὺ γράφτηκαν τὸ 1909 κι' ἐκδόθηκαν τὶς 6 Σεπτεμβρίου 1909 στὸ Νουμᾶ, λίγο δηλ. μετὰ τὸ κίνημα στὸ Γουδί. Τὰ ποιήματα εἶναι συντετηγμένα συννέτα, ἀποτελοῦνται δηλ. ἀπὸ 4 τρίστιχα καὶ ἓνα τελευταῖο στίχο χρησιμοποιεῖ δηλ. τὴ Δαντικὴ τερτσίνα — σύμβολο μήπως γιὰ τὴ φρικτὴ κατάσταση; — ἔχει ὅμως καὶ πολὺ λυρισμὸ μαζί μὲ τὴν ὀξύτητα: «Στὸνα χέρι τὴν ἀπολλώνια λύρα καὶ στ' ἄλλο τοῦδρανοῦ τ' ἀστροπελέκι». Πολὺ παλαιότερα ὅμως ὁ ποιητὴς ἦδη στὰ 1877 κατὰ δικὴ του μαρτυρία ἔγραψε μαζί μὲ τὸν Καμπᾶ σατιρικὰ ποιήματα ποὺ δημοσίευσε στὰ τότε σατιρικὰ περιοδικὰ, γιὰ τὰ ὁποῖα μάλιστα ὁ ποιητὴς παραδέχεται ὅτι ἦταν τῆς μόδας, τὰ ζητοῦσαν τὰ σατιρικὰ φύλλα, παραδέχεται ὅμως καὶ ἐνοχί, γιὰτὶ τ' ἔγραψε κατὰ τὰ δημοσιογραφικὰ γούστα.

Μερικοὶ μάλιστα βρίσκουν πὼς ἡ ὀλη ἐνασχόληση τοῦ ποιητῆ μὲ τὸ ἐπίκαιρο στοιχεῖο, ὅσο κι' ἂν τὸ μετουσιώσῃ σὲ αἰώνιο καὶ πανανθρώπινο, ἴσως δὲν εἶναι ἄσχετο μ' αὐτὴ τὴν ἀπασχόληση τὴν ἀρχικὴ μὲ τὸ εἰθμογραφικὸ στοιχεῖο. Καὶ σ' αὐτὰ τὰ ποιήματα, ἀφοῦ δείχνῃ τὴν ἀγάπῃ του πρὸς τὴν πατρίδα, πρόκειται γιὰ πατριωτικὴ ποίηση, ἔστω καὶ μὲ ἄλλο κάλυμμα. Κτυπᾶ τὴ διαφθορά, τὸ ξεπεσμό, τὰ κοινωνικὰ παράσιτα, τὴ σαπίλα στὴν πολιτικὴ ἡγεσία, τὴν πατριδοκαπηλεία, τὸν πατριωτισμὸ τοῦ ἐξώστη, τὴν ἀδικία. Ὑπόσχεται νὰ φανερώσῃ τὰ πάντα, νὰ κάμῃ ἀποκαλύψεις, ἀδιάφορο ἂν θὰ πληγώσῃ.

Ποῦθε κρατᾶ τοῦ κάθε ἀχρείου ἢ σκούφια
κράχτο μὲ λόγια ποὺ θὰ ξεσκεπάζουν,
πὲς τὴ ντροπὴ τοῦ τάδε καὶ τοῦ δεῖνα.
“Ὅλα, πρόσωπα, τζάκια, τοῦτα, ἐκεῖνα
τὰ δεφτέρια μας ἄνοιξε ὀλωνῶν....
καὶ φάλε τα νεκρῶν καὶ ζωντανῶν
νοικοκυρέων καὶ κατεργαρέων
καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν τυῶ τρανῶν....
Οἱ κηφήνες, οἱ βατράχοι κι' οἱ ἀκρίδες
τρανοὶ, πολιτικοὶ, γραμμιατισμένοι.

Καλεῖ τὸ στίχο, «μᾶς γυμνασμένης δύναμης εἰκόνα», νὰ ἐξοπλιστῆ μὲ δύναμη, νὰ κρατήσῃ ἀπόστασι ἀπὸ τοὺς ἀνίδεους

Τοῦ ζωντανοῦ τοῦ λόγου παλληκάρι,
πλάσου κι' ὀρθώσου κι' ἀρματώσου, ὦ στίχε! (Α, 1)
Φαουληθδες μακριὰ κι' ἐσεῖς, παληάτσου.
Στὴν ἀπτόχαστη πλέμπα μὴν πληρώνης,
σατιρικὴ τοῦ σιλάβου τὸ χαράτσι.

νὰ καλὴ ὁ στίχος, νὰ μὴ λυπᾶται κανένα, ἀπειλεῖ τοὺς πάντες

Σίδερο ὁ στίχος γιὰ νὰ τὸν πυρώνης.
Σημάδεψε καὶ τρύπησε καὶ δεῖρε,
τὰ νύχια σου αἰτοῦ νύχια' σκοῦξε γκιώνης.

νὰ προσβάλλῃ καὶ νὰ διαζύρῃ τὸν καθένα, ὅποιος καὶ νᾶναι.

Καὶ πόμπεψε καὶ μὲς τὴ λάσπη σύρε
τῆς ἀμυρτίας τὴν πόρνη' καὶ γοργά
καὶ τ' ὄρνο σαττεφέ το'.....
'Αλιά σας, φεῦτες, ἄμυαλοι κιοτῆδες!
σατιριστὴ κι' ἐκδικητὴ καρδιά!
Μήτε οἱ παλιάτσου μήτε οἱ φαουληθδες (Α, 3)

Ζητεῖ τόλμη, καλεῖ τὸ στίχο του χωρὶς δυσταγμὸ νὰ πῆ τὰ πάντα

ἌΟχη λόγια χοντρά καὶ λόγια κούφια...
Ποῦθε κρατεῖ τοῦ κάθε ἀχρείου ἢ κούφια
πὲς τὴ ντροπὴ τοῦ κάθε καὶ τοῦ δεῖνα
καὶ φάλλε τα νεκρῶν καὶ ζωντανῶν
νοικοκυρέων καὶ κατεργαρέων
καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν πιὸ τραυῶν.

Θέλει ὄχι ἀπλῶς ν' ἀποκαλύψῃ τὴν ἀλήθεια πού καίει «εἶναι σεισμός καὶ χαλασμός», ἀλλὰ αὐτὴ ἢ ἀλήθεια νὰ σφάζῃ: «δὲ φτάνει νὰ λάμπ' ἢ ἀλήθεια, πρέπει καὶ νὰ σφάζῃ», νὰ μὴ ἐπηρεάζε-
ται οὔτε ἀπὸ τὸν ἕνα οὔτε ἀπὸ τὸν ἄλλο, οὔτε ἀπὸ τὸ σαλόνι

Μὴν ἀκοῦς τὸ χοντρόλογο παζάρι,
μὴν ἀκοῦς τ' ἀνοσιόλογο σαλόνι. (Β, 13)

Στρέφεται ἰδιαιτέρα στοὺς νέους, τὴν ἐλπίδα τοῦ γένους, καὶ τοὺς προτρέπει νὰ γίνωνται τυραννοκτόνοι, Ἄρμόδιοι κι' Ἄριστογείτονες,

Τοῦ τύραννου συντρίψτε τοὺς χαλκάδες,
μὰ μὲ τὸ συντριμμὸ τους μὴ μεθῆστε

γιατὶ διαφορετικὰ θὰ ζήσουν ἐλευθεροὶ ἀλυσόδετοι. Ν' ἀλυσόδεσουν τὴ χρυσὴ τους νιότη, ναί!
ἀλλὰ μὲ κάποιες ἄλλες ἀλυσίδες, τίς θυσίες καὶ τίς φροντίδες, νὰ ὑπηρετήσουν τὴν Ὁραιότητα
καὶ τὴν Ἀλήθεια.

Ταπεινοσύνη, Γνώση, Ὑπακοή.
Σ' ενα πρόστασιμ' ἀκοῦνε, στερνοί, πρῶτοι,
τοῦ κόσμου οἱ νόμοι, κι' ἄνθρωποι καὶ λαοί.

Καλεῖ τοὺς νέους ν' ἀπαλλάξουν τὴν πατρίδα ἀπὸ τὴν πάσης φύσεως ὑπακοή. Διερωτᾶται κανέ-
νας ἂν σ' αὐτὴ του τὴν ἐκκλήσῃ εἶχε ὕπ' ὄψη του τὴ σημερινὴ μας ἐποχὴ.

Ἄκόμη κι' ἢ μωρσίνη, «τοῦ ἔρωτα τὸ δεντρί» δὲν ἔχει ἔστω κι' ἕνα κλαδάκι γιὰ μιὰ κό-
ρη, γιατί τώρα γίνηκε τῆς ἐκδίκησης τὸ ἱερό.

νὰ χαρίσω οὔτε φύλλο δὲν μπορῶ
δὲν εἶμαι τώρα τοῦ ἔρωτα δεντρί
τῆς ἐκδίκησης εἶμαι τὸ ἱερό

θά τὰ κόμη «σπαθιά και μαχαίρια» στά χέρια τῶν Ἀρμόδιων και μαστίγια γιά τοὺς τυράννους, τὰ κλαδιά της.

Στρέφεται μετὰ στήν Ἑλλάδα πού κατάντησε «ἄμυαλή μάνα», πού σί χαλαστές της ὁ κόλακας κι' ὁ φεύτης τήν κατάντησαν μέ τήν ἐκμετάλλευσή τους «σκόβαλο τοῦ κόσμου», πού τή λυώσανε τὰ χάρδια τὰ λαοπλάνα στοῦ κόλακα τὰ χέρια και τοῦ φεύτη και θέλει νά τή βοηθήση, νά τήν ἀποκαθάρη.

Μάννα, εἶμαι ἐκεῖος πού βλέπει ὅσα δὲ βλέπει

στό πόδι σου τὸ παραστρατισμένο ἐγὼ δηγῶς

και τήν προειδοποιεῖ πὼς «στή στράτα τήν καλόστρωτη ὁ γίρεμός, τὸ φῶς πού τὸ θαρρεῖ χαμόγελο τῆς μέρας εἶναι ἀερικοῦ ξεγέλασμα» ὅτι παραμονεύει ἡ ἀπάτη,

«προδότης ὁ προστάτης σου κι' αὐτὸς

ὁ δοξολογητὴς σου λάγνο τέρας».

τὴν Ἑλλάδα, πού, ἐνῶ ἀγωνίζεται «στὸ καμπαναριὸ ν' ἀνεβῆ», ἐνῶ δλόγουρά της εἶναι τὰ πλάτη, «στὰ πόδια της εἶναι ἕνας κόσμος ἀρνητῆς».

οἱ κηφήνες οἱ βάτραχοι κι' οἱ ἀκρίδες

τρανοὶ, πολιτικοί, γραμματισμένοι,

στὶς ἀφρόντιστες μέσα ἐφημερίδες,

ἕνα πλῆθος ἀνίδεοι και στριμμένοι

Ὅμως ἡ Ἑλλάδα παρ' ὅλ' αὐτὰ σημαίνει — πιὸ τρανὸς ζωντανευτῆς

μιὰ καινούρια θρησκεία μέ νέα καμπάνα.

Ὁνειρευτῆς και προφήτης ὁ ποιητὴς τῶν νικηφόρων πολέμων τοῦ 1912, βλέπει «τὸ χαλκόπλαστο στοχασμένο καθαλλάρη Κολοκοτρώνη» ν' ἀπλώνη τὸ χέρι και νά οδηγή, νά δεῖχνη

Μακριά, πολὺ μακριὰ ἀλλοῦ πέρα

στὸν πόλεμο, στὸν ὄλων τὸν πατέρα,

στὴ ρίζα, στήν ἀγράμματη σοφία

σὴν κλεφτουριά, στοῦ Τούρκου τὴ φοβέρα!

Στὴν ὄλη προσπάθειά του γιά ἐκκαθάριση και κάθαρση ἀντιλαμβάνεται ὅτι αὐτὰ δὲν θά γίνουν «μέ τὰ καρδιά και μέ τὰ φουσάτα», ἀλλὰ πρῶτα μέσα στοῦ ἀνθρώπου, γιαντὸ ἀπευθύνεται στὸν Κυβερνήτη, τὸ Βενιζέλο:

τοῦ κάκου ἰδρώνεις, ἔμπα σ' ἄλλη στράτα

και πρῶτ' ἀπ' ὄλα ἀλφαθητάρη κράτα.

Δάσκαλος γίνε, ἀλήθεια ἂν ἤρωας εἶσαι

Σὲ μιὰ Βαβέλ δεμένους μᾶς κρατᾶνε,

κακὰ στοιχειά· τὸ μάγεμά τους λύσε.

Ζητεῖ τὴν πρόοδο και τὸ δυνάμωμα τῆς ζωῆς, ἔτσι θά ζήση ἡ χώρα. Πολεμᾷ τὴν ἀρχαιοπληξία. Οἱ τάφοι, ὄσο μεγάλων ἀνδρῶν και νᾶναι, τάφοι εἶναι:

τρανοὶ κι' ἂν εἶναι οἱ τάφοι, τάφοι θᾶναι,

στὸν ἥλιο τόπο θέλουμε κι' ἐμεῖς (δηλ. οἱ ζωντανοὶ)

Μπροστὰ ἡ ζωὴ, κι' ὅποια ζωὴ τὸ πῖ ω

πάντα εἶν' ἀστένεια κ' εἶναι χαλασμός.

Σ' ὄλους τοὺς θυμούς του ὁ Παλαμάς και σὰ ξεσπάσματά του γίνονται ἀρχαιομάχος. Αἰσθάνεται πὼς δὲν μπορεῖς νά προχωρήσης ὅταν εἶσαι δεμένος κάπου, «δὲν μπορεῖς νά πᾶς μπροστὰ κοιτάζοντας σ' ἄνεχῶς πίσω», αἰσθάνεται καταφρόνια πρὸς τὴ σκλαβιά «ὅποιος μ' ὅποιο ὄνομα σκλαβιάς». Ὅποιος γίνεταὶ δοῦλος, ἀκόμη και σὰ μεγάλα, θενὰ στυοτῆ μ' αὐτά». Ἄλλος ἀέρας τώρα κι' ἄλλος ἥλιος, οἱ ἀρχαῖοι τῆνε ζήσανε τὴ ζωὴ τους σὰν ζωντανοὶ μιὰ φορά, τώρα πιά «ὅποιος δοῦλος τους θά γίνη ἢ ἕνας μόνος ἢ ὄλο τὸ γένος θενὰ σθηστῆ μ' αὐτοῦς· μόνος ὅποιος μαζὶ τους δὲ θά χάση τὸν ἑαυτὸ του... θά τραβήξη ἔμπρός». Ὁ κόσμος ἂν δὲν στραφῆ στὸν ἑαυτὸ του, θάρ-

δαρος θά διαβαίνει και ραγιάς». Οί άθάνατοι κι' οί ώρατοι (άλλά νεκροί) δέν θά δώσουν πόδια στα έθνη και φτερά και νιάτα· πόδια και φτερά είναι τών έθνών, τά φτερά, τά πόδια και τά νιάτα». Ρωμαντικά φερόμενος ό ποιητής σκέφτεται πόσα κρίνα καταστρέφονται για να γίνει μιá άνασκαφή· τ' άρχαία μνημεία τά χαίρονται οί σοφοί μόνο και τά σκαθάρια, λυπάται πού βλέπει τά πάντα θυσία, όπως νομίζει, στού άρχαίου τού Μολώχ.

Έπειδή αυτή ή πρώτη σειρά τής σάτιρας δέν έφερε άποτελέσματα, επανέρχεται δριμύτερος με μιá δεύτερη σειρά, πιό όργίλη, πιό επαναστατική. Μπαίνει στην πολιτεία και την πολιτική. Όλοι με τή σειρά περνούν τώρα κάτω άπό άπό όργισμένη πέννα του, όλα τά επαγγέλματα κι' όλοι οί βαθμοί. Τούς καλεϊ όλους — ειρωνικά βέβαια — να όλοκληρώσουν τó καταστροφικό έργο τους σε βάρος τής Έλλάδας, να τούς κυλήσουν σε' άκάθαρτα τού δούρκου, να τούς πατήσουν με κάτι «πιό σκληρό κι' άπ' τó πόδι τού Τούρκου».

Διαβασμένοι, ντοττόροι, σπυρονάτοι
 ρασοφόροι, δασκάλοι, ρουσφετλήδες
 οίκοπεδοφραγάδες, άδοκάτοι,
 κομμιστήρχηδες και κατζαμπασήδες,
 και τής γραμματικής οί μανταρίνοι
 και τής πολιτικής οί φραουλήδες,
 τερτούφοι, ραμπαγάδες, ταρταρίνοι!

Όλοι ξεπεσμένοι, όλοι έχμεταλλευτές, όλοι τó ίδιο, πάρε όποιους θέλεις:

Πρόγονους πάρε, άπόγονους, δαιμόνους,
 όλα τής Ιστορίας τά συναξάρια,
 όλους τού Έλληνισμού τούς φαναρόνους,
 όλα τής Ρωμισούνης τά καμάρια,
 τού Λόγου τις κορφές, τούς παραλήδες,
 τούς σοφούς, τών πολέμων τά λιοντάρια...
 όλα φκιάστα γχιουδέτσι και σαλάτα.

Ή Έλλάδα παραγομισμένη με λογιάτατους κι' «ό Ρωμιός μυαλό κουκούτσι». Πολεμά τούς κ αφενόδιους πού συζητούν πολιτικά: όνειρό τους οί φηλοί μισθοί κι' ή κολακεία, ύπλα τους τó ρουσφέτι κι' ή Έλληνικούρα. Μάστιγα τής κοινωνίας εκείνοι πού θάπρεπε νάταν ή ψυχή της, ό δάσκαλος κι' ό δουλευτής, οί παράγοντες, «τά πιάσαν όλα τά πόστα».

«Δέσαν τó νού· τήν καρδιά τή ντροπιάσαν
 Νά τó ρουσφέτι, να κι' ή Έλληνικούρα
 τ' άρματά τους. Με κείνα μάς χαλάσαν.
 Ή σκέψη νούλα. Ή τέχνη, πατσαβούρα
 Ό φευτοαττικιστής κι' ό ψηφοφόρος
 Τ' άγιο κόνισμα, μιá καλικατούρα.

Όλοι γνοιάζονται για τó φαί, τó μισθό, τις θέσεις, για τήν πατρίδα τίποτε.

Σκύλλος κοκκαλογλύφτης φέρνει γύρα
 κράκ· τάκ τής γειτονιάς τούς τενεκέδες
 ό Ποσαπαίρνης με τó Θεσιθήρα
 για τήν πατρίς καυγά στους καφενέδες...
 Φαγοπότι, ξαπλωταριό, τά ίδια.
 Τά θέατρα, τις ταβέρνες, τά πορνεία,
 φάμπρικες, μπάνγκες, σπίτια, άποκαίδια,
 τ' άνταμώνει άττικώτατη άρμονία
 Και κοιμισμένη στα όνειρά της βλέπει
 μουρλή γλωσσοκοπάνα Πολιτεία
 τόν Περικλη. Μά ό Χασεκής τής πρέπει.

Χειρότεροι κι' από τή σκλαβιά γίναν οί ραγιαδες, τὸ μαχαίρι ἔφτασε στὸ κόκκαλο, ἐνῶ ὁ νοῦς ὁ κυβερνήτης εἶναι παραπεταμένος, ἔφυγε ἡ Ἰδέα κι' ἡ Ἐπιστήμη μακριὰ «θάραραρι σὲ ναοὺς τίς προσκυῶνε». Τίποτε δὲν ἔμεινε ἀνέγκιχτο κι' ἀμόλυντο, εἶναι «συσσόμενες βλες οἱ φωτιῆς οἱ πλάστρες μὲς τῆ χώρα».

Οἱ βωμοὶ συντριμμένοι, καὶ σθυσμένα
τὰ πολυκάντηλα ὄλα τῆς λατρείας
Σ' ἀρχαῖα καὶ νέα παλάτια καὶ ρημάδια
τ' ἄδειο παντοῦ τὸ κρῦο τῆς ἀθείας.
Σὰν ἀγριμιῶν καὶ σὰν ἀρνιῶν κοπάδια,
ζοῦν οἱ ζωές, τρών, τρώγονται καὶ πᾶνε.

Καὶ ὁ λαός, αὐτὸς ποῦναι κυρίαρχος, δὲν ἀξίζει τώρα τίποτε

Καὶ γιὰ μούντζα ὁ λαὸς καὶ γιὰ λιθάνι
Ἄλλος εἶναι τίποτε καὶ εἶν' ὄλα,
εἶναι τοῦ ἐκδικητῆ τὸ γιαιταγάνι
κι' εἶν' ἡ μαῖμου ἡ ξεδιάντροπη, ἡ μαργιόλα
καὶ ἡ ρίζα καὶ ἡ κορφὴ, ὁ στερνὸς κι' ὁ πρῶτος
κι' ἐγὼ κι' ἐσὺ κι' ὁ ἀνθὸς κι' ἡ καρμανιόλα.

καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἐπικίνδυνο, γιατί, ὅταν παρακμάζη ὁ λαός, τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ περιμένουμε.

Σὰν τρῶν τὰ σπλάχνα τοῦ λαοῦ μαράζι,
κανεὶς πλαστοουργὸς ἤρωας, κανεὶς Θεὸς
Ἡ δόξα, ὅπου κι' ἀρχόντοι καὶ βαστάζοι,
μὲ μιὰ σφραγιδα σφραγιασμένοι: Λαός.

Καὶ γι' αὐτό:

Ἐκείνη ποῦ τοῦ κόσμου γιὰ δασκάλα
ποζᾶρει, ἡ καπετάνισσα κι' ἡ Ἑλλάδα
τοῦ Μωχαμέτη τρέμει τὴν Ἀρμάδα.

Γι' αὐτὸ καλεῖ σὲ γενικὸ γκρέμισμα, ἀφοῦ ὄλα χάλασαν, ἄς μὴ μείνη τίποτε. Θάνατι ὁμως τοῦτο εἶνα γκρέμισμα λυτρωμοῦ.

Τὰ παλάτια. Κι' αὐτά; Καὶ τί μὲ τοῦτο;
κάμπους γιὰ τέντες θέλουμε γκρεμιστε.
στὰ πάντα ἄς πέση ἐδῶ μπαλντάς ἡ κνοῦτο
Τίς ἐκκλησίες; Μὴν τρέμετε γκρεμιστε.
Γιὰ τοὺς ναοὺς τῆς Ἐπιστήμης τόπο!

τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τ' ἀγάλματα καὶ γιὰ τὸ περιβόλι καὶ τὰ μνήματα τὰ ἱερά ὄλα νὰ πέσουν γιὰ «τῆς μεγάλης θάλασσας τ' ἀσήμια» καὶ τὰ σμαράγδια τοῦ βουνοῦ». Θέλει τὸ γκρέμισμά της γιὰ νὰ μὴ ξεπέσουν πιὸ πολύ, γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὸ μεγαλεῖο τους.

Θυμᾶται ὁμως ὁ ποιητὴς ὅτι ἡ μεγαλωσύνη τῶν ἐθνῶν δὲν μετριέται μὲ τὸ στρέμμα. Ὅτι ἀπὸ τὰ μικρὰ μὰ τὰ γερά μπορεῖ νάρθη ἡ σωτηρία. «Λαοὶ μιᾶς φούκτας, μιᾶς σπιθαμῆς τόποι, μὰ τῆ μεγαλωσύνη τους κηρύττει ντουνιας... Τρανεῦν τὰ μικρὰ, καὶ τὰ μεγάλα στενεῦννε καὶ πᾶν. Ἄς ἔπessan πάνω στὴν Ἑλλάδα ὄλοι, ἄς ἔγινε «κάφαλο ἡ χώρα καὶ τὸ παλάτι ἀχούρι», ὁ ποιητὴς θὰ περιμένῃ

Ὅσο νὰ βγῆ ἀπ' τὴ γῆ κανεὶς Μανιάτης,
κανεὶς Σκεντέρμπεης ἀπὸ τὸ μνημοῦρι
κι' ἀπ' τὸ χαμὸ κανένας Καραϊσκάκης!

Ἀναγνωρίζει ὅτι μόνο ἡ ἀγάπη λυτρώνει, ὅτι «τῆς ἀγάπης ἀπὸ χρυσάφι ἡ θέργα, τὸ μίσος ἀπὸ σίδερο», ἡ ἀγάπη ὁμορφαίνει.

Δὲν ξέρω ἐγὼ κανένα θεὸ χρέος,
εἶνα θεὸ ἐγὼ ξέρω τὴν Ἀγάπη.

Ἄγάπη, ἀπὸ τὸ χρέος σου εἶμαι ὠραῖος.

Ὅ,τι δὲν ἀγαποῦμε δὲν ὑπάρχει.

Ὀμως μ' αὐτὸ τὸ ξεπεσμό στὴν ψυχὴ του ἐπικρατεῖ τὸ σίχαμα, σιχαίνεται τὰ πάντα, μέχρι καὶ τὸν ἑαυτὸ του. Πρέπει νὰ κυριαρχήσῃ ὁ νοῦς, νὰ προοδεύσῃ ἢ ἐπιστήμη, νὰ σκέφτεται ὁ ἄνθρωπος καὶ πρῶτα ὁ Ἑλληνας. Ὁ λόγος ποῦ κτυπᾷ καὶ ποῦ θυμώνει

ριζώνει καὶ τῆς γῆς τὴν ὄψη ἀλλάζει

Ὁ λόγος, ἄξιος, καὶ σφυρί, καὶ ἀκόνι

Ἄπ' αὐτόν,, ἀπὸ «τοῦ λόγου τὸ σπαθί» θῆβγη ἢ νίκη, θά θαυματουργήσῃ στὴ γῆ τῆς ἁρμονίας, ὄχι ἀπὸ τὸ σπαθί. Ὅλα εἶναι «ἄμορφο χῶμα» καὶ μονάχα ὅσα «βλέπονται στοῦ νοῦ τὸν καθρέφτη» καὶ μάλιστα «ὁ νοῦς ὁ διαλεμένος, ὁ ἕνας, ὁ ἀριστοκράτης κι' ὁ ἄρμωστής» ἀξίζουν. Μὰζὶ Ὀμως μὲ τὸ νοῦ κι' ἡ καρδιά ἢ κατακτήτρα, οἱ καρδιές μὲ τὰ πάθια, αὐτὰ εἶναι τὰ αἰώνια. Γίνεται ἐδῶ ἀκριβῶς ἢ σύνδεση ποῦ πολὺ πιὸ ἔντονα καὶ συστηματικὰ γίνεται στὸ Δωδεκάλογο, στὸ παραμῦθι τοῦ Ἀδάκρουστου ὅπου σμίγει ὁ Ἀδάκρουστος μὲ τὴν Ἀγέλαστη καὶ γεννιοῦνται τ' ἀφεγγιάστα παιδιὰ.

Ἄναφέρεται ἀκόμη στὴν εἰρήνη ποῦ εἶναι πεντάμορφη νεραϊδοβασίλισσα «σὰν ὑπέρλευκ κρῖνο τρισεγγάλο, τὴν ὥρα ποῦ ἕνας ἄγγελοςτὸ δίνει τῆς Παναγιάς», ἐνῶ ὁ πόλεμος εἶναι χαλαστής. Καταφάσκει τὸν ἠρωϊσμό καὶ τὴ θυσία, μὰ τώρα εἶναι «ἄλλοι μικροὶ μὲ νέους Θεοῦς». «Ὁ μάγος πλάστης ἀπ' ἄλλη ρίζα θὰ ὑψωθῇ». Δὲν χρειάζονται τώρα τὰ ὄπλα.

Βάλτε τῆς βίας τὰ δαμασκιά στὴ θήκη,

θαυματούργα στὴ γῆ τῆς ἁρμονίας

τοῦ Λόγου τὸ σπαθί σ' ἐσένα ἢ νίκη.

Μέσα στὸν ἄνθρωπο εἶναι ἡ δύναμη τῆς σωτηρίας. Χρειάζεται ἀκόμη στὸν κόσμο ἡ ὁμορφιά κι' ἡ συνήθεια, τὸ κέρδος. Αὐτὸ τὸ τριπλὸ ξόανο κάνει τοὺς δούλους. Αὐτὴ τὴ στάση πρέπει νὰ πάρῃ μέσα της κι' ἡ γυναίκα, ἂν θέλῃ νὰ ἐλευθερωθῇ.

Γυναίκα, ἂν θές ἀντρίκεια νὰ δουλέψῃς

γιὰ τὸν ξεσκληθωμὸ σου.... Μέσα σου πρῶτα κάψε

τὸ τριπλὸ ξόανο ποῦ τοὺς δούλους κάνει

Συνήθεια, Κέρδος, Πρόληψη. Καὶ σκάψε

καὶ τοῦ παλιοῦ καιροῦ τὰ παραμῦθια,

κι' ἄς εἶναι ὁμορφα, μιὰ γιὰ πάντα κάψε.

ἔτσι παρουσιάζεται ὁ ποιητὴς καὶ προοδευτικὸς κοινωνικὸς ἀναμορφωτὴς.

Στὴ συνέχεια τὰ δάζει μὲ δλους, δλοι εἶναι ἀνθρωπίσκοι, ἐπιθυμεῖ τὴν ἀπόλυτη ἐπανάσταση καὶ καταστροφή, τὸν κατακλυσμὸ. Παραδέχεται Ὀμως ὅτι τοὺς στίχους του ὅποιος εἶδους καὶ νᾶναι, δὲν τοὺς καταλαβαίνουν, δὲν τοὺς δέχονται.

«Μὰ ὁ κεραστὴς ἐγώ, κι' ἐγὼ τὰ πίνω

τὸ στόμα ξένο, ἀνόρεκτο τοῦ κόσμου».

Σατιριστὴς καὶ πολεμιστὴς κι' ἐπαναστάτης καὶ χαλαστὴς δὲν εἶναι ὁ Παλαμᾶς μόνο στὰ Σατιρικά του Ἑυμνάσματα. Περισσότερο ριζοσπαστικὸς κι' ἐπαναστάτης καὶ καταλυτὴς γίνεται στὸ Δωδεκάλογο. Ἐκεῖ μὲ τὴ μορφὴ τοῦ Γύφτου μπορεῖ νὰ φωνάξῃ ὅσα κανένας τότε δὲν θὰ τολμοῦσε νὰ φωνάξῃ. Χλευάζει, λέγει ἀλήθειες ποῦ καίουν, ἀρνεῖται τὰ πιὸ ἱερά, ἀφοῦ ξέπεσαν: τὴν ἀγάπη ποῦ δίνει μοναχὰ τῆς σάρκας τὴ σιλαιδιά, τὴν ἄγονη προγονολατρεία, τὴν κούφια πίστη γιὰ μιὰ νεκρανάσταση τῶν ἀθανάτων κι' ὠραίων ποῦ στάθηκε στὰ χέρια τῶν στείρων καὶ κοντόφθαλμων δασκάλων ἐμπόδιο γιὰ μιὰ νέα πρόοδο, γιὰ τὴ θεμελίωση τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ, τὸ φανατισμὸ καὶ τὴ μισαλλοδοξία τῶν καλογέρων καὶ τῶν χριστιανομάχων, τὴ σχολαστικότητα τῶν δασκάλων, τὴν ἐκμετάλλευση τῆς πίστεως ἀπὸ τοὺς παπάδες, τὴν ἐγωπάθεια, καὶ ματαιοδοξία καὶ ἀδιαφορία τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων, ὅτι στραβὸ καὶ ἄρρωστο, ὄλα τὰ πολεμεῖ, τὰ χλευά-

ζει, τὰ καταδικάζει μὲ τὴν ἐλπίδα μιᾶς ἀνανέωσης, θρῆνεί καὶ προφητεύει, χαλᾶ καὶ κτίζει, γιὰ τὴν ὅλην τὴν ἀνωτέρω ἀξίαν τὴν ξαναβγάζει ἀγνὴς καὶ καθαρὸς καὶ δυνατὸς ἀπὸ τοὺς τάφους.

Ἡ ὀργὴ τῆς σάτυρας, ποῦναι καημὸς γιὰ τὴν παρακμὴ γίνεται στὸν πρόλογο τῆς Φλογέρας τοῦ Βασιλιᾶ θρῆνος, θρῆνος γιὰ τὴν παράλυση τῶν πάντων.

Σδυσμένες ἔλεες οἱ φωτιές ἢ πλάστρες μὲς' τῆ χώρα,
στὴν ἐκκλησιά, στὸν κλίβανο, στὸ σπίτι, στ' ἀργαστήρι
παντοῦ, στὸ κάστρο, στὴν καρδιά, ταποκαΐδια, οἱ στάκτες
Τὰ χέρια εἶναι παράλυτα καὶ τὰ σφυριά παρμένα
κι' ἢ χούφτα κάποιου ζυμωτῆ λίγο σιτάρι ἂν κλείση
δὲν θρίσκει τὴν πυρὴ ψυχὴ ψωμί γιὰ νὰ κάμη
κακοκατάντησε ἢ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου. Κρέμα, κρέμα
Σκοτεινὸ ρέπιο κι' ἢ Ἐκκλησιά, καὶ δίχως πολεμηστρες τὸ κάστρο.

Θρῆνεί ὁ ποιητὴς ἀλλὰ κι' ἐλπίζει, γιὰ τὴν ἐκείνου χαλᾶ κι' ἐλπίζει καὶ κτίζει, θρῆνεί σὺν τοὺς προφήτες τοῦ Ἰσραὴλ γιὰ νὰ γίνῃ ἀμέσως μετὰ προφήτης μιᾶς μελλομένης ἀνάστασης, γιὰ τὴν ἐκεῖ ἀμέσως μετὰ ἀκολουθεῖ τὸ τραγοῦδι τῆς θυζαντινῆς ἐποποιίας

Τραγοῦδι τῶν ἡρώων! Ἐμπρὸς τραγοῦδι τῶν ἡρώων
ἀπάνου ἀπὸ τ' ἀπόσταχτα, ἀναψε, ὦ φλόγα, λάμψε
Γιατὶ θὰ ρθῆ κάποιος καιρὸς καὶ κάποια ἀγῆ θὰ φέξῃ
καὶ θὰ συσῆξῃ μιὰ πνοὴ μεγαλοδύναμη ἄκου!
..... ξέρω πὼς θαρθῆ.... καὶ τότε
Στὴν Ἐκκλησιά, στὸν κλίβανο, στὸ σπίτι, στ' ἀργαστήρι
στὸ κάστρο, στὴν καρδιά, παντοῦ, στάποκαΐδια, Ἀπρίλης!

Ἡ σατιρική διάθεση τοῦ ποιητῆ εἶναι σαφὴς καὶ ἔντονη στοὺς Βωμοὺς στὸ Μέγα Ὀνειρο, ἀπὸ τὴν Πολιτεία καὶ Μοναξιά, ὅπου ἐπικαλεῖται τὴ ζωὴ νὰ κάψῃ τ' ἀρχαῖα εἶδωλα σὺν τὰ διβλία τοῦ Ὀμάρ, ἀκόμη στίς Ἐκατὸν φωνές, στὸ Γυρισμὸ τοῦ Βασιλιᾶ ἀπὸ τὴν Πολιτεία καὶ Μοναξιά ὅπου διαπιστώνεται μεγάλος ξεπεσμός.

Δὲν ἔχεις, Ὀλυμπε Θεούς, μηδὲ λεβέντες ἢ Ὅσσα,
Ραγιαδες ἔχεις, μάννα γῆ, σκυφοὺς γιὰ τὸ χαράτι,
κοῦφιοι κι' ὄκνοι καταφρονᾶν τὴ θεία τραχειά σου γλώσσα,
τῶν Ἑδρωπαίων περίγελα καὶ τῶν ἀρχαίων παλιάτσου,
λύκοι, ὦ κοπάδια, οἱ πιστικοὶ, καὶ ψωριασμένοι οἱ σκύλοι,
κι' οἱ χαροκόποι ἀδιάντροποι, καὶ πόρνη ἢ Ρωμισοῦνη!

ἐπίσης τὸ ποίημα «ἀποκριτικὴ γραφὴ ἀπὸ τὴν ἴδια συλλογὴ.

Ἡ Πολιτεία λωλάθηκε κι' ἀπόπαιδα τὰ κάνει
τὸ Νοῦ, τὸ Λόγο, τὴν Καρδιά, τὸν Ψάλτη, τὸν Προφήτη
κάθε σπαθί, κάθε φτερό, κάθε χλωρὸ στεφάνι,
στὴ λάσπη. Σταῦλος ὁ ναὸς καὶ μπουντρούμι τὸ σπίτι.
Χαρὰ στοὺς χασομέρηδες! Χαρὰ στοὺς ἀρλεκίνους
Σιλάδος ξανάσκυψε ὁ Ρωμιὸς καὶ δασκαλοκρατεῖται!

καὶ τέλος τὸ μακρὸ ἐπικὸ ποίημα «οἱ Λύκοι», γραμμένο σὲ ἐποχὴ παρακμῆς, καταστροφῆς καὶ ἐθνικῆς ταπεινώσεως. Στοὺς Λύκους φωνάζει ὁ ποιητὴς γιὰ τὴν καταστροφὴ, θέλει νὰ ἀνορθώσῃ μιὰ ἰδέα ποὺ δὲν χάνεται μὲ καμμιά καταστροφὴ, ὅσο φοβερὴ, ὅσο ἀπελπιστικὴ καὶ νᾶναι. Καὶ δὲν εἶναι παράπονο καὶ θρῆνος γιὰ κείνη τὴν καταστροφὴ (1897) ἀλλὰ γιὰ κάθε καταστροφὴ, γιὰ τὴν αἰτία τῆς καταστροφῆς ποῦναι: ἢ ἀσυλλογισιά, ὁ φανατισμὸς, ἢ ἀρνητικότητα, ἢ διχόνοια, ἢ προκίονια κατὰρα τῆς φυλῆς μας, τὰ πάθη καὶ τὰ λάθη μας. Πόσο πρόθυμα θὰ προσυπόγραφε ἐκεῖνο τὸ ποίημα του γιὰ σήμερα!

Βοσκοί, στὴ μάντρα τῆς Πολιτείας! οἱ λύκοι!
Στὰ ὄπλα Ἀκρίτες! Μακριὰ κι' οἱ φαῦλοι κι' οἱ περιττοί,

καλαμαράδες και δημοκόποι κι' οί μπολσεβίκοι
 για λόγους άδειους ή για τού όλέθρου τά έργα θαλτοί.
 Μάνα, δέ στέκει τίποτε / γερό κι' άντρίκειο μέσα μου,
 είμαι άρρωστος χίλιες φορές / μύριες φορές είμαι άναντρος
 τί άγχομοχάει στα μέσα σου / σακάτης κόσμος και κοσμάς
 Πέρα για πέρα τσάκισμα / Σαπιοκάραβο, σύψυχο
 σέ καρτεράει τó θούλιασμα.

Όμως ó ποιητής ελπίζει και μένει άγρυπνος και δικαιούται και πρέπει νά μένη άγρυπνος, γιατί τó μέλλον είναι άγνωστο και κανένας δέν ξέρει πού πορεύεται ó κόσμος, άν τά πράγματα είναι έτσι πού φαίνονται, άν ή έλλίδα χάνεται εκεί πού φαίνεται πώς δέν υπάρχει, ότι ó κόσμος κτίζεται από μάς; εκεί πού υπάρχει ή πίστη κι' ή άπόφαση τίποτε δέν χάνεται, τίποτε δέν μπορούν νά μάς πάρουν μέσ' από τή ψυχή μας, άν δέν τó δώσουμε μόνοι μας και κηρύττει:

Μή σās πλκκώνη ó χαλασμός,
 κι' είν' από πίσω ó λυτρωμός».

Ό Παλαμάς δέν είναι άρνητής όπως στενά μυαλά μή χωρώντας τις ιδέες και τά όράματα του θέλησαν για σκοπούς δικούς τους νά τόν παρουσιάσουν. Ό ποιητής μας είναι κατ' έξοχήν πατριώτης και έθνικός ποιητής, είναι άρχαίος Έλληνας και Βυζαντινός και Τουρκομάχος και προσευετικός καλός Νεοέλληνας. Ίσα - ίσα υπερασπίζεται αυτά πού τόν παρουσιάζουν ότι πολεμεί και πολεμεί ένεινα πού ισχυρίζονται ότι τάχα υπερασπίζεται, έτσι και άν φαίνεται ότι κηρύττει τήν άναρχία. Ούτε είναι ó ποιητής άπαισιόδοξος. Διακηρύττει ίσα - ίσα:

Έμεις δέ γονατίσαμε σκυφοί
 τά πόδια νά πατήσουμε τού δυνατού
 σαν τά σκουλήγια πού πατεί μας
 Κι' άν πέσαμε σέ πέσιμο πρωτάκουστο
 και σέ γκρεμό κατακυλίσουμε
 πού πιό βαθύ καμμιά φυλή δέν είδε ως τώρα
 είναι γιατί μέ τών καιρών τó πλήρωμα
 όμοια βαθύ έν' άνέθεσμα μάς μέλλεται
 πρós ύψη ούρανοφόρα.

Τά είδωλα όμως πού θέλει νά καταρρίψη ήταν πολύ βαθιά ριζωμένα, οί άρχαίοι πρόγονοι ήταν μεγάλοι, ή θρησκεία τής παρακμής κυρίαρχη, οί έκμεταλλευτές πανίσχυροι, γιαντό και είναι άπόλυτος, άνυποχώρητος, σκληρός, ειδωλοάτρης. Έξεγείρεται και διαμαρτύρεται για τήν ταπείνωση τού λαού του, για τή στείρα προσήλωση στα παλιά πού έμπόδιζε κάθε πρόοδο, για τήν κόυφια πατριωτική συνθηματολογία τού έξίστη πρós τούς φανατισμένους, για τήν καταπίεση από τούς ισχυρούς, για τήν έκμετάλλευση από τούς επιτήδειους, για όλες τις άτασθαλίες. Στιλητεύει όσους θεωρεί υπεύθυνους για τήν ταπείνωση τούς δασκάλους, καλογέρους, έργατοπατέρες, πολιτικούς, κομματάρχες, πλουτοκράτες κι' εδρίσκει τόν τρόπο από τήν παρακμή επιδέξια νά κάμη κήρυγμα και εκκλήση για άκμή και άναδημιουργία. Δέν άπογοητεύεται, τή συμφρορά τή βλέπει σαν μιá καθυστέρηση προόδου. Κάθε πτώση είναι άρχή για κάτι καινούργιο.

Ή Έλλάδα! Πάντ' άνάστατη μέσ' άπ' τó κρύο τó χώμα
 Πάντα θάχη ξαφνική και μιá Δευτέρα Παρουσία
 Μήν τήν κρατάτε στής λατρείας κλεισμένη τά μουσεϊά!
 Τó τραγούδι τó στερνό δέν τó τραγούδησε, όχι ακόμα!

Πνευματική Στέγη 10 Μαρτίου 1975

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ

Κ Α Ο Ε Μ Η Ν Α

Ε Ο Ρ Τ Α Σ Μ Ο Ι

**ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ Α.Μ. ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ
ΣΤΕΓΗΝ ΕΠΙ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΗΡΙΑΙ ΑΥΤΗΣ**

Ἐπὶ τῇ δεκαετηρίδι τῆς Πνευματικῆς Στέγης ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν βαθυτάτην ἐκτίμησιν διὰ τὰς πολυπλεύρους πνευματικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς δραστηριότητας αὐτῆς.

Ἡ Ἰδρυσις τῆς Πνευματικῆς Στέγης ἀπετέλεσε θετικὴν προσφορὰν εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ζωὴν τῆς Κύπρου. Αἱ διαλέξεις, αἱ συζητήσεις καὶ αἱ συγκεντρώσεις, αἱ ὁποῖαι κατὰ καιροὺς ὀργανώθησαν εἰς αὐτήν, ἐκάλυψαν εὐρεῖς τομεῖς ἐνδιαφερόντων ζητημάτων καὶ συνέβαλον εἰς τὴν ἄνοδον τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τῆς νήσου μας.

Ἄξια ἐπαίνου εἶναι καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Πνευματικῆς Στέγης συγκροτηθεῖσα χορωδία, ἡ ὁποία πολλὰ προσέφερεν εἰς τὴν μουσικὴν διαπαιδαγώγησιν καὶ τέρψιν τοῦ λαοῦ μας. Αἱ ἐμφανίσεις τῆς ἀπὸ ραδιοφώνου καὶ ἀπὸ σκηνῆς θεάτρου ὡς καὶ ἡ συμμετοχὴ τῆς εἰς διαφόρους εορτασμοὺς ὑπῆρξαν πάντοτε χηρίσμοι καὶ ἐπιτυχεῖς.

Ἐδόμεθα εἰς τὴν Πνευματικὴν Στέγην καρποφόρον συνέχισιν τοῦ ἔργου τῆς.

+ Ο ΚΥΠΡΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΣ

**ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΩΣ
10 ΧΡΟΝΩΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΗΣ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΣΤΕΓΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΧΟΡΩΔΙΑΣ ΤΗΣ**

Μὲ τὴν εὐκαιρία συμπληρώσεως δέκα χρόνων ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Πνευματικῆς Στέγης καὶ τῆς Χορωδίας τῆς ἐπιθυμῶ νὰ συγχαρῶ θερμὰ τοὺς ἰδρυτές καὶ ὄλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι βοήθησαν ὥστε ἡ Πνευματικὴ Στέγη ν' ἀρχίσῃ καὶ νὰ συνεχίσῃ με τὴν ἐπιτυχία τὴν ἔθνικὴν, πνευματικὴν, πολιτιστικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν δραστηριότητα, παρ' ὅλες τὶς δυσκολίας ποὺ ἔχουν παρουσιασθῆ.

Γιὰ τοὺς σκοποὺς καὶ τὸ ἔργο ποὺ ἔχει ἐπιτελέσει ἡ Πνευματικὴ Στέγη καὶ ἡ Χορωδία τῆς καὶ κατὰ τὶς μέρες τῆς εἰρήνης καὶ μετὰ τὴν εἰσβολὴν θὰ μιλήρουν ἄλλοι. Αὐτὸ ποὺ θὰ ἤθελα νὰ τονίσω εἶναι ὅτι ἡ Πνευματικὴ Στέγη συνέβαλε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ συμβάλλῃ θετικὰ στὴν ἀνάπτυξιν τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς στὸν τόπο μας. Κάθε ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία στὸν πολιτιστικὸν τομέα με ἀποτελέσματα θετικὰ ἐκτιμᾶται ἀπερίοριστα ἀπὸ τὸ κράτος τὸ

ὁποῖον συμπαρίσταται καὶ βοηθᾷ πάντοτε γιὰ τὴν ἐδύωσιν τῶν εὐγενικῶν αὐτῶν προσπαθειῶν.

Τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας μετὰ τὴν Μορφωτικὴν τοῦ Ὑψηροῦ ἐπιχορήγησε σταδιακὰ τὸ ἔργον τῆς Πνευματικῆς Στέγης καὶ μετὰ τὴν εὐκαιρία ποὺ συμπληρῶναι δέκα χρόνια ἀπὸ τὴν ἰδρύσιν τῆς θὰ τῆς δοθῇ ἔκτακτῃ δότησει γιὰ νὰ μωρέσῃ νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργο τῆς σὲ καιροὺς δυσκολοὺς σὰν τοὺς τωρινούς.

Συγχαίρω θερμὰ τὸ διοικητικὸν συμβούλιον, τὸν διευθυντὴν τῆς Χορωδίας κ. Λεάνδρον Σίταρον, τοὺς καλλιτέχνες τοῦ τραγουδιοῦ καὶ τῆς μικρῆς ὀρχήστρας ἐγγόρων ὅπως καὶ ὄλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δόθησαν μέσα στὰ 10 αὐτὰ χρόνια καὶ εὐχόμαι κάθε ἐπιτυχία τῆς μελλοντικῆς δραστηριότητος τοῦ Πνευματικοῦ τούτου Ἰδρύματος.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΚΕΛΛΙΔΗΣ

Ὑπουργὸς Παιδείας

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ ΠΡΕΣΒΕΩΣ

«Δέκα χρόνια γόνιμης παρουσίας στὴ πνευματικὴ καὶ πολιτιστικὴ ζωὴ τῆς Κύπρου συμπληρῶναι σήμερα ἡ Πνευματικὴ Στέγη Λευκωσίας. Δέκα χρόνια δουλειᾶς, με συνέπεια καὶ ἀφοσίωσιν, σ' ἕνα χῶρον ποὺ ὑπηρετεῖ, ὅτι ὀρειότερο καὶ ἐγενέστερο συνθέτει τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου.

Πρόκειται γιὰ τὴν ἴδια περίοδο ποὺ ὄρηξε τὸν Κυπριακὸ Ἑλλητισμὸν στὶς ἐπάλλξεις γιὰ τὴν ἔθνικὴν τὴ κοινωνικὴ καὶ τὴ φυσικὴν του ἐπιβίωσιν. Κι' ὅμως, παρὰ τὶς δυσκολίας τῶν καιρῶν, τὸ πνευματικὸ αὐτὸ Ἰδρυμα στάθηκε ζωντανό, ἀκμαῖο. Συντηρήθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε γιὰ νὰ δώσῃ τὴν πλούσια προσφορὰ ποὺ διαπιστώνουμε σήμερα — χάρις στὴ πίστη, τὴν ἐπιμονή, τὸ ζῆλο λίγων ἀνθρώπων ποὺ μόχθησαν γιὰ τοὺς σκοποὺς του καὶ χάρις στὴν ἑλληνικὴ κυπριακὴ κοινωνία τῆς Λευκωσίας καὶ, γενικώτερα, τῆς Κύπρου ποὺ, μετὰ τὴν πλατιά της ἀναπόκρισιν, ἔδωσε διαστάσεις στὴ προσπάθειαν αὐτήν.

Στὸ σχετικὰ περιορισμένον χρονικὸ διάστημα τῆς μιᾶς δεκαετίας, συστηματικὰ παρουσιάσατε καὶ προβάλατε τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἑλληνικῆς σχέψης. Μετὰ συνέπεια προσφέρατε τὴν συμβολὴν σας στὴ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ποδοδὸν τοῦ τόπου. Μέλημά σας κάνατε τὴ φυσικὴ καὶ πνευματικὴ κοινωνία τῆς Κύπρου μετὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἐπιτρέψτε μοι νὰ σταθῶ στὶς ἀξιόλογες πρωτοβουλίας τοῦ Ἰδρύματος γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν στενωτέρων καὶ συγνότερων δεσμῶν μεταξὺ Κύπρου καὶ Ἑλλάδας. Μετὰ τὶς διαλέξεις, τὶς ἐκθέσεις, τὶς συζητήσεις, τὶς κινήματα γραφικῆς προβολῆς καὶ τὶς τόσες ἄλλες ἐνδιαφέρουσες ἐκ-

δηλώσεις εκφράζετε ἔγκυρα τὸν Ἑλληνισμό τὴν ὑπόθεσιν πολιτισμοῦ καὶ πνεύματος. Μὲ τὶς σκέψεις αὐτὲς χαίρειν ἡμῶν τὴ σημερινὴ συγκέντρωσιν καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ μὴ ἐπιτρέψετε νὰ ἐξηγηθῶ συνεχῆς τῶ ἐργου τῆς Πνευματικῆς Στέγης μὲ τὴν ἴδια ζωντάνια, τὴν ἴδια ἐπιμονὴν καὶ τὴν ἴδιαν πίστην.

ΜΙΧΑΗΛ ΔΟΥΝΤΑΣ
Πρόεδρος τῆς Ἑλλάδος

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΡΙΚ ΚΑΙ ΤΗΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗΝ
ΔΗΜΟΥ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ

Ἀπὸ μέρους τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Ἰδρύματος Κύπρου καὶ τῆς Πολιτιστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Δήμου Λευκωσίας ἐπιθυμῶ, μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῶν δέκα χρόνων τῆς Στέγης, νὰ συγχαρῶ θερμὰ τοὺς ὑπευθύνους τῆς Πνευματικῆς Στέγης γιὰ τὴν ἀξιόλογον συμβολὴν τὸς ἐπὶ τὴν πολιτιστικὴν ζωὴν τῆς Λευκωσίας εἰδικώτερον καὶ τῆς Κύπρου γενικώτερα.

Τὸσο τὸ Ραδιοφωνικὸν Ἰδρυμα Κύπρου ὡς καὶ ἡ Πολιτιστικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Δήμου Λευκωσίας τηροῦνται γιὰ τὴ δραστηριότητα τῆς ἐπὶ τὸν πολιτιστικὸν τομεα ὡς ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὡς ἐκεῖνες τὶς ὁμάδες ποὺ μέσα πρὸς ἀντιθέτους συνθήκας ἐργάζονται εὐσυνείδητα καὶ δημιουργικὰ γιὰ τὴν προκοπὴν τοῦ τόπου.

Στὸ χωρὸ αὐτὸ ἔχουν στεγαστῆ πολλὰς ἐκδηλώσεις μὲ ἰδιαιτέρην σημασίαν καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἔχουν ξεκινήσει πρωτοβουλίες ποὺ ὠφέλησαν τὸν τόπον. Ἰδιαιτέρην σημασίαν καὶ ἐπισημαίνω τὴν χορωδίαν τῆς Πνευματικῆς Στέγης ποὺ μὲ συνέπεια, κάτω ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Λέανδρου Σίτκου καλλιεργεῖ τὸν τομεα τῆς μουσικῆς, τοῦ τραγουδιοῦ — καὶ γιὰ χρόνια τὸ μοναδικὸ συγκρότημα χορωδίας ἐπὶ τὴν πρωτεύουσαν. Δὲ μεγάλας ἐπιτελείας ἀλλὰ καὶ σὲ καθημερινὰ προγράμματα ἢ χορωδία τῆς Πνευματικῆς Στέγης δοήθησε τὸ ραδιόφωνο καὶ τὴν τηλεόρασιν νὰ ἀνταποκριθῶν μὲ ἐπάρκειαν ἐπὶ τὸ ἐργον τοὺς.

Εἶναι ἐπίσης γνωστὴ ἡ καρποφόρα συνεργασία μεταξὺ Δήμου Λευκωσίας καὶ τῆς χορωδίας σὲ περιπτώσεις ὅπως τὶς ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων καὶ σὲ ἄλλες εὐκαιρίας ἔπου ἢ παρουσία τῆς χορωδίας ἔδωσε τὴν κατάλληλη ἀπόκρισιν ἐπὶ τὴν πρωτεύουσαν.

Οἱ τακτικὰς καὶ πετυχημένους ἐμφανίσεις τῆς χορωδίας ἐπὶ διοργανώσεις διαγωνισμοῦ ἢ ἐμφανίσεις χορωδίων ὑπῆρξαν ἐπίσης ἕνα θετικὸν σημεῖον ἐπὶ τὴν προσφορὰ τῆς χορωδίας καὶ τῆς Στέγης.

Ἐθρομὴν κάθε πρόβου στὴ Στέγη καὶ στοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὴν καθοδηγοῦν νὰ συνεχίσουν μὲ τὴν ἴδιαν ἀφοσίωσιν καὶ ζῆλον νὰ ἐκτελοῦν τὴν τόσο σημαντικὴ ἀποστολὴν τοὺς.

Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ
Γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ΡΙΚ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΚΗΡΥΞΗ

Ἀπὸ πρώτη ματιὰ μιὰ ζωὴ 10 χρόνων γιὰ ἕνα Σύλλογο ἢ Ὅμιλο μὲ καθαρῶς πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα δὲν εἶναι σημαντικὸ γεγονός. Στὸν τόπον μας ὑπάρχουν πρὸς τιμὴν μας ἄλλοι πνευματικοὶ ὅμιλοι μὲ σημαντικὴ ἡλικία καὶ ξεχωριστὴ δράσιν, μιὰ δράσιν ποὺ ἐξακτινώθηκε πιά ἐπὶ τὸ ἐξωτερικόν.

Ἀλλὰ ἂν ἀπὸ πρώτη ματιὰ τὰ 10 χρόνια ζωῆς εἶναι λιγιστὸ χρονικὸ διάστημα, ποὺ δὲν θάνα ἀρκετὸ γιὰ πανηγυρισμό, ὥστὸσο δικαιολογεῖ τούτο μιὰ συγκέντρωσιν μπροστὰ ὡς εὐρύτερον κοινὸν γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους:

α) Γίνεται ἡ συγκέντρωσιν αὐτὴ ἀφορμὴ γιὰ μιὰ αὐτοκριτικὴν. Τὶ ἔκαμε ἐπὶ τὸ διάστημα αὐτὸ τῶν 10 χρόνων ὁ Ὅμιλός μας ἂν οἱ δραστηριότητες τοῦ ἀνταποκρίνονται στοὺς σκοποὺς τῆς ἴδρυσῆς του, ἂν τὸν παρέχεται στάδιο γιὰ μιὰ πὺρ πέρα πορεῖα.

β) Δίνει ἡ συγκέντρωσιν αὐτὴ τὴν εὐκαιρίαν πρὸς παρὰγοντες ἔξω ἀπὸ τὰ μέλη του νὰ κρίνουν καὶ νὰ ὑποβάλουν, ἂν τὸ θελήσουν, εἰσηγήσεις, ποὺ θὰ διευκόλυναν μιὰν πὺρ ἔντονη καὶ ὠφέλιμη γιὰ τὸν τόπον μας παρουσία. Καὶ

γ) Προκαλεῖ ἡ συγκέντρωσιν αὐτὴ μέλη καὶ μὴ μέλη τοῦ Ὅμιλου ν' ἀναμιχθοῦν ἐπὶ τὴν δραστηριότητες του καὶ νὰ συμβάλουν ἐπὶ τὴν εὐδωσιν τῶν στόχων του.

Ἀυστυχῶς ἐπὶ τὸν τόπον μας ὑπάρχει ἕνα κακὸ χαρακτηριστικόν, ἑλληνικὸν χαρακτηριστικόν. Ἀνάδομμε εὐκόλα, σὲ λίγον χρόνον φτάνομε ἐπὶ τὸ κορυφωμα καὶ ἀμέσως μετὰ πέφτομε ἐπὶ τὴν ἀπραξίαν. Γι' αὐτὸ πολλὰ ἐπὶ τὸν τόπον μας ἔκινουν μὲ φλογερὸς ἔνθουσιασμοὺς, ὡς ἕνα περίον χρόνον δίνουν ὅ, τι μπορεῖ νὰ δώσουν, ἐπὶ δεύτερον χρόνον κατὶ γίνεται, νά! ἀπλῶς κοινοσπερνάμε, καὶ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ τρίτου χρόνου διαλύονται τὰ πάντα μ' ἕνα σωρὸν προφάσεις καὶ δικαιολογίας. Ἡ «Πνευματικὴ Στέγη» παρουσίασε ἀσφαλῶς ἐπὶ 10 τῆς χρόνια καμπύλας ἐπὶ τὴν δραστηριότητά τῆς. Ἀλλὰ δὲ διαλύθηκε. Εἶχε τὴν πρόνοιαν ν' ἀνευεῶν τὰ ἡγετικά τῆς στελέχη ὥστε κάποιον καινούργιον ἐνθουσιασμὸν νὰ τὴν βοηθοῦν σὲ μιὰ πνευματικὴ ἀναδραστηριοποίηση, νὰ τὴν μπολιάζου μὲ νέες δυνάμεις. Τούτο ἀκριβῶς εἶναι ὁ λόγος τῆς ἐπιβίωσῆς τῆς.

Μετὰ τὰ εἰσαγωγικά αὐτὰ σχόλια νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ ἐκφράσω ἀπὸ μέρους τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν μελῶν τῆς «Πνευματικῆς Στέγης» τὸ σεβασμὸν μας πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου καὶ Πρόεδρον τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας κ. Μακάριον γιὰ τὴν εὐχὴν τὸν πρὸς ἐδῶ δωσῆν τοῦ ἐργου μας. Ἰδιαιτέρην τὸ Δ.Σ. καὶ τὰ μέλη εὐχαριστοῦν τὸν Ὑπουργὸν Παιδείας κ. Ἀνδρέαν Μικελλίδην, ποὺ εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ θέσιν ὑπὸ τὴν αἰγίδα του τὴν συγκέντρωσιν αὐτὴν καὶ ν' ἀποστείνη πρὸς αὐτὴ τὸ λόγο του. Ἐθαριστίες ὀφείλονται καὶ ἐπὶ τὸν πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Πατριδος κ. Δούντα, ποὺ θέλοντας νὰ δεῖξιν τὴν ἐκτίμησιν του γιὰ τὸ μινὸν μας ἔργον ἀπέστειλε χαίρειν μὲ τὸν κ. Ζαφειρόπουλον, διευθυντὴ τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἑλληνικῆς Προσβείας.

Ἐπίσης εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ χαιρετισμὸ τῆς Πολιτιστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Δήμου Λευκωσίας καὶ τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Ἰδρύματος Κύπρου.

Ἀσφαλῶς μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συγκέντρωσης θὰ ἐκφράσουμε εὐχαριστίες στὸ Συνεργατικὸ Ταμειυτήριο Ἑλλήνων Διδασκάλων Κύπρου, στὴν ΠΟΕΔ, στὸν κ. Λέαντρο Σίταρο, διευθυντὴ τῆς χορωδίας, καὶ στὰ μέλη τῆς γιὰ τὶς προσφορὰς τους στὴν «Πνευματικὴ Στέγη». Λεπτομέρειες τῶν δραστηριοτήτων μας θὰ δώσουν ὁ γραμματέας κ. Θεοφύλακτος καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς χορωδίας κ. Α. Σίταρος.

Τέλος εὐχαριστοῦμε τοὺς ἐκτελεστὲς ποὺ μὲ προθυμία συμμετέχουν στὸ μουσικὸ μέρος τῆς συγκέντρωσής μας.

Καὶ τώρα μιὰ ξεχωριστὴ ὑποχρεωτικὴ ὀφειλὴ μας. Ἐνα ἀπὸ τὰ ἰδρυτικὰ μέλη τῆς «Πνευματικῆς Στέγης» ὁ κ. Χαράλαμπος Ζεβλάρης, ἀπόμεινε στὰ 10 μας χρόνια σταθερὸς κορμὸς ποὺ συγκρατοῦσε τὴ Στέγη. Ἡ διαχείριση εἶναι θασικὴ προϋπόθεσις γιὰ τὴν ἐπιβίωση ἐνὸς σώματος. Ἀλλὰ καὶ ἡ γενικὴ φροντίδα εἶναι ἡ πνοὴ ποὺ ἐνεργοποιεῖ τὸ σῶμα αὐτό. Ὁ κ. Χαράλαμπος Ζεβλάρης ἄσκησε καὶ τὶς δυὸ αὐτὲς ιδιότητες μὲ τόση εὐσυνειδησία, πρᾶγμα σπάνιο. Ὁφείλουμε νὰ ἐπισημάνουμε τὸ γεγονός αὐτὸ ἐπίσημα. Τὸ Δ.Σ. κανονικὰ θάπρεπε νὰ τὸν ἀνακηρύξῃ ἐπίτιμο πρόεδρος τῆς «Πνευματικῆς Στέγης». Ἐχει προσκροῦσαι ὅμως στὴ μετριοφροσύνη του, προπαντὸς στὴν τιμητικὴ γι' αὐτὸν πρόθεσις νὰ μὴ χάσῃ τὰ δικαιώματά του σὺν ἐνεργῷ μέλῳ τοῦ συμβουλίου. Γι' αὐτὸ τὸ Δ.Σ., ὅταν ὁ τιμώμενος ἀπουσίαζε στὴν Αὐστραλία, ἀποφάσισε νὰ τὸν ἀνακηρύξῃ ἐπίτιμο μέλος μὲ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλεγέσθαι καὶ νὰ τοῦ προσφέρει ἀναμνηστικὴ πλάκα, ὅπου δρῖσκειται χαραγμένο τὸ ἐξῆς:

Χρυσόφωμε τῆς μάθησής, ἐπαινοίσεις
τὸν Σύλλογὸ μας μὲ ἀρετῇ.

Πρακτικῶς τὸν κ. Ἐπιτοῦρο νὰ ἐπιδώσῃ τὴν πλάκα μὲ τὶς θερμότερες πρὸς τὸν τιμώμενο εὐχὲς ὄλων μας.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Πρόεδρος «Πνευματικῆς Στέγης»

ΛΙΓΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ
ΤΗΣ «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΣΤΕΓΗΣ»

Μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικότερες λειτουργίες τῆς συνειδήσεως στὸν ἄνθρωπο εἶναι ὁ χρόνος. Ἀποτελεῖ μιὰ χρήσιμη — πολλὰς φορὲς ἀναγκαία λειτουργία — ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ταξινομήμε τὶς σκέψεις καὶ τὶς ἐνεργειές μας, μέσα στὴν ὅποιαδήποτε πορεία μας. Εἶναι φυσικὸ λοιπὸν ν' ἀποδίδουμε τόση σημασία σὲ χρονικοὺς σταθμοὺς σὺν αὐτὸ ποὺ τιμῶμε σήμερα, δηλ. τῆς συμπληρώσεως 10 χρόνων ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Π.Σ. καὶ τῆς Χορωδίας τῆς. Ὅχι γιὰ νὰ ἐπαναφέρουμε μόνο στὴ μνήμη μας τὰ ὅσα ἔχουμε πράξει στὸ διάστημα τοῦτο, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ κάνουμε μιὰ κριτικὴ ἐνδοσκοπήσι καὶ ἀφοῦ ἐκτιμήσουμε τί κάναμε καὶ τί παραλείψαμε, νὰ θέσουμε τοὺς νέους μας στόχους, γιὰ μιὰ ἀνοδικὴ πορεία.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς παριαταμένους εἶναι γνώστες τοῦ ἔργου τῆς Π. Σ. ἀπὸ τὴν παρακολούθησι τῶν ἐκδηλώσεών μας. Δὲ θὰ σᾶς ἀπασχολήσω, ὡς ἐκ τούτου, μὲ κουραστικὴ ἐξιστόρησι τῆς πολὺπλευρῆς δράσεως τῆς Π.Σ. ὅπως παρουσιάζεται στὰ πρακτικὰ τῶν 148 συνεδριῶν τῶν διαφόρων Διοικητικῶν Συμβουλίων. Θὰ κάμω ἀπλῶς μιὰ πολὺ σύντομη ἀναφορὰ στὰ χρόνια ποὺ πέρασαν.

Τὸ ἱστορικὸ τῆς Π. Σ. ἀρχίζει οὐσιαστικὰ ἀπὸ τὸ 1964, ὁπότε συμπληρώθηκε ἡ ἀνέγερσις τοῦ διδασκαλικοῦ μεγάρου. Ἡ τότε ἐπιτροπεία τοῦ διδασκαλικοῦ ταμειυτηρίου προόριζε τὴν αἴθουσα αὐτὴ γιὰ συγκεντρώσεις διδασκάλων. Μιὰ δμάδα ἡμῶς ἀπὸ 62 άτομα, ἀποτελουμένη κυρίως ἀπὸ διδασκάλους καὶ ἄλλους ἐκπαιδευτικούς, συνέλαβε τὴν ιδέα τῆς χρησιμοποίησεως αὐτοῦ τοῦ χώρου γιὰ σκοποὺς πνευματικοῦ προβληματισμοῦ, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ὀργάνωσι ἐκδηλώσεων καλλιτεχνικοῦ καὶ ψυχολογικοῦ περιεχομένου, τὴν ἔκθεσι ἔργων τέχνης, ἔκθεσι βιβλίου κλπ. μὲ τὴ συμμετοχὴ τοῦ ἐδρύτερου κοινοῦ τῆς Λευκωσίας. Ἡ ἰδρυτικὴ συνέλευσι ἔγινε τὸν 1 Ἰούνιο τοῦ 1965, τὰ δὲ ἐγκαίνια μετὰ ἕνα ἀκριβῶς χρόνο, στίς 10 Ἰουνίου 1966, ὁπότε ἀρχίζει ἡ οὐσιαστικὴ δράσι τοῦ σωματείου μας, μὲ δάση τὶς ἀρχὲς ποὺ ἐξέθεσα πρὸ πάνων.

Αὐτὸ ποὺ δέσποζε στίς συγκεντρώσεις τῆς Π. Σ. ἀπὸ τὰ πρῶτα τῆς κιόλας θέματα ἦταν ὁ γόνιμος καὶ υπεύθυνος διάλογος. Δυὸ λόγοι συνέτειναν κυρίως στὴν υιοθέτησι τῆς τακτικῆς αὐτῆς: ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἀνάγκης γιὰ ἐφαρμογὴ τοῦ αἰτήματος τῆς ἐποχῆς μας γιὰ ἐκδημοκρατικοποίησι, καὶ δεύτερο, ἡ ἐπικράτησι τῆς ἀρχῆς ὅτι μὲ τὴ γνήσια συζήτησι γίνεται μιὰ θαυμάσια καὶ ζωντανὴ ἐπαφὴ μὲ τὴ γνώσι, χωρὶς δογματισμὸ. Ποικιλία προβλημάτων τῆς Κυπριακῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας γενικότερα, ὑπῆρξαν πολὺ συχνὰ ἡ ἀφορμὴ σοβαρῶν συζητήσεων ἀπὸ ἕνα πυκνὸ κατὰ κανόνα ἀκροατήριον.

Μεγάλῃ ὠθησι στὸ εἶδος τῶν συγκεντρώσεων μὲ δικαίωμα συμμετοχῆς τοῦ ἀκροατηρίου, σὲ συζήτησι, εἶχε δώσει ἡ ὀργάνωσι σειρὰς τέτοιων ἐκδηλώσεων ἀπὸ τὸ ΡΙΚ, μὲ τὴ συνεργασίαι τῆς Π. Σ., σ' αὐτὴ τὴν αἴθουσα, παλαιότερα. Τὸ περιεχόμενον — ὁμιλίαι καὶ συζήτησι — μεταδιδόταν ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο στὴν ἐκπομπὴ Ραδιοφωνικὸ Πανεπιστήμιον. Συζητήθησαν δὲ θέματα φιλοσοφίας, παιδείας, κοινωνιολογίας κ.ἄ.

Ἐκτοτε χρησιμοποιοῦντο εὐρύτατα ἡ μέθοδος τῆς συζητήσεως ἀπὸ τὴν Π. Σ., σὲ μιὰ ποικιλία θεμάτων, ποὺ παρουσιάζουν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἐπικαιρότητας, ὅπως εἶναι τὰ προβλήματα Νεολαίας, Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, τοῦ ρόλου τῶν Μέσων μαζικῆς ἐπικοινωνίας, τοῦ Θεάτρου, τῆς Τέχνης, τοῦ Ἀθλητισμοῦ, τῆς Μουσικῆς κ.ἄ.

Ἀξιοσημείωτη δράσι σ' αὐτὸ τὸν τομέα ἀνέπτυξε καὶ μιὰ δμάδα δασκάλων τῆς Λευκωσίας ποὺ συγκρότησε ἐκπαιδευτικὸ δμίλο, ὁ ὁποῖος λειτουργεῖσῃ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Π. Σ. τὸ 1972. Κατάφερε δὲ νὰ δημιουργήσῃ μὲ τὴν ἐλευθέρῃ

συστήτηση ένα εκπαιδευτικό διάλογο, που κράτησε πάνω από 3 χρόνια.

Είναι φυσικό το θέμα «Παιδεία» να ενδιαφέρει ιδιαίτερα την Π. Σ., μιά και τα πλείστα μέλη της είναι εκπαιδευτικοί. Η Γιορτή των Γραμμάτων τιμάται με λαμπρότητα κάθε χρόνο σ' εκδήλωση που οργανώνει ή Π. Σ. σε συνεργασία με όλες τις εκπαιδευτικές οργανώσεις. Μ' αυτή την ευκαιρία ανέπτυξαν τις απόψεις από το δήματος τούτου Ἰπουργοί Παιδείας τῆς Δημοκρατίας, και άλλοι διακεκριμένοι ἐργάτες τῆς Παιδείας μας.

Με παρόμοια συνεργασία τῆς Π. Σ. και τῶν εκπαιδευτικῶν οργανώσεων γιορτάζουμε και τις ἔθνικες μας ἑπετείους. Συγκυριαλῶς μεταξὺ ἐκείνων πού πίστευαν και διακήρυσσαν σὲ τέτοιες περιπτώσεις, πῶς δὲν ἀρκεῖ νὰ ὑπερηφανυόμαστε γιὰ τὴν ἡρωική μας καταγωγή, ἀλλὰ πῶς πρέπει νὰ ἀποδεικνύουμε, ὅτι ἀντάξια κατέχουμε τὸν τίτλο μιᾶς ἑνδοξῆς κληρονομιάς.

Με τὸ πνεῦμα και τὰ μάτια ἀνοιχτὰ πρὸς ὅλες τις κατευθύνσεις, ἡ Π. Σ. χρησιμοποίησε κάθε σοβαρὸ ἔθνικὸ ἢ διεθνὲς γεγονός, πού ἔπεφτε μέσα στὰ ἐνδιαφέροντά της. Σταματοῦμε σὲ μερικές τέτοιες ευκαιρίες, πού ἀποτελέσαν ἀφορμὲς ἐκδηλώσεων: Ἔτος Κάλδου, ἔτος Παιδείας, ἔτος Παλιγγενεσίας, ἔτος Βιβλίου, ἔτος Γυναίκας, 150 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Λόρδου Βύρωνος κ.λ.π.

Ἐξ ἄλλου, ἀπὸ τοῦ 1973 ἔχομε καθιερώσει ἐτήσια Παλαμική ἐκδήλωση, πού πραγματοποιεῖται ἔκτοτε ἀνελλιπῶς. Στόχος μας εἶναι νὰ τόνισουμε τὴν πνευματικὴ συνέχεια τοῦ χθὲς μέσα στὸ σήμερα πού νὰ μᾶς ἐνώνη με τις πολύχυμες ρίζες μας, και τὰυτόχρονα νὰ μᾶς πλαταίνη τὰ σύνορα γιὰ ἕνα δεύτερο στόχο, τὴ συμμετοχή μας στὴν πανανθρώπινη προσπάθεια γιὰ ἕνα καλύτερο αἴριο.

Με ἰδιαιτέρη χαρὰ δεχόμαστε ὄμιλητὲς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὁσᾶνς μάλιστα μᾶς μετέφεραν, ἔκτος ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὸ ἰδεώδες τῆς ἐλληνικῆς δημοκρατίας. Ἑλληνες πρεσβευτὲς στὴν Κύπρο, βουλευτὲς τοῦ ἐλληνικοῦ κοινοβουλίου και πανεπιστημιακοὶ δάσκαλοι ἦσαν μετὰ τῶν ἐλλήνων ἀδελφῶν πού ἀνέθηκαν στὸ ἔθμα τοῦτο. Θὰ ἦταν δὲ εὐχῆς ἔργο, ἂν πυκνώνονταν οἱ ἐπισκέψεις ἀνθρώπων τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος αὐτὴ τὴν ἐποχὴ στὴν Κύπρο, πού χρειαζόμαστε ὅσο ποτὲ ἄλλοτε τὴν τόνωση τοῦ φρονήματος τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ.

Μιά ἀπὸ τις πιὸ ἐνδιαφέρουσες δραστηριότητες τῆς Π. Σ. ἀντιπροσωπεύεται στὴ δράση τῆς Χορωδίας τῆς Π. Σ. Δὲ θὰ ἀναφερθῶ ἐδῶ σὲ γεγονότα, γιὰτὶ θὰ μιλήσω γιὰ τὴ Χορωδία πιὸ εἰδικὸ πρόσωπο. Θὰ ἦταν ὅμως παράλειψη νὰ μὴ ἐπαινέσω και δημοσιᾶ τὸν Ἰδρυτὴ και μαέστρο τῆς Χορωδίας κ. Λέανδρο Σίταρο και τὰ μέλη τῆς Χορωδίας, γιὰ τις ἀοκνες προσπάθειές τους, γιὰ τὴ δημιουργία ἑνὸς ἀριτοῦ συγκροτήματος.

Θὰ ἦταν ἐπίσης χρήσιμο νὰ ἀναφέρω, ὅτι ἡ ἴδρυση Παιδικοῦ Θεάτρου και Παιδικῆς Χορωδίας ἦταν ἀπὸ τὰ πρῶτα θέματα πού ἀπασχόλη-

σαν σοβαρὰ τὴν Π.Σ. Τεχνικὲς ὅμως και ἄλλες δυσκολίες, δὲν ἐπέτρεψαν στὴν Π. Σ. τὴν πραγματοποίηση τῶν ὡραίων αὐτῶν δραματισμῶν της. Σχεττιζόμε δὲ τὴν ἴδρυση Παιδικῆς Χορωδίας ἀπὸ τὴν ΠΟΕΔ τὸ 1975, και προσπάθεια τοῦ Παιδικοῦ Θεάτρου ἀπὸ τὸ Θεατρικὸ Ὅργανισμὸ Κύπρου, και εὐχόμαστε κάθε ἐπιτυχία και πρόοδο.

Σὲ μέρες εὐπραγίας, σὲ παρελθόν, ὁργανώονταν ἀπὸ τὴν Π.Σ. μουσικοφιλολογικὰ τέτα και ἐκδηλώσεις ψυχγωγικοῦ περιεχομένου. Πλὴν ὅμως σταδιακὰ ἐγκαταλείφθηκαν και διατηρήθηκε μόνο ἡ Χριστουγεννιάτη γιορτὴ, γιὰ τὴ ψυχγωγία τῶν παιδιῶν τῶν μελῶν τῆς Π. Σ.

Φέτος περισσότερο δώσαμε και σ' αὐτὴ ξεχωριστὸ περιεχόμενο. Τὰ Χριστούγεννα ἡ Π. Σ. χάρισε λίγες χαρούμενες ὥρες σὲ 150 προσφυγῶν τῶν καταυλισμῶν τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας. Παρόμοια ἐκδηλώσει ἔγινε και γιὰ κοπέλες πού ζοῦν σὲ προσφυγικὸς καταυλισμούς, με τὴν ευκαιρία τοῦ ἔτους Γυναίκας. Τὸ δὲ καλλιτεχνικὸ συγκρότημα προσφύγων ἔδωσε δύο παραστάσεις σ' αὐτὸ τὸ χῶρο. Μάλιστα ἐδῶ ἔκαμεν και τὴν πρώτη δημόσια ἐμφάνισή του.

Ἐκτὸς ἀπὸ τις ἐκδηλώσεις τῆς Π. Σ. ἡ αἴθουσα αὐτὴ φιλοξένησε κατ' ἐπανάληψη, γιὰ συγκεντρώσεις και κάθε εἶδους ἐκδηλώσεις, τὰς ὁργανώσεις και ὀμίλους τῆς Λευκωσίας, ὅπως εἶναι ὁ Ὅμιλος Παιδαγωγικῶν Ἐρευνῶν, ὁ Καλλιτεχνικὸς Λογοτεχνικὸς Ὅμιλος Νέων, ὁ Σύνδεσμος Ἠνωμένων Ἑθνῶν, ἡ Ἐταιρεία Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, ὁ Ὅμιλος Ἀρχαιοφίλων, ἡ Ὀμοσπονδία Γονέων Δημ. Σχολείων Λευκωσίας, ὁ Γεωγραφικὸς Ὅμιλος κ.λ.π., καθώς και ἐκδηλώσεις πού ὁργανωσε ἡ Μορφωτικὴ Ἴνπρεσία τοῦ Ἰ.Π. Παιδείας. Μετὰ ἀπὸ μιὰ ὑποκριτικὴ ἀνάπαυλα, δεύτερα ἀπὸ τὰ τραγικὰ γεγονότα τοῦ 1974, αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ἡ αἴθουσα τῆς Π.Σ. λειτουργεῖ περισσότερο ἔντονα ἀπὸ ὅποιαδήποτε περίοδο ἀπὸ τότε πού ἰδρύθηκε. Παρ' ὅλες τις ἀντιξοῦς συνθήκες πού ἀντιμετωπίζουμε, ἀποφασίσαμε νὰ παραμεῖνουμε στὶς ἐπάλλξεις. Δὲν συνηθίσαμε. Δὲν πρέπει οἱ ἀπάνθρωπες συνθήκες, πού μᾶς ἐπέβαλε ἡ βία νὰ πνέξουν τὴ φωνή μας. Ἡ ἀδράνεια εἶναι φαινόμενο μαρasmus και θανάτου και δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀφήσουμε νὰ μᾶς κυριεύσει.

Εἶναι ἀλήθεια πῶς αὐτὴ τὴν ἐποχὴ οἱ πιὸ πολλὲς ἐκδηλώσεις στὴν αἴθουσα ἀποτελοῦν τις ἑβδομαδιαίες συγκεντρώσεις τῆς Ἐκπαιδευτικῆς και τῆς Πολιτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΠΟΕΔ Λευκωσίας και τὰ θέματα περιστρέφονται γύρω ἀπὸ τις ἀλλαγές πού ἐπιβάλλεται νὰ γίνουν στὴν Παιδεία, στὴ ζωή και τις συνθήκες μας γενικά, και στὴ μεθόδευση τοῦ ἀγῶνα μας, ὅπως τὸ ἐπιβάλλουν οἱ τραγικὲς συνθήκες πού μᾶς περιβάλλουν.

Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἀναφερθῶ στὸ σοβαρὸ οικονομικὸ πρόβλημα πού ἀντιμετώπιζε πάντα ἡ Π. Σ. πού ἔγινε δεύτερο στὶς μέρες μας. Θὰ ἦταν ὅμως παράλειψη νὰ μὴ ἐκφράσω θερμὲς εὐχαριστίες πρὸς τὸ Διαισθητικὸ Ταμειοτήριο, πού γιὰ 10 τώρα χρόνια μᾶς παραχωρεῖ αὐτὴ τὴν αἴθουσα με συμβολικὸ ἐνοίκιο. Θερμὲς εὐχαριστίες ἀπευθύνουμε ἐπίσης και πρὸς τὴν ΠΟΕΔ, ἡ ὁποία

από πέροι έχει αναλάβει τα έξοδα φωτισμού, συντηρήσεως, εξωραϊσμού της αίθουσας. Τέλος, εις-θανόμαστε ιδιαίτερη εκτίμηση προς τὸ στοργικὸ ἐνοιαφρόν τῆς Μορφωτικῆς Ἑπιτροπῆς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Οἱ σχέσεις μας μετὰ τὴν Μορφωτικὴ Ἑπιτροπὴ ἦταν πάντα εὐχάριστες καὶ στενὴ ἡ συνεργασία μας. Πέραν ὅμως τούτου εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν ἐτήσια οἰκονομικὴ ἐπιχορήγηση ποὺ μᾶς παρέχει.

II. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΙ

Γραμματεὺς τῆς «Πνευματικῆς Στέγης»

ΛΙΓΑ ΓΙΑ ΤΗ ΧΟΡΩΔΙΑ ΤΗΣ «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΣΤΕΓΗΣ»

Πέρασαν κι' ἄλλες δέκα χρόνια ἀπὸ τὸν καιρὸ, ποὺ μέσα σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ χῶρο, ἀρχίζα μετὰ μιὰ ὁμάδα ἀπὸ 25—30 τραγουδιστές, τὶς πρώτες δοκιμὲς τοῦ Gloria — χορωδιακοῦ ἔργου τοῦ Vivaldi — ποὺ μαζί με μερικὰ Ἑλληνικὰ κομμάτια προοριζόταν γιὰ τὴ τελετὴ τῶν ἐγκαίνιων τῆς Πνευμ. Στέγης.

Τὸ ἔκτακτο αὐτὸ γεγονός ἦταν μαζί κι' ἡ ἀφετηρία τῆς δημιουργίας τῆς σημερινῆς Χορωδίας. Ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ μὲ ἐπιτραπῆ μιὰ σύντομη ἀναδρομὴ στὸ παρελθόν.

Πρὶν ἀκριβῶς 25 χρόνια σὰν φέτος εἶχα κληθεῖ ἀπὸ τὸν τότε γραμματέα τοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου Μότσαρτ Λευκωσίας νὰ ἀναλάβω τὴν ἀναδιοργάνωση καὶ διεύθυνση τῆς Χορωδίας τοῦ Συλλόγου.

Τὴν Χορωδία αὐτή, μετὰ τὴν ὁποῖαν δώσαμε πολλὰ συναυλίες μαζί μετὰ τὴν ὀρχήστρα κυρίως τοῦ συλλόγου, κράτησα γιὰ δώδεκα περίπου χρόνια, ὡς τὰ 1963, ὅτε καὶ ἔφυγα γιὰ τὶς Ἡν. Πολιτείες.

Ἐπιστρέφοντας τὸν ἐπόμενον χρόνον ἀνανεωμένος καὶ μετὰ πολλὰς καινούργιες, ποικίλες καὶ πολυτίμες ἐμπειρίες ποὺ ἀπέκτησα, ἀπὸ σπάνιες μπορῶ νὰ πῶ εὐκαιρίες ποὺ μοῦ δόθηκαν στίς ἐπαφές μου μετὰ συγκροτήματα, καλλιτέχνες καὶ ἀνθρώπους τῆς μουσικῆς καὶ τῆς τέχνης, ἔβγα τὸν ἑαυτὸ μου σὲ πλήρη ἀπραξία ἔπειτα ἀπὸ τὰ θλιβερὰ γεγονότα τοῦ 63. Ἀναζητοῦσα μιὰ εὐκαιρία, ἀπὸ κάπου νὰ πιασῶ, κάτι ἄλλο νὰ ξαναρχίσω, κάτι περισσότερο τώρα νὰ προσφέρω.

Στίς ἀρχὲς τοῦ 1966 ἡ Πνευματικὴ Στέγη μετὰ τὴν μεγάλη της αἴθουσα, τὴν πάντα γεμάτη τότε, ἀπὸ τὰς πολλὰς ἐκδηλώσεις καὶ δραστηριότητες καὶ μιὰ ὁμάδα ἀπὸ ἐνθουσιώδεις νέους τραγουδιστές, ποὺ σὺχναζαν ἐκεῖ, μετὰ τὶς καθάρεις τους, τὸ ἀκχορντεόν τους καὶ τὸ τραγοῦδι τους, μοῦδωσαν τὴν ἰδέα καὶ τὴν εὐκαιρία μαζί μετὰ ξαναζωντανάσω ἐδῶ μιὰ χορωδία. Ὅταν τοὺς πλησασα ἡ ἀντιδρασὴ τους ἦταν ἄμεση. Ἐτσι μετὰ τὸν πυρῆνα αὐτὸ καὶ μετὰ μερικὰ στελέχη τῆς παλιᾶς μου χορωδίας τοῦ «Μότσαρτ», μετὰ μερικοὺς δασκάλους, ὑπαλλήλους νέους καὶ νέες ποὺ ἀσχολοῦντο ἐρασιτεχνικὰ μετὰ τὸ τραγοῦδι χτίσαμε αὐτὴ τὴν χορωδία.

Οἱ νέοι αὐτοὶ τραγουδιστὲς κράτησαν τὸ συγ-

κρότημα στὰ πρῶτα 3—4 χρόνια τῆς ζωῆς του, σ' ἓνα καλὸ ἐπίπεδο, τὸ ἐγκατέλειψαν δὲ μόνο ὅταν ἔφυγε ὁ καθένας τους στὸ ἐξωτερικὸ, γιὰ τὶς ἰδιαιτέρους του σπουδές.

Οἱ νέοι αὐτῆς τῆς ἐποχῆς ποὺ ἀνάφερα ἐξακολούθησαν νὰ διαοραματίζον σήμερα κάποιον ρόλο στὴ μουσικὴ κίνηση τοῦ τόπου, ἀσχολούμενοι μετὰ τὴ μουσικὴ εἴτε ἐρασιτεχνικὰ εἴτε ἐπαγγελματικὰ. Ἡ χορωδία πέρασε μέσα ἀπ' ἄλλα αὐτὰ τὰ χρόνια ἀπὸ διάφορα στάδια.

Μέσα ἀπὸ τὶς γραμμὲς τῆς δάσθηκαν πάνω ἀπὸ μιὰ ἑκατοντάσα μορῶ νὰ πῶ τραγουδιστές, ἄλλοι καλοὶ κι' ἄλλοι πάλι μέτριοι, μερικοὶ δὲ ἀπὸ τοὺς καλύτερους τῆς Λευκωσίας ποὺ ἀσχολοῦντο εἰδικὰ ἢ ἐρασιτεχνικὰ μετὰ τὸ τραγοῦδι. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ὑπάρχουν ἀκόμα καὶ οἱ πιτσιτοί. Ἡ σημερινὴ σύνθεση τῆς χορωδίας περιλαμβάνει 19 μελῆ τῆς, ποὺ τραγοῦδοῦν τώρα ἀπὸ 3—9 χρόνια. Πολλὰ ἀξιόλογα ὀνόματα θὰ μποροῦσα αὐτὴ τὴ στιγμὴ ν' ἀναφέρω, ποὺ πρόσφεραν σ' αὐτὴν τὴν χορωδία ἀρκετὰ, μετὰ τὴν ὠραία φωνὴ τους, τὴν πείρα τους, τὸν ἐνθουσιασμό τους ἀλλὰ καὶ ποὺ πῆραν πολλὰ ἀπ' αὐτὴν, ὅμως δὲν μᾶς παίρνει ὁ χρόνος γιὰ κάτι τέτοιο.

Ἐνθαρρυντικὸ πάντως εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι οἱ χορωδιστὲς στελεχώνονται ὀλοὲν καὶ μετὰ καλύτερο ὄλικῶ.

Ὅμως δὲν εἴμαστε ἐδῶ σήμερα γιὰ νὰ δρέψουμε δάφνες γιὰ μεγάλα καλλιτεχνικὰ ἐπιτεύγματα. Ἐβόρουμε πρὸ πάντων τὴ κἀναμε. Ἐβίχαμε ἐμφανίσεις καλῆς — δὲν λέω — καὶ μερικῆς πολὺ καλῆς ἀλλὰ καὶ μέτριες. Ὅ,τι ἔχουμε ἐπιτύχει πρὸ πάντων εἶναι μιὰ καλὴ ἀρχή, ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ προσβλέπουμε μετὰ αἰσιοδοξία στὸ μέλλον. Ἡ σημερινὴ ἡμέρα εἶναι γιὰ μᾶς κυρίως ἓνας σταθμὸς' νὰ κυτᾶξουμε τί κἀναμε καὶ νὰ δοῦμε τί μποροῦμε νὰ πετύχουμε στὸ μέλλον.

Ἐνας πρόχειρος λοιπὸν ἀπολογισμὸς λέγει ὅτι ἡ χορωδία ἐλάμπρυνε μετὰ τὴν συμμετοχὴ καὶ τὴν παρουσία της πάσης φύσεως ἑορτές, ὡς ἐθνικῆς ἐπετείας, θρησκευτικῆς ἑορτῆς, τῶν γραμμάτων, Χριστουγεννιάτικες, γιὰ τὴ μητέρα, φιλολογικὰ μνημόσυνα καὶ καλλιτεχνικῆς ἐκδηλώσεις ποὺ ὀργάνωναν κατὰ καιροὺς ἡ Πνευματικὴ Στέγη, Διδαστικῆς ὀργανώσεως ἢ ἀκόμη καὶ ὀργανώσεως τῆς Λευκωσίας καὶ ἄλλων πόλεων, ὁ Πνευματικὸς Ὀμιλος Κύπρου, Θεατρικῆς ὀργανισμὸς Κύπρου, Σχολαὶ Μέσης Παιδείας κ.ἄ.

Ἐδῶσε ἐπὶ πλέον ὑπαίθριες συναυλίες σὲ συνεργασία μετὰ τὴ Φιλαρμονικὴ τῆς Ἑλληνικῆς Δυνάμεως Κύπρου στὸ θέατρο τῆς Σχολῆς Τυφλῶν, συχνὰ ἐπὶ τὴν αἰγίδα τοῦ τέως ἀειμνήστου Ὑπουργοῦ Παιδείας Δρος Κωνσταντίνου Σπυριδάκι.

Μιὰ ἀπὸ τὶς κυριώτερες καλλιτεχνικῆς τῆς δραστηριότητες ὑπῆρξεν ἡ ἀνελλιπὴς καὶ ἐπιτυχῆς συμμετοχὴ τῆς στὸ Φεστιβάλ Χορωδιακῆς Μουσικῆς, ποὺ καθιέρωσε τὸ Ρ.Ι.Κ. ἀπὸ τοῦ 1968 στὸ Δημοτικὸ Θέατρο Λευκωσίας.

Ἡ χορωδία συνεργάσθη ἐπίσης ἀπὸ τοῦ 1973 μετὰ τοῦ Δήμου Λευκωσίας στίς ὑπαίθριες Χριστουγεννιάτικες ἐκδηλώσεις μαζί με

τήν Φιλαρμονική τῆς Ἀστυνομικῆς Δυνάμεως Κύπρου.

Στην ἐπίσημη ἀπό τῆς Ἰδρύσεως τῆς ὑπῆρξε ἡ συνεργασία τῆς μετὰ τὸ Ραδιοφωνικὸ Ἰδρυμα Κύπρου — ραδιοφῶνο καὶ τηλεόραση. Πλεῖστα προγράμματα πάσης φύσεως — Χριστουγεννιάτικα, γιὰ τὸ Πάσχα, γιὰ τὴν ἀνοιξη, προγράμματα ἔθνικοῦ ἢ καθαρῶς καλλιτεχνικοῦ περιεχομένου μετεδόθησαν καθ' ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια ἀπὸ τὸ ραδιοφῶνον καὶ τὴ τηλεόραση, μερικά τῶν ὁποίων ἐξακολοῦθον γιὰ πολλὰ χρόνια νὰ μεταδίδονται τοῦλάχιστον ἀπὸ τὸ ραδιοφῶνον. Χαρακτηριστικὸ ἐπίσης εἶναι τὸ γεγονός πὼς ἡ χορωδία συνειργάσθη ἀπὸ τῆς Ἰδρύσεως τῆς σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ Χριστουγεννιάτικα προγράμματα τῆς τηλεοράσεως, γιὰ ἄρκετὰ δὲ χρόνια ἀποτελοῦσε τὴ μόνη Κυπριακὴ χορωδία ποῦ συμμετείχε στὰ προγράμματα αὐτά.

Τραγουδήσαμε σ' ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια ποικίλο ρεπερτόριο. Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ ὁρατόρια: Χ α ἱ ν τ ε λ — Μεσσίας, Σαμφών, Σολομών, Χ α υ θ ν — Ἐποχές. Ἀποσπάσματα ἀπὸ ὕπερες, κυρίως Ἰταλικές, ὀλόκληρες σκηνές ἀπὸ ὕπερες ποῦ συμμετοχῆ Κυπρίων σολιστ τοῦ τραγουδοῦ. Ἑλληνικὸ τραγούδι, ἔντεχνο καὶ δημοτικὸ, δημοτικὸ Κυπριακὸ τραγούδι διασκευασμένο ἢ πολυφωνικὰ ἐπεξεργασμένο γιὰ μικτὴ χορωδία. Ἑλληνικὴς καντάδες, μουσικὴ ἀπὸ τὸ κλασσικὸ ρεπερτόριο, Γερμανικὸ Lied, πολλὰ Χριστουγεννιάτικα τραγούδια καὶ ὕμνους ἀπ' ὅλο τὸ κόσμον εἶτε στὴ γλώσσα τους εἶτε σὲ προσαρμογὴ τῆς μουσικῆς σὲ Ἑλληνικὴς στίχους, Negro Spirituals κ. ἄ. Κάθε ἄλλο παρὰ παραλείψαμε ἐπίσης τὴν ἑρμηνεία χορωδιακῶν τραγουδιῶν Κυπρίων συνθετῶν.

Ἡ χορωδία τραγουδοῦσε εἶτε a cappella εἶτε με συνοδεία πιάνου. Ἡ συνεργασία μετὰ τὴν ὀρχήστρα ἐγγόρῳδων τοῦ Ρ.Ι.Κ. δὲν κατέστη μέχρι σήμερον δυνατὴ παρ' ὅλον ποῦ στὸ παρελθὸν δυὸ φορές τὴν εἶχαμε προσεγγίσει, ναυαγοῦσε ὅμως τελικὰ, λόγω ἀλλαγῆς προγραμμάτων καὶ ἀπὸ τὰ δυὸ συγκροτήματα.

Ἐνα μεγάλο εὐχαριστῶ ὀφείλομε στὴ συνοδὸ μας πιανίστα κ. Γιαννοῦλα Δημητριάδου, ποῦ στάθηκε σ' ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια δίπλα μας πρόθυμη καὶ πολυτίμη συνεργάτις.

Μετὰ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ λέγω πὼς ἡ ἀγορὰ ἐνὸς καλοῦ πιάνου καθίσταται γιὰ μᾶς ἐπιτακτικὴ πλῆον. Ἡ παρουσία ἐπίσης ἐνὸς καλοῦ πιάνου μέσα σ' αὐτὴν τὴν αἴθουσα, μπορεῖ νὰ τὴν ἀξιοποιήσῃ παράλληλα, σ' ἕνα βαθμὸ, γιὰ ρεσιτάλ τραγουδοῦ ἢ μουσικῆς ὁματίου.

Αὐτὰ λίγο ποὺ κάναμε στὰ δέκα αὐτὰ χρόνια ποῦ πέρασαν. Ὅπως εἶπα καὶ πρὶν προσβλέπομε μετὰ αἰσιοδοξία στὸ μέλλον. Ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ μᾶς θὰ κάνομε ὅτι μποροῦμε νὰ ἀξιοποιήσομε στὸν καλύτερο δυνατὸ βαθμὸ τὸ σκοπὸ καὶ τὸν πολλαπλὸ ρόλο τοῦ τραγουδοῦ, ἰδιαίτερα στὰ χαλεπὰ αὐτὰ χρόνια ποῦ περνοῦμε. Παράλληλα μετὰ μεθοδικώτερη ἐργασία θὰ φροντίσομε νὰ ἀνεβάξομε συνεχῶς τὸ καλλιτεχνικὸ μας ἐπίπεδο, νὰ πλατύνωμε τὸ ρεπερτόριό μας, νὰ προβάλομε τὴν ντόπια μουσικὴ δημιουργία, ἐ-

κείνη ποῦ μπορεῖ νὰ στέχη σ' ἕνα βαθμὸ ποιητικῶς καὶ νὰ ἐπιδιώξομε συνεργασία μετὰ ἄλλα ντόπια συγκροτήματα, καλλιτέχνες, μαέστρους ἢ ἀκόμα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ, σὰν θάμαστε τὸ θέση καὶ θάξομε τὴν εὐκαιρία. Δὲν χρειάζεται τίποτε ἄλλο γιὰ νὰ πετύχομε αὐτὰ, παρὰ λίγη ἐπιμονή, καλὴ θέληση καὶ ὑποφερτὲς τουλάχιστον πολιτικὲς συνθήκες.

Τελειώνοντας θῆξελαι νὰ εὐχαριστήσω θερμὰ τὴν Πνευματικὴ Στέγη γιὰ τὸ ἐνεργὸ ἐνδιαφέρον τῆς πρὸς τὴ χορωδία, γιὰ τὸ ὅτι μέχρι σήμερα μᾶς ἔχει παραχωρήσει — αἴθουσα, φωτισμὸ, δεξιώσεις, ἀκροατήριον τῆς Μορφωτικῆς Ἑπιτροπῆς τοῦ Ἰπουργεῖου Παιδείας γιὰ τὴν ἐτήσια εἰσφορά τῆς καὶ ὅλους ἐκείνους ποῦ καθ' οἰονδήποτε τρόπο ἐσθῆθησαν ἅμεσα ἢ ἔμμεσα τὸ συγκροτήμα αὐτὸ μέχρι σήμερα.

Ἐδῆριστῶ ἐπίσης θερμὰ τὰ μέλη τοῦ «Κυπριακοῦ Σεξτέτου» καθὼς καὶ τοὺς καλλιτέχνες τοῦ τραγουδοῦ Ἰόλη Μουστέρη, Μιχ. Φιλοτῆνη καὶ Περ. Μαρκουλλῆ, ποῦ τόσο προθύμα δέχτηκαν νὰ συμμετάσχουν στὴ σημερινὴ ἐκδήλωση καθὼς καὶ ἄρκετους φίλους καὶ συναδέλφους ποῦ προσεφέρθησαν εὐγενῶς νὰ παίξουν ἢ νὰ τραγουδήσουν σήμερα καὶ ποῦ γιὰ λόγους περιορισμένου χώρου καὶ χρόνου δὲν μπορέσαμε νὰ συμπεριλάβομε στὸ πρόγραμμα.

Καὶ κάτι τελευταίον. Νὰ μᾶς συγχωρέσετε γιὰ τὶς πολλὲς πολλὲς ἀτέλειες τῆς σκηνῆς καὶ τοῦ χώρου. Λόγοι συναισθηματικοὶ μᾶλλον μᾶς ἐπέβαλαν νὰ κάνομε ἐδῶ σ' αὐτὸ τὸ χωρὸ, τὴ σεμνὴ αὐτὴ ἐκδήλωση.

ΛΕΑΝΤΡΟΣ ΣΙΤΑΡΟΣ
Διευθυντῆς τῆς Χορωδίας
τῆς «Πνευματικῆς Στέγης»

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ἡ προδημοτικὴ ἐκπαίδευση ἔχει κερδίσει πολὺ ἔδαφος στὴν τελευταία δεκαετία, σὰν ἀποτέλεσμα ἐπιστημονικῶν μελετῶν καὶ διεθνῶν συνεδρίων. Ἡ σημασία ποῦ τῆς δόθηκε ἔχει δημιουργήσει τὸ ἀκόλουθο βασικὸ ἐρώτημα στοὺς προγραμματιστὲς τῆς παιδείας: Σὲ περίπτωσιν ποῦ ἡ οἰκονομία μιᾶς χώρας ἐπιτρέπει τὴν επέκτασιν τῆς υποχρεωτικῆς παιδείας κατὰ ἕνα χρόνο, πρὸς ποῖα κατεύθυνση εἶναι προτιμότερο νὰ προστεθῇ ὁ χρόνος αὐτός, πρὸς τὰ κάτω, στὴν προδημοτικὴ ἐκπαίδευση, ἢ πρὸς τὰ ἄνω, στὴ μέση ἐκπαίδευση;

Ἀποτελέσματα μερικῶν ἐρευνῶν εἰδείξαν πὼς τὰ παιδιὰ ἀπὸ μὴ προνομιούχα πολιτιστικῶς περιβάλλοντα ἐπηρεάζονται ἐνοχικὰ σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὴ φοίτησιν τους σὲ νηπιαγωγεῖα. Τὸ νηπιαγωγεῖο ἐπομένως ἀποτελεῖ μιὰ βασικὴ προϋπόθεσιν γιὰ τὴν ἐκδημοκρατικοποίησιν τῆς παιδείας, γιὰτὶ δίδει τὴν εὐκαιρία σ' ὅλα

τά παιδιά να αναπτυχθούν πνευματικά μέσα στα όρια που τους επιτρέπουν οι βιολογικές τους καταβολές.

Στήν Κύπρο η ανάπτυξη της προδημοτικής εκπαίδευσης τα τελευταία χρόνια είναι ραγδαία. Γι' αυτό και τα προβλήματα της και το ενδιαφέρον γι' αυτήν αξιολογήθηκαν ανάλογα. Με την ευκαιρία της λειτουργίας κατά το 1975—1976 κλάδου Νηπιαγωγών ή Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου οργάνωσε από 24—29 Μαΐου Έκθεση Διδακτικών Μέσων για Παιδιά Προδημοτικής Εκπαίδευσης. Μέσα στα πλαίσια της έκθεσης έγινε δημόσια συζήτηση με θέμα «Τί προσφέρει το Νηπιαγωγείο», με εισηγήσεις καθηγητών της σχολής, και εργαστηριακή συγκέντρωση με θέμα «Γνωριμία και χρήση μουσικών» οργάνων στην Προδημοτική Εκπαίδευση». Στις δύο αυτές εκδηλώσεις συζητήθηκαν θεωρητικά και πρακτικά προβλήματα, για το νηπιαγωγείο και επιδειχθηκαν και γονιών στις εκδηλώσεις έδειξε πώς υπάρχουν να βοηθήσουν τα παιδιά να εκφραστούν δημιουργικά με το ρυθμό και τον ήχο. Η μεγάλη συμμετοχή νηπιαγωγών, άλλων εκπαιδευτικών και γονιών στις εκδηλώσεις έδειξε πώς υπάρχει ενδιαφέρον για την προδημοτική εκπαίδευση.

Τα διδακτικά μέσα που εκτέθηκαν από εμπειρικούς οίκους ήταν πλούσια σε ποικιλία και κατάλληλα για πολλές δραστηριότητες του νηπιαγωγείου. Εικονογραφημένα και άλλα βιβλία για μικρά παιδιά, εκπαιδευτικά παιχνίδια, συναρμολογήσεις, μουσικά όργανα, εικόνες, τόμπολες, παιχνίδια υπαίθρου, κουκλοθέατρο, μέτρα και σταθμά, κοχιές, μικρογραφίες κ.ά. δείχνουν πόσο η εκπαιδευτική τεχνολογία έρχεται να ευκολύνει το έργο του παιδαγωγού. Έξέ άλλου μεγάλο μέρος των εκθεμάτων κατασκευάστηκαν από τις ίδιες τις σπουδάστριες, δείχνοντας ότι, όπου δεν υπάρχουν βιομηχανικά κατασκευάσματα, η επινοητικότητα του δασκάλου μπορεί να καλύψει τις ελλείψεις. Οι έγχρωμες φυγοδρες για τη χρησιμοποίηση του θεάτρου συνών στο νηπιαγωγείο ήταν μια πρωτότυπη ιδέα που έχει την πιθανότητα να γενικευτεί.

ΔΩΡΟΣ ΘΕΟΔΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Μιχ. Περάνθη: 'Ο Δαίμονας ('Οδυσσέας Ανδρούτσος), Έστια, Αθήνα, 1974.

Πιστεύω πως η μυθιστορηματική βιογραφία είναι από τα πιο δύσκολα λογοτεχνικά είδη. Αυτή προϋποθέτει βέβαια εξονυχιστική έρευνα του προσώπου, των γεγονότων, της εποχής και του τόπου, αλλά απαραίτητα ο συγγραφέας ή βιογράφος πρέπει να διαθέτει ειδική δόξα ώστε να δει τους χαρακτήρες του σφαιρικά, τόσο στην εξωτερική τους εκδήλωση όσο και προπαντός, στις εσωτερικές ψυχολογικές τους διακυμάνσεις. Και πληροφορώντας μας να μάς μιλήσει και να μάς πείσει διά της αισθητικής οδοῦ και όχι με τον ψυχρό τρόπο της επιστημῆς ἀραδιάζοντάς μας έγγραφα και πηγές.

Ο Μιχ. Περάνθης ἀδιαμφισβήτητα έχει πε-

τύχει στο πεζογραφικό αυτό είδος κι' έχει δίκαια αναγνωριστή με βραβεῖα ή επίδοσή του. Τα βιβλία του «Ο Τσέλιγκας» (Κ. Κρυστάλλης), «Ο Κοσμοκαλόγερος» ('Αλ. Παπαδιαμάντης), «Ο ἄμαρτωλός» (Κ. Καβάφης), αξιολογήθηκαν πολλές εκδόσεις, δείγμα αυτό της εὐνοϊκής από το κοινό και τους ειδικούς αποδοχής των έργων αυτών. ('Εδῶ δὲ σχολιάζεται ἡ ἄλλη ἀξιόλογη προσφορά του πρωτότυπη και ἀνθολογική). Προσωπικά θεωρῶ τὸ τρίτομο ἱστορικό του μυθιστορημα «Ο Δαίμονας» (ἀπὸ τὸν ἀγῶνα και τὴ ζωὴ τοῦ 'Οδυσσέα Ανδρούτσου) σὰν τὴν κορύφωση των ἱκανοτήτων του. Κατόρθωσε νὰ ἀποκαταστήσει τὴ μορφή τοῦ 'Οδυσσέα Ανδρούτσου, στηριγμένος πάνω σὲ μαρτυρίες, και νὰ μᾶς ὑποβάλει τὸ θαυμασμὸ γιὰ αὐτὸ τὸν ἄντρα. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μᾶς διέγραψε ὅλες ἐκεῖνες τὶς προσωπικότητες τοῦ 21 μὲ τὰ πάθη, τὶς ἀδυναμίες και τὶς ραδιουργίες τους. Ἀλλὰ μᾶς ἔδωσε και τὴν ἀτμόσφαιρα τῶν χρόνων ἐκεῖνων, τὴν ψυχολογία και τὴ στάση τοῦ πλήθους, δίνοντας τὸ πρῶτο βάρος στὴν πράξη και συμπληρώνοντας στοὺς διαλόγους και στὶς περιγραφές τὴ δικὴ του ἐξήγηση και στάση. Μὲ ἄλλα λόγια εἶδε τὸ 21 και τὰ συμβάντα γύρω ἀπὸ τὸν 'Οδυσσέα ὄχι ἀπλῶς μὲ περιγραφικὸ φακὸ, ἀλλὰ και μὲ κριτικὴ ματιὰ, τὴν ὁποία ἔσκαψε ὁ περιγραφικὸς φακὸς κοιτούσε νὰ ἐπιβεβαιώσει. Εἰδικὰ ἡ πεποίθηση τοῦ συγγραφέα πὼς ὁ 'Οδυσσεὺς ἦταν ἡ προσωποποίηση τῆς λαϊκῆς ψυχῆς τῶν χρόνων ἐκεῖνων (γιατὶ ὄχι και τὸ ρωμιὸ διὰ μέσου τῶν αἰώνων;) ἔδωσε σ' αὐτὸν τὸ κλειδί γιὰ νὰ ἀντικρύσει τὸ καθετὶ ἔξω ἀπὸ τὶς ἐπίσημες προκαταλήψεις, πὸν τυφλὰ πολλὲς φορές δέχονται τὸ μίλημα τῶν ἐγγράφων, χωρὶς νὰ λεπτολογῶν πάνω στὶς σκοπιμότητες των συντακτῶν και στὰ συμφέροντα τῶν ἐπιτηθεῖων και τῶν φατριῶν.

Εἶναι ἀδύνατο σ' ἓνα κριτικὸ σημεῖωμα, πὸν κυρίως ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν αἰσθητικὴ μορφή τοῦ ἔργου, νὰ καταπιαστῆ μὲ τὶς ἱστορικές λεπτομέρειες. Ἐξέλλου, αὐτὸ εἶναι δουλειὰ τοῦ ἐιδικοῦ ἱστορικοῦ ἐπιστήμονα και ὁμοιογῶ τὴν προσωπικὴ μου ἀδυναμία. Τὸ μυθιστορημα τὸ χάρηκα σὰν ἐπαρκὴ ἀναγνώστη, πὸν οἱ ἱστορικές του γνώσεις εἶναι οἱ ἀπλῆς τοῦ ἀπλοῦ Ἑλληνα. Τὸ χάρηκα σὰν ἔργο τέχνης και συλλογιστικὰ περισσότερο πάνω στὰ αἰσθητικὰ στοιχεῖα του. Μιὰ πρώτη ἐκπληξὴ μου ὑπῆρξε ἡ ἔξυπνη χρήση τῆς γλώσσας. Αὐτὴ κι' ὅλας δίνει ἐξάθαρα τὴν ἀτμόσφαιρα και σὲ τοποθετεῖ ἀθέλητὰ σου στὰ χρόνια ἐκεῖνα τῶν συμβάντων. Ἐξέλλου ἡ γλωσσικὴ ἔκφραση εἶναι ἡ πρώτη γνωριμία μὲ τὸ ἄλλο ἔτομο, πὸν συχνὰ σοῦ μολογᾷ τὸν χαρακτήρα του και τὴν παράδοσή του (προέλευση, παιδεία, ἐπάγγελμα κλπ.). Τέλος ὁ συγγραφέας χρησιμοποιεῖ γλωσσικούς τύπους, δνόματα κλπ. τῶν χρόνων ἐκεῖνων. Ἄλλο εἶναι τὸ ἴδιωμα τῶν ἀυόρφωτων, τοῦ πλήθους και τῶν πολεμιστῶν και ἄλλο (συχνὰ φαναριώτικο) τῶν μορφωμένων, τῶν δεσποτῶν και κείνων πὸν ἔθραν ἀπὸ τὴν Εὐρώπη. Τὸ διάφορο ἴδιωμα δὲν χρησιμοποιεῖται μόνο στοὺς διαλόγους. Ἀλλὰ και ὅταν ὁ συγγραφέας σχολιάζει ἡ περιγράφει ἀνάλογα προτιμᾷ

τό ένα ή το άλλο ιδίωμα ή κατάλληλα ανακατεύει τὰ δύο. Ἡ ἐξέλιξη τοῦ ἔργου εἶναι στρωτή, ἀλλὰ συχνά γίνονται ἀναφορές σέ προηγούμενα ἐπεισόδια καὶ χαρακτηρισμούς, πράγμα πού σέ ἀναγκάζει σέ σύντομες ἐπιστροφές ὥστε νά κρατιέται πάντοτε εὐρὺς ὁ ὀρίζοντας καὶ ὄχι νά προσηλωθεῖ τὸ ἐνδιαφέρον στό νέο σημεῖο χωρὶς σύνδεση μὲ τὸ πολύχρονο καὶ πλατύτατο σύνολο. Ἐξάλλου τοῦτο δημιουργεῖ δίπλα στήν πλατύτητα καὶ μιὰ κίνηση, σπάζοντας τὴν πιθαινη μονοτονία, πού δημιουργεῖ ἡ προσήλωση σ' ἓνα συμβάν, τὸ ὁποῖο στόν ἀναγνώστη μπορεῖ νά μῆν προξενεῖ ἀρκετὴν ἐλλῆξη. Πολλές περιγραφές (σάν π.χ. ἡ σπηλιά τοῦ Ὀδυσσεὺς καὶ ἄλλες) σοῦ οἰοῦν τὴν ἐντύπωση ζωγραφικοῦ πίνακα, ὅπου ἡ λεπτομέρεια κατέχει κύρια θέση. Ὑψιχρόνα ὁμοῦ νοιώθεις πῶς ἡ περιγραφή δὲν εἶνε μόνον καὶ μόνον γιὰ λυρισμὸ ἐπὶ σάν ἰντερμέδιο ἢ σάν δεξιότεχνια. Ἡ σύνδεσή της μὲ τὸ πρόσωπο εἶναι μεγάλη σάν νά συμπληρώνη τὴ διαγραφή του. Αὐτὸ τὸ ἐλλῆξη γιὰτις πολλές φορὲς συναντᾶμαι περιγραφές, πού μόνες τους μολογᾶνε πῶς εἶναι παραγεμίσματα ἢ ἀδυναμίες τοῦ συγγραφέα νά στήσῃ τὸ μῦθο του. Τέλος ἡ διαγραφή τῶν χαρακτηριστῶν, ὅπως ἀνάφερα καὶ πῶς πάνω, δὲν εἶναι συμβατική μὲ τὸν - τρεῖς χαρακτηρισμούς. Ἡ διαγραφή τους θγαίνει μόνη της ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνισή τους, τὴν ἀποκαλυψή τοῦ παρελθόντος τους, ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς ὁμιλίας καὶ τῆς δράσης τους καὶ ἀπὸ τὸ ἐρμηνευτικὸ σχόλιο τοῦ συγγραφέα (εἴτε τὸ λέει ὁ ἴδιος, εἴτε τὸ δάζει στὸ στόμα κάποιου ἀπὸ τὰ δρῶντα πρόσωπά του).

Ἐπανέρχομαι στὸ ὅτι δῆλωσα στήν ἀρχὴ πῶς θεωρῶ τὸ «Δαίμονα» σάν κορυφωσὴ τῆς πεζογραφικῆς ἱκανότητος τοῦ Περάνθη. Καὶ προσθέτω: καὶ σὰ μεγάλη ἐπίδοση στὸ νεοελληνικὸν ἱστορικὸ μυθιστόρημα. Ἐνῶ ὁ συγγραφεὺς βιογραφεῖ καὶ προβάλει ἓνα κεντρικὸ πρόσωπο, καταγράφει ταυτόχρονα ἓνα λαὸ καὶ μιὰν ἐποχὴ, τὴν σημαντικώτερη τοῦ νεοελληνικοῦ μας βίου.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Μ π ά μ π η Χ α ρ α λ ά μ π ο υ ς: Ὁ Ἄττιλας κι' ἐγώ, Λάρινα, 1976.

«Ὁ Ἄττιλας κι' ἐγώ» τοῦ Μπάμπη Χαραλάμπους εἶναι μιὰ σειρά εὐθουμῶν κλίματος διηγήματα, ὅπου μὲ αὐθωρησία καὶ μὲ καιρίες παρατηρήσεις καὶ χαρακτηρισμούς περιγράφεται ἡ τραγικὴ μοίρα τῶν ἐκτοπισμένων, τόσο ἐκείνων τοῦ Νότου, τῶν δικῶν μας, ὅσον κι' ἐκείνων τοῦ Βορῆ. Αὐτὰ τὰ μικρὰ διηγήματα μὲ τὰ πολλὰ τους εὐρήματα καὶ τὶς πετυχημένες ἀναφορὲς στὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ μας συμβάντα (ἰδίως στὴ συνηματολογία καὶ τὰ κλισε) σ' ἐκπλήττουν πραγματικά. Πλοῦτος ἐκπληκτικός, καὶ ποικιλία μὲ μιὰ ἐξέλιξη τοῦ μῦθου μαστορικῆ μέτα στὴν ἀπλότητα καὶ ὁμαλότητα της. Οἱ παρομοιακὲς φράσεις, πού συχνά χρησιμοποιοῦνται, δίνουν ζωντάνια στὴ διήγηση καὶ σέ δένουν συνεχῶς μὲ τὸν τόπο. Κι' ἐνῶ συχνά ἡ σάτιρα περιέχει πραγματικὸ φάρμακο, νοιώθεις τοῦτόχρονα τὴν καλοκαγαθία,

ἰσως γεννημένη ἀπὸ τὸν πόνο: δὲν φτάνει ὅλη. ἡ εἰρωνία σέ ξέσπεσμα τέτοιο πού νά σέ προκαταλαμβάνει δυσμενῶς καὶ νά σοῦ δημιουργεῖ τὴν αἰσθητὴ μιᾶς προγραμματισμένης ἐπιθεσης. Ἄπὸ αὐτὰ τὰ πολλὰ διηγήματα — τὰ πού πολλά σύντομα, γιὰτι δὲν ἔχουν «λογοτεχνικά» παραγεμίσματα, κι' ἄς φαίνονται ἀπὸ πρώτη ματιὰ μικρὴ ἐπεξεργασία ἀνεχθῶν — μ' ἐντυπωσίασε ἡ τεχνικὴ δὴ: «Ἡ ἀμνησία 90%» καὶ τὸ «Ἐρχομαι ἀπὸ τὸν παράδεισο». Στὸ δεύτερο αὐτὸ διήγημα ὁ συγγραφεὺς σ' ὄνειρό του γυρίζει στὰ τουρκοκρατούμενα μέρη κι' ἀπλώνει ἐκεῖ μιὰν καλύτερὴ σάτιρα μὲ πολλὰ εὐρήματα.

Γενικά θὰ χαρακτηρίζα τὸ οὐσιαστικὸ αὐτὸ ἔργο τοῦ. Μπάμπη Χαραλάμπους τραγικὴ πραγματικότητα εἰδωμένη σ' ἓνα παραμορφωτικὸ καθρέφτη, πού ἐνῶ ἐντυπωσιάζει μὲ τὸ εὐθυμο πού δημιουργεῖ κλίμα της, σέ κεντὰ βαθύτατα μὲ τὸν πόνο της. Ἐπιθετικὸ πῶς καθαρά τὴν κατάσταση τοῦ πρόσφυγα, πού μιλά πῶς πολλὰ παρὰ οἱ ἀριθμοὶ καὶ τὰ δημοσιογραφικὰ ρεπορτάζ.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Στὴ «Μ α κ ε δ ο ν ι κ ῆ Ζ ω ῆ» (ἀρ. 117) δημοσιεύεται ἄρθρο μὲ τίτλο «Τὸ θαῦμα τοῦ κυπριακοῦ πνεύματος», πού σχετίζεται μὲ τὴν ἐκθεση κυπριακοῦ διόλιου στὴ Θεσσαλονίκη — Στὸν «Παρνασσό» (τομ. ΙΗ', ἀρ. 1) δημοσιεύεται ἡ μελέτη τοῦ Κ. Χρυσάνθη «Ἡ ποίηση τοῦ Σίμου Μενάρδου» — Στὴν «Πειρατικὴ — Πατραϊκὴ» (ἀρ. 175) ὁ Τάκης Δόξας σχολιάζει τὰ ἐξῆς κυπριακὰ βιβλία: «Ἐνα γαλάζιο κορίτσι ἀπὸ τὴν Κύπρο» καὶ «Οἱ δισεκατομμύρια χρόνια» τοῦ Κ. Χρυσάνθη, «Ἄνθη πίκρας» τοῦ Ε. Δουσιώτη, «Παλαιοδιαθητικὰ ἄνθη» τοῦ Α. Κατσηκώστα, «Πικρὲς ὄρες» τῆς Κούλας Κότσαπα, «Τὰ πάθη τὰ σεπτὰ» τοῦ Ἀ. Περανῆρη, «Τ' ὄνειρο» τῆς Νίκης Λαδάκη — Φιλίππου, «Ἐράτης καὶ Κρίνα» τοῦ Κ. Σωκράτους, καὶ ἄλλες ἐκδηλώσεις Ἑλλαδιτῶν. Στὸ ἴδιο τεῦχος ἄρθρα καὶ μελετήματα γιὰ τὴν Κύπρο. — Στὴ «Νέα Ἐστία» (15 Μαῦο 1976) δημοσιεύεται τὸ διήγημα «Βρήκανε τὸ σκελετό του» τοῦ Κ. Χρυσάνθη. Στὸ ἴδιο τεῦχος ὁ Πέτρος Χάρης σχολιάζει τὸ ἀφαιρεματικὸ γι' αὐτὸν τεῦχος τῆς «Πνευματικῆς Κύπρου».

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Μακεδονικὴ Ζωὴ (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 117 — Εὐθύνη (Ἀθήναι) ἀρ. 52 — Λαρισαϊκὰ Γράμματα (Λάρισα) ἀρ. 1, τόμ. Α' — Ἱατρολογοτεχνικὴ Στέγη (Ἀθήναι) ἀρ. 29 — Στερεὰ Ἑλλάς (Ἀθήναι) ἀρ. 79 - 80 — Τὸ Σχολεῖο καὶ τὸ Σπίτι (Ἀθήναι) ἀρ. 172 - 73 — Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρηση (Λοῦδνιο) ἀρ. 13 - 14 — Νέα Ἐποχὴ (Λευκωσία) ἀρ. 117 — Νέα Σύνορα (Ἀθήναι) ἀρ. 46 - 48 — Παρνασσός (Ἀθήναι) ΙΗ', ἀρ. 1 — Πειρατικὴ - Πατραϊκὴ (Ἀθήναι) ἀρ. 175 — Οἰκογένεια καὶ Σχολεῖο (Λευκωσία) ἀρ. 31.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Δ η μ. Κ. Παπακωνσταντίνου:
Σκιαμαχία, Ἀθήνα, 1976.

Ν ί κ ο υ Ἀ θ α ν α σ ι ά δ η: Θέε-
λα και Γαλήνη, Α' και Β' τόμος, Ἀθήνα, 1976.

Κ λ α ί ρ η Ἀ γ γ ε λ ί δ ο υ: Τοῦ
Ξερριζωμοῦ, Λευκωσία, 1976.

Γ. Χ α λ α τ ο ῦ: Ἐπιτόμιο στὸ χθές,
Ἀθήνα, 1976.

Μ ή τ σ ο υ Λ υ γ ί ζ ο υ: Προβληματι-
σμοὶ στὴν ποίηση, Ἀθήνα, 1976.

Ν τ ί ν α ς Τ ά κ α ρ η: Ὁρες κλειστές,
Ἀθήνα, 1974.

Ε ὄ α γ γ. Ἀ σ π ι ώ τ η: Ἀρποκράτης,
Ἀθήνα, 1973.

Β ε ρ ο ν ί κ η ς Λ α λ α κ ο ῦ ρ α: Ἡ
παραμὴ τοῦ ἔρωτα, Ἀθήνα, 1976.

Δ ώ ρ ο υ Φ α ν τ ά ζ η: Ἡ πόλις Ἐά-
λω, Ἀθήνα, 1976.

Ἐ ά ν θ ο υ Λ υ σ ι ώ τ η: Δώδεκα χάν-

τρεις στὸ κομπολόι τῆς ἀπαντοχῆς» Κύπρος,
1976.

Ἀ. Λ υ κ α ὄ γ η: Μαρτυρία, Ἀθήνα,
1975.

Δ. Π ι τ τ α ρ ᾶ: Προπόλαια, Ἀθήνα,
1975.

Χ. Σ α κ ε λ λ α ρ ί ο υ: Ὁ Λάκκος,
Ἀθήνα, 1975.

Ἀ. Π α υ λ ί δ η: Ἐχθροί, Κύπρος,
1975.

Λ. Δ ο ῦ ν α β η: Ἐλάτε ἄνθρωποι, Ἀ-
θήνα, 1976.

Μ π. Μ ο υ γ ο γ ι ά ν ν η: Ἄνθιμος
Γαζῆς (ἀνατ.).

Κ. Ἐ ρ α ν ι ώ τ η: Νοσταλγικὰ φτερου-
γίσματα, Ἀθήνα, 1975.

Δ. Π α ν α γ ὄ π ο υ λ ο ς: Τὸ πνεῦμα
τῆς γῆς, Α', Ἀθήνα, 1975.

Μ ι χ. Μ α ρ α θ ε ὄ τ η ς: Οἰκογένεια
Νόντα, Λευκωσία, 1976.

Τυπογραφεια

Theopress Ltd.

ΠΑΣΗΣ ΦΥΣΕΩΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

Μενανδρου 6Ζ - 6Η

Λευκωσια

Τηλ. 44940

Η ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΔΕΧΕΤΑΙ καταθέσεις πάσης μορφής με εξαιρετικῶς εὐνοϊκούς ὅρους.

ΕΝΕΡΓΕΙ ἐμβάσματα εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Κύπρου.

ΚΑΛΥΠΤΕΙ ὀλόκληρον τὴν Κύπρον μὲ τὸ πυκνότερον δίκτυον Συνεργατικῶν Ἑταιρειῶν καὶ Ὑποκαταστημάτων.

ΠΙΣΤΟΔΟΤΕΙ τὴν γεωργίαν μὲ πάσης μορφῆς δάνεια.

ΔΙΑΘΕΤΕΙ ἠλεγκμένης ποιότητος γεωργικὰ ἐφόδια (λιπάσματα, πατατόσπορον, θεῖον, φυτοφάρμακα κλπ).

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΕΙ συγχρόνους Γεωργικὰς Βιομηχανίας.

ΠΑΡΕΧΕΙ τεχνικὰς συμβουλὰς καὶ ὁδηγίας.

ΣΥΜΒΑΛΛΕΙ εἰς τὴν θετικὴν αὐξησιν καὶ ποιοτικὴν βελτίωσιν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς.

ΕΝΕΡΓΕΙ ἀσφαλίσεις κατὰ κινδύνων, πυρός, θαλάσσης, ἀτυχημάτων, Ἀστικῆς εὐθύνης, κλοπῆς, κλπ.

39 ἘΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ἘΡΓΑΣΙΑΣ

- ★ Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Γεωργίας
- ★ Διὰ τὴν πρόοδον τῆς ὑπαίθρου
- ★ Διὰ τὴν ἀνοδὸν τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου τῶν ἐργαζομένων.

Περισσότεραι πληροφορίες:

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ
ΕΙΣ ὍΛΑΣ ΤΑΣ ΠΟΛΕΙΣ

Pye TMC 'SpheriCall' Repertory Dialler

FEATURES

- Adds push-button facilities to a standard dial telephone.
- Adds a repertory memory store — 10 numbers with up to 18 digits each.
- Adds a 'try again' facility.

This simple to install free-standing add-on unit brings important improvements to the ordinary rotary dial telephone.

1. It replaces rotary dialling by push-button signalling, thereby simplifying operation and improving accuracy.
2. It has a 'memory' which can be programmed by means of the keys on the unit. This programming requires no technical knowledge.
3. The 'memory' can be programmed with 10 numbers each having up to 18 digits. These numbers may then be 'called' by pressing only two buttons, thus obviating the need to dial a long train of digits.

4. Another important feature of this remarkable equipment is the 'try again' facility. It always remembers the last number manually keyed, even if the handset has been replaced for an indefinite period, and even if other repertory calls are made in the meantime. Therefore, if a number is engaged when first called, it can be tried again any number of times by operating one button instead of re-dialling each time. This number remains available until it is replaced by manually keying a further number.

5. No internal alterations are necessary to the existing telephone instrument, and the unit can be used with any type of standard dial telephone.

The 'SpheriCall' is based on MOS/LSI (metal oxide silicone/large scale integrated) circuits, a field in which Pye TMC are particularly experienced,

having been the first in the world to apply this technology to telephone equipment.

FACILITIES

The 'SpheriCall' may be used in any one of three ways which offer the following facilities:

(a) Push-button Dialling

The buttons 1 - 0 are used to set up a normal telephone call.

(b) Repertory Dialling

The numbers locked in the 'SpheriCall' memory may be 'called' by pressing

the button marked \equiv and then the button under which the number is stored.

(c) 'Try Again'

Using this facility, the number last 'keyed' manually may be repeated by depressing twice the button marked \equiv .

NOTE: When used with a PABX extension the exchange access digit can be pre-recorded for use with the repertory dialling and 'try-again' facilities.

Agent for Cyprus:
MICHEL S. SAVIDES LTD.
9, Lycurgus Str., Tel. 76613 & 62212, Nicosia.

Shelltox

αεροζόλ με Βαρονα

**ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΑ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ-
ΤΙΚΑ ΟΛΑ
ΤΑ ΕΝΤΟΜΑ**

Τò Shelltox σκοτώνει
τὰ έντομα
όπουδήποτε
και άν κρύβονται.

**ΖΗΤΑΤΕ SHELLTOX
ΜΕ ΒΑΡΟΝΑ**

Ζητήσατέ τα από τὰ
παντοπωλεία και
πρατήρια Σιέλλ.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΣΙΕΛΛ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ.
Τηλ 63061 5

THE TRADITIONALLY FAMOUS BEER OF CYPRUS

Keo Beer canned
bottled
& draught